

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

20

BUREBISTA

(Paginile 12—13)

Telegrama Plenarei lărgite a Consiliului Uniunii Scriitorilor adresată C.C. al P.C.R., TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Intrușiți în plenara lărgită a Consiliului Uniunii, scriitorii României socialiste au supus dezbaterii modul în care au fost îndeplinite, în domeniul creației literare și al propagării literaturii în rindul oamenilor muncii, sarcinile trasate de Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 și de documentele adoptate la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român.

Martori ai neobositei energii pe care o dărușiți în fruntea partidului și a republicii, pentru a face ca România să urce trepte tot mai înalte de civilizație și cultură, noi, scriitorii, ne simțim solidari cu întregul Program de construcție materială și spirituală a patriei noastre socialiste.

Cuvîntul dumneavoastră, mult stimat și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, adresat nouă în repetate rânduri, a mobilizat întreaga putere creatoare a scriitorilor din toate generațiile, pentru înfăptuirea unor opere demne de epoca în care trăim, mărturie vibrante despre lupta eroică a poporului nostru, din trecut și de astăzi.

La capătul acestor cinci ani, ne înfățișăm cu realizări bogate, rezultat al politicii culturale promovate de Partidul Comunist Român, al îndemnușilor dumneavoastră de a ne pune talentul și măiestria în slujba unei arte închinată poporului, cauzei socialismului și comunismului în patria noastră. Poezia, proza, dramaturgia, celelalte genuri literare, în forme ce le eînt proprii, au căutat să aprofundeze realitățile complexe ale prezentului, să se pătrundă de spiritul dinamic, autentic revoluționar pe care dumneavoastră înșivă l-ați imprimat întregii vieți din România, să descopere și să pună în lumină ceea ce este nou și semnificativ în societatea noastră socialistă. Literatura originală a acestor ani însușmează cîteva mii de titluri, tipărite în zeci de milioane de exemplare, bilanț grăitor despre amploarea unei acțiuni de cultură a cărei supremă năzuință este de a avea răsădit în conștiința maselor largi de cititori, în sufletele acelor oameni care așteaptă de la noi cărțile de aur ale prezentului. Evenimentele deosebite din viața politică a țării, ca și sărbătorirea marilor momente istorice ne-au dat prilejul să desfășurăm o vastă activitate de propagare a valorilor literaturii noastre.

Prin activitatea de creație, prin cele peste 1500 de sezători, festivaluri de poezie, colocvii și simpozioane, scriitorii au participat statornic la viața socială și politică a națiunii, manifestîndu-se ca prezențe active și străduindu-se să dea conținut misiunii de mare răspundere de a fi ajutoare de nădejde ale partidului.

Toți scriitorii din România, militînd neabătut pentru îndeplinirea Programului ideologic al partidului, se angajează să realizeze noi opere de valoare, expresii ale patriotismului și umanismului revoluționar de care sînt însufleșiți. Eroul comunist va fi și de acum înainte figura centrală a cărților pe care le scriem, urmare firească a adevărului că partidul reprezintă în viața poporului român o forță cu rol determinant în toate marile sale înfăptuiri. Vom da patriei socialiste acele scrieri pe care timpul nostru și concepția revoluționară a partidului nostru le reclamă de la noi, scrieri înaripate de optimism social, capabile să influențeze conștiințele, să modeleze sufletele sub iradierea înaltelor idealuri ale socialismului și democrației, ale demnității umane, ale libertății și dreptății sociale. Vom face totul pentru a răspunde exemplar încrederii pe care ne-ați acordat-o, misiunii nobile cu care ne-ați investit.

Scriitorii din România n-au alte idealuri și alte orizonturi de atins, alte legi de urmat și alte crezuri decît cele care se află înscrise, cu tăria adevărului, în Programul Partidului Comunist Român. Cei care scriem românește sau în limbile naționalităților care locuiesc și muncesc pe pămîntul românesc, fiindcă patria ne este comună, iar istoria ne-a fost aceeași, oopotrivă muncim și visăm, deopotrivă ne sînt bucuria și izbînda în socialism.

Avînd convingerea profundă că sînteți expresia valențelor superioare ale unui popor care nu dorește altceva decît să-și făurească viața pe temelul unei gândiri proprii, noi vedem în dumneavoastră întru chiparea dirzeniei și cutezanței altor bărbați fără seamăn ai trecutului, prin care România și-a cîștigat demnitatea și dreptul de a fi suverană pe rosturile sale în această parte a Europei. Iată de ce noi, scriitorii, sîntem pe deplin angajați în promovarea principiilor politicii externe a partidului și statului, politică de pace și colaborare între toate națiunile lumii, pentru independență și suveranitate națională, pentru dreptul fiecărui popor de a-și făuri destinul după propria-i voință.

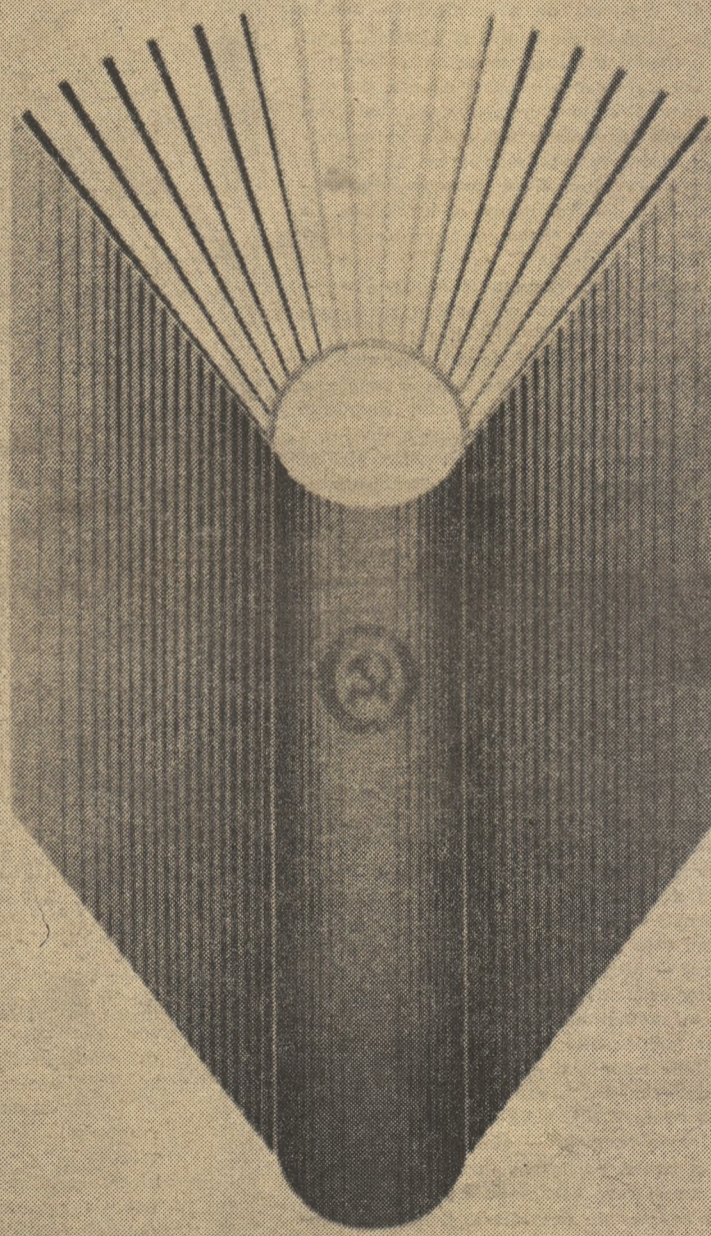
Preocuparea majoră a oamenilor de litere, pătrunși de importanța excepțională a momentului pe care-l trăim, este aceea de a realiza, cu mijloace artistice de înaltă ținută și în spiritul umanismului socialist revoluționar, o frescă a dăinuirii noastre milenare pe acest pămînt și a marilor izbîndi contemporane, toate acestea configurînd luminos Epopea națională.

Plenara lărgită a Consiliului Uniunii Scriitorilor a dat mandat celor care ne vor reprezenta la Congresul educației politice și culturii socialiste să exprime angajamentul nostru ferm de a sluji cu același devotament și pasiune creatoare înaltele idealuri ale partidului și poporului nostru, de a îmbogăți patrimoniul culturii noastre naționale cu noi opere care să sporească originalitatea și prestigiul ei în lume.

Mîine, 8 mai 1976, sărbătorim 55 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, sărbătorim clasa noastră muncitoare, întregul nostru popor, care a știut să-și îplinească, sub soarele biruitor al socialismului, aspirațiile sale de libertate și progres.

Sîntem fericiți de a fi martori și participanți activi la această grandioasă operă de construcție istorică și am'ți cu atît mai fericiți dacă însăși creația noastră va fi oglinda vie a efortului eroic al întregului nostru popor, a înălțării României socialiste.

CONGRESUL EDUCATIEI POLITICE SI AL CULTURII SOCIALISTE

AFIȘ, în întipărirea Congresului educației politice și al culturii socialiste, de I. Molnar (din expoziția Afișul politic, deschisă la Galeria „Orizont“)

Voință unanimă

CEA de a 55-a aniversare a Partidului Comunist Român a constituit o sărbătoare a întregului popor, o proiectare de entuziasmă conștiință civică a tuturor fiilor acestui pămînt.

Intrășiți întru același cuget, întru aceeași simțire: fremătînd la unison întru aceeași nobilă finalitate: construirea societății socialiste multilaterale dezvoltate, în deplinătatea independenței și suveranității naționale a țării, în afirmarea unanimă a unității de neclintit în jurul Partidului și Statului — am trăit cu toții gîndul și sentimentul exprimat de ampla cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la uriașa manifestare populară din Capitală.

Pe calea undelor radiodifuzate sau în fața micului ecran, identificați întru aceeași convingeri și însufleșiți de aceeași năzuință, am ascultat glasul, am urmărit chipul secretarului general al Partidului, în acea ambianță cum numai o mare și supremă idee, o profundă și vibrantă convingere o pot genera. Ziua de 8 mai 1976 a căpătat, în tensiunea obșteștii bucurii, proporțiile unui strălucit eveniment, dimensional la scara întregii noastre națiuni socialiste.

Așadar — o autentică trăire revoluționară a istoriei acestui popor care, acum unei decenii și jumătate, prin cei mai devotați militanți ai clasei muncitoare organi-

zate, a izbutit să dea expresia cea mai directă hotărîrii de a făuri tuturor oamenilor muncii din România, fără deosebire de naționalitate, acel destin sub soarele căruia să înflorească viața cea adevărată, în libertate și bunăstare, în deplinătatea principiului sfînt al egalității și în răsplata dreaptă a capacității fiecăruia, purtînd eu mîndrie semnul celei mai înaintate dintre orînduirile sociale.

În dulcea lumină a acestui Mai intru atîtea semnificativ pentru istoria modernă și contemporană a României, aniversarea partidului clasei muncitoare — partid care, prin toate valențele sale, a devenit într-adevăr al întregului popor — s-a inserat astfel ca simbolul sărbătorește al mersului ineluctabil victorios al propășirii românești, într-o lume intrată, pe ansamblul ei, în era deplinei împliniri umane.

Partidul Comunist Român este chezașia umanismului socialist revoluționar, mîndria privirii noastre cutezătoare, vibrația de conștiință a demnității ființei și faptei noastre. Sub flamura lui — flacăra a inimii noastre, proiectată pe tricolorul României suverane și independente — ne călăuzim prezentul, ne construim viitorul.

„România literară”

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu. Redactor șef adjunct : G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Contribuția României la cea de-a IV-a Conferință U. N. C. T. A. D.

● PE plan internațional, atenția se concentrează asupra desfășurării Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare. Așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în mesajul său, transmis la Nairobi, realitățile lumii de azi sînt profund marcate de decalajele dintre statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Căci, departe de a se diminua, aceste decalaje se măresc, situația economică și socială a unui mare număr de popoare continuă să se agraveze, mai ales ca urmare a crizei care a cuprins o serie de țări capitaliste. Problemele materiilor prime, ale energiei și alimentației capătă un caracter tot mai acut; cooperarea economică internațională este grav perturbată de criza economică și valutară, de numeroase obstacole artificiale, bariere discriminatorii și inechități. La accentuarea tuturor acestor fenomene negative contribuie într-o măsură importantă faptul că în lume continuă cursa înarmărilor, sporește cheltuielile militare care reprezintă o grea povară pentru toate popoarele și măresc pericolul de război.

Expresie a unei analize aprofundate și lucide a situației la parametrii mondiali ai acestei majore probleme a contemporaneității, mesajul președintelui României constituie o contribuție majoră în ambianța de lucru a celor 5.000 de delegați la conferință. De aici și atenția deosebită acordată poziției țării noastre, punctului său de vedere. România apreciază — continuă mesajul — că în condițiile de astăzi, cînd în lume s-au petrecut și se petrec ample schimbări revoluționare, naționale și sociale, mutații adînci în raportul internațional de forțe, constituie o înaltă îndatorire a tuturor statelor, a tuturor popoarelor de a-și uni și mai strîns eforturile, de a conlucra tot mai activ, pe bază de deplină egalitate și înțelegere, pentru a asigura soluționarea constructivă a tuturor problemelor de care depind progresul și pacea omenirii contemporane.

● INTERVENȚIA șefului delegației române, Nicolae M. Nicolae, ministru secretar de stat la Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale, a evocat în mod convingător propria experiență acumulată de România în cursul ultimelor trei decenii : transformările socialiste înfăptuite și alocarea sistematică a unei cote importante din venitul național pentru dezvoltare, — ceea ce a constituit izvorul principal al realizărilor economiei românești.

Vast eșichier nu numai pentru diagnosticarea complexă a cauzelor subdezvoltării dar, totodată, și pentru aflarea soluțiilor celor mai eficiente, Conferința de la Nairobi trebuie — cum a argumentat reprezentantul român — ca, sub egida U.N.C.T.A.D., și în cadrul competențelor ce îi revin acesteia — să decidă elaborarea unor programe concrete, pe baza cărora să se realizeze în scurt timp o ameliorare substanțială a situației economice a țărilor în curs de dezvoltare, lichidarea subdezvoltării și a altor fenomene care grevează negativ aceste țări și care creează stări de suspiciune și insecuritate. Sporirea rolului U.N.C.T.A.D. în viața economică internațională se impune — în această finalitate — ca o necesitate imperioasă.

Din agenda internațională

● VIZITA președintelui I. B. Tito în Grecia a însumat convorbiri substanțiale cu președintele republicii și primul ministru elen, — abordîndu-se atît relațiile bilaterale cît și, în cadrul situației internaționale, necesitatea convocării din nou, într-un viitor apropiat, a conferinței țărilor balcanice. LIBANUL și-a ales un nou președinte : Elias Sarkis. Acesta consideră necesar un guvern de unitate națională. LA BONN, președintele F.S.D., Willy Brandt, și vicepreședintele, Helmut Schmidt, au prezentat platforma electorală în vederea alegerilor legislative de la 3 octombrie. ÎN ITALIA. Aldo Moro, primul ministru al guvernului pînă la deznodămîntul alegerilor generale, a subliniat că schimbarea politică ce va rezulta ca urmare a scrutinului de la 20 iunie „ar putea fi radicală”. LA LISABONA continuă reuniuni ale conducerii partidelor politice în vederea definirii poziției față de alegerile prezidențiale.

Cronicar

Plenara lărgită a Consiliului Uniunii Scriitorilor

Vineri, 7 mai, a avut loc plenara lărgită a Consiliului Uniunii Scriitorilor, ce se înscrie în acțiunile de pregătire a Congresului educației politice și culturii socialiste. După dezbaterile din cadrul asociațiilor scriitorilor din țară și secțiilor asociației din București, organizațiilor de partid cu activul, Consiliul Uniunii Scriitorilor a analizat modul în care întregul front scriitoricesc s-a străduit să îndeplinească sarcinile izvorite din Programul ideologic al partidului în domeniul creației literare, al propagării literaturii în rîndul oamenilor muncii.

Din partea conducerii de partid și de stat, la lucrările plenarei au luat parte tovarășii Emil Bobu, Dumitru Popescu și Iosif Uglar.

În darea de seamă prezentată, președintele Uniunii Scriitorilor, Virgil Teodorescu, a subliniat covârșitoarea importanță pe care au avut-o asupra întregii activități de creație literară lucrările Plenarei C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971, documentele Congresului al XI-lea, cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În perioada ultimilor cinci ani, scriitorii aparținînd tuturor generațiilor, mobilizați de spiritul revoluționar al documentelor de partid, au contribuit la îmbogățirea substanțială a literaturii române contemporane, chemată să slujească țelurile unui vast proces educativ. Poezia, proza, dramaturgia, literatura pentru copii și tineret, critica și istoria literară, scenariul de film, în forme și modalități specifice, pătrunse de spiritul înnoitor imprimat mișcării literar-artistice de Programul ideologic al partidului, au situat în centrul preocupărilor lor problemele formării trășăturilor înaintate ale omului de azi, ale înnoierii existenței sale în conformitate cu principiile de viață și comportare sintetizate în Codul eticii și echității socialiste. Prin împlinirile sale, concretizate în opere de larg răsădit în conștiința cititorilor, realizate într-o mare diversitate de stiluri și modalități artistice, literatura ultimilor ani a adus o contribuție remarcabilă la înfăptuirea politicii culturale a partidului nostru, la atingerea înalțelor idealuri de

educație umanist-revoluționară și patriotică.

Trecînd în revistă împlinirile și neajunsurile creației literare în ultimul cincinal, darea de seamă a scos în evidență largile posibilități de creație existente pentru scriitorii de toate vîrstele. Numai în perioada 1971—1975, creația literară s-a concretizat în peste 3.000 de titluri, care însumează aproximativ 32 milioane de exemplare. O atenție permanentă a fost acordată tinerelor talente, care au debutat într-un mare număr, unele din lucrările acestora fiind distinse cu premii ale Uniunii Scriitorilor și Uniunii Tineretului Comunist.

Ca rezultat al aplicării cu consecvență a politicii naționale marxist-leniniste a Partidului Comunist Român în domeniul creației și vieții literare, literatura naționalităților conlocuitoare a înregistrat și ea importante succese, și-a dovedit unitatea organică cu literatura română.

În condițiile afirmării tot mai largi a țării noastre în ansamblul vieții internaționale, pentru satisfacerea interesului crescînd al opiniei publice de peste hotare față de realizările României socialiste, Uniunea Scriitorilor a contribuit la intensificarea cunoașterii culturii noastre în lume, la facilitarea contactului cititorilor străini cu unele dintre cele mai de seamă valori ale spiritualității românești.

În încheierea dării de seamă au fost prezentate numeroase acțiuni care vor avea loc în pregătirea Congresului educației politice și culturii socialiste — înscrise într-un plan special — la realizarea cărora vor fi antrenate scriitorii din întreaga țară.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvîntul scriitorii: Constantin Chiriță, Aurel Martin, Romul Munteanu, Domokos Geza, Ioan Grigorescu, George Ivașcu, Titus Popovici, Franz Storch, Dan Deșliu, Ion Hobana, Ion Ianoși, Alexandru Andrișoiu, Marin Preda și George Macoveșcu.

Referindu-se la climatul de efervescență creatoare existent în întreaga noastră viață socială, vorbitorii au relevat succesele importante pe care obște scriitoricească le-a

înregistrat în perioada care a trecut de la Plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971. Retrospectiva editoria-lă pe ultimii cinci ani oferită de Salonul național al cărții, diversitatea titlurilor și numărul mare al tirajelor, prezența tot mai vie a scriitorilor în coloanele publicațiilor literare și cultural-artistice atestă existența unor rodnice preocupări creatoare, dimensiunea reală a șantierului actual de creație.

Analizînd în mod critic și responsabil tabloul succeselor obținute în domeniul prozei, poeziei, dramaturgiei, literaturii pentru copii, vorbitorii au arătat totodată existența unor neajunsuri, au făcut propuneri de creștere a exigenței în activitatea publicațiilor și a editorilor. Prezentînd proiectele lor de viitor, ei s-au angajat să îmbogățescă patrimoniul cultural al României socialiste cu opere durabile, pătrunse de un fierbinte patriotism, de patos umanist, realizate la un înalt nivel artistic, menite să contribuie la dezvoltarea conștiinței sociale și naționale a oamenilor muncii. Scriitorii, românii, maghiarii, germanii și de alte naționalități, strîns uniți în același larg front literar, parte integrantă a poporului, s-au angajat să oglindească în creațiile lor marile izbînzii ale țării noastre, chipul omului nou, constructor al socialismului și comunismului. În luările de cuvînt, vorbitorii, manifestîndu-și adeviunea deplină față de politica partidului, față de principiile călăuzitoare ale acesteia, și-au exprimat dorința ca reprezentanții lor care vor participa la Congresul educației politice și culturii socialiste să transmită hotărîrea și voința fermă a întregului front scriitoricesc de a sluji cu vibranta dăruire cauza nobilă a partidului, politica sa internă și externă, idealurile și năzuințele poporului nostru de pace, colaborare și progres.

În încheierea plenarei lărgite a luat cuvîntul tovarășul Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al P.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Cu deosebită însuflețire, toți cei prezenți au aplaudat telegrama adresată C.C. al P.C.R., tovarășului Nicolae Ceaușescu (textul în pag. 1).

„Laudă partidului și României Socialiste”

● Sub egida Consiliului național al Frontului unității socialiste, Uniunea Scriitorilor și Uniunea Compozitorilor au organizat în Sala mică a Palatului festivalul literar-artistice „Laudă partidului și României Socialiste”, manifestare realizată în cîns-tea glorioasă a jubileului al partidului și în pregătirea Congresului educației politice și culturii socialiste. Despre însemnătatea zilei de 8 Mai a vorbit Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor. Au citit din lucrările lor poezii Al. Andrișoiu, Maria Banuș, Ion Bănuță, Mihai Beniuc, Cezar Baltag, Teodor Bals, Vlaicu Bărna, Ana Blandiana, Valeriu Bucuroiu, Camil Baltazar, Bodor

Păl, Radu Cărneț, Ștephanu Claus, Ioana Diaconescu, Nicolae Dragoș, Szemler Ferenc, Eugen Frunză, Ludmila Ghișescu, Grigore Hagiu, Traian Iancu, Gheorghe Istrate. Ion Sofia Manolescu, Toma George Maiorescu, Constantin Nisipeanu, Dărie Novăceanu, Veronica Porumbacu, Ion Petrache, Sașa Pană, Alexandru Raicu, Doina Sterescu, Nicolae Stoian, Virgil Teodorescu, Tiberiu Utan, Romulus Vulpescu, Violeta Zamfirescu.

Programul muzical a fost susținut de compozitorii Radu Paladi, Adrian Neagu, George Popovici, solist al Filarmonicii de stat „George Enescu”, și pianista Irina Paladi.

„Literatură și istorie”

● Asociația scriitorilor din Iași și Asociația scriitorilor din Cluj-Napoca, la invitația Comitetului județean Suceava de cultură și educație socialistă, au organizat ciclul de dezbateri „Literatură și istorie”.

În ziua de 8 Mai, programul a cuprins dezbaterile Scriitorilor și istoria patriei, masa rotundă Ștefan cel Mare în literatură — inițiată de revista „Tribuna” —, masa rotundă Relația istorie — literatură — inițiată de revista „Cronica” —, masa rotundă Literatura și lupta românilor pentru independență și unitate națională — inițiată de revista „Convorbiri literare” —, spectacolul cu piesa Decebal de Mihai Eminescu. În ziua de 9

Mai a avut loc un pelerinaj la Putna, la mormîntul lui Ștefan cel Mare, un recital de poezie patriotică la Cetatea de scaun din Suceava și spectacolul cu piesa Noaptea de Mircea Radu Iacoban.

Au participat la aceste manifestări : Andi Andries, Al. Andriescu, Nicolae Barbu, Constantin Ciopraga, Const. Cubleşan, Al. Căprariu, Mihai Drăgan, Victor Felea, Mircea Radu Iacoban, Radu Mares, Ion Marcos, Mircea Muthu, Ion Oar-căsu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Prelpeanu, Liviu Petrescu, Corneliu Sturzu, Vasile Sățăjan, Nicolae Turtureanu, Mircea Valda, Ion Vlad, Lucian Valca și Horia Zilberu.

În orizontul istoriei

ZILELE TRECUTE am ajuns la capătul unui drum nespuse de complicat și de anevoios: construirea unui roman. Experiența dobândită în cursul celor trei ani închinată acestei strădanii este complexă, pentru că, așa cum bine spunea Miguel de Unamuno, un roman nu se scrie, ci se face el însuși, și adeseori intențiile autorului sînt profund modificate de personaje care o iau razna, încep să acționeze de capul lor bătîndu-și joc de planurile cu grijă și minuțiozitate alcătuite, și impun desfășurările epice, a căror totalitate constituie romanul, direcții neprevăzute, modificîndu-i întreaga perspectivă. Aș vrea să mă opresc în aceste însemnări la o singură latură a acestei experiențe, anume răbufnirea inevitabilă, în construcțiile romanești, a legăturii dintre oameni și istorie, mai bine zis a dimensiunii istorice a existenței umane.

Cu trei ani în urmă încheiasem și predasem editurii un voluminos roman despre o înfățișare mai puțin cunoscută a anilor războiului: ocuparea horthystă din Transilvania nordică. Mă străduisem, în această carte la care am lucrat — cu intermitențe — foarte mulți ani, să redau o experiență a anilor mei tineri, care mi-a modelat întreaga viață: lupta oamenilor cu vitregia istoriei, efortul lor de a ieși din labirintul ei. Ca să sugerez această intenție am intitulat romanul **Labirintul**. Eliberat de truda construirii acestei cărți care m-a lăsat golit de idei și sleit de puteri, mă simțeam atît de obosit de istorie încît am socotit că niciodată nu voi mai pătrunde în încurcatele ei subterane. Și pentru a mă destinde mi-am propus alcătuirea unui alt roman, plin de mișcare fantezistă, desfășurat în zilele noastre, fără nici o legătură cu trecutul, avînd o anumită deschidere spre fantastic. Îl intitulasem **Ultima călătorie a lui Ulise**, gîndindu-mă la un Ulise român și contemporan. Imaginasem aventura unui tînăr intelectual plin de încredere în valoarea sa și în steaua sa, rătăcit într-o stranie țară din America Centrală, descoperind fețe nebănuite ale realității, prins în rețeaua unor aventuri absurde determinate de manuscrisul cu note de „science-fiction” al unui bătrîn profesor maniac din București. Romanul avea să se constituie în jurul manuscrisului profesorului, închizînd un roman fantastic într-unul realist și iradiînd în el influențe complicate, uneori stranii, tîlmăcînd relația dintre realitate și mitul ei, dintre adevăr și minciună. Doream să redau într-un complex de situații, cu o anumită notă de burlesc, cu o tonalitate grotescă, imensul potențial de credulitate al oamenilor, facilitatea cu care minciuna, falsul, miturile prefabricate acționează în lumea contemporană, să dau glas, adică, unei idei de o anumită gravitate și profunzime printr-o ficțiune antrenantă, spumoasă, alertă.

După ce am înaintat un an și ceva prin hățișul întîmplărilor, am început să simt că edificiul pe care-l construiesc plutește în aer, că relatarea nu se angrenează în realități profunde ale oamenilor înfățișați, că demonstrația lunecă spre anecdotic și superficial. Obligat să meditez mai tainic asupra cauzelor eșecului spre care mă îndreptam, mi-am dat seama că oamenii înfățișați de mine trăiesc într-un singur plan, proiectați pe ecranul întîmplărilor lor actuale, fără a avea dimensiunea existenței reale, adică istoria lor individuală. Am început să le sondez trecutul, căile adeseori încurcate pe care au ajuns să fie ceea ce sînt astăzi, să gîndesc — așa cum gîndesc, să acționeze așa cum o fac în roman. Și a trebuit să constat că situațiile existențiale hotărîtoare, care le-au determinat felul de a fi, sînt strîns legate de evenimentele din ultimele patru decenii. Să constat că nu se poate scrie un roman capabil să exprime unele adevăruri umane (sau cel puțin eu nu-l pot scrie) fără a situa destinele analizate într-o perspectivă politică, în contextul unor experiențe ale societății în orizontul istoriei.

Sîntem plămădiți din timp, din dureri, înfrîngerii, speranțe și biruințe constituind în mare măsură (chiar și atunci cînd determinațiile și legăturile sînt mai complicate sau mai puțin evidente) reflexe ale destinului unei societăți. Romanul, pe care-l dorisem ferit de grave probleme istorice și de sinuoase destine umane legate de politică, s-a transformat — prin necesitatea de a mă supune propriilor lui legități — într-unul deschis spre istoria ultimelor patru decenii, pentru că personajele puse în mișcare refuzau să-și dezvăluie adevărul intim fără a li se descifra în conștiință pecețile anilor în care s-au format reliefulurile și ascunzîșurile.

DESIGUR, oamenii își trăiesc de obicei viața fără să-și examineze raporturile cu istoria, înregistrînd doar cu totul mediat determinațiile ei, prin urmări, interferențe și întîmplări în aparență oarbe și cu totul străine de ea. Dar există epoci în care erupția istoriei în viețile individuale a milioane și milioane de oameni e atît de vijelioasă, de directă și de copleșitoare, încît prezența ei în dimensiunile fiecărei existențe, în traumele, transformările și

plămada conștiințelor nu poate fi ignorată fără pericolul de a nu descifra din complexitatea unor personalități decît suprafețe puțin semnificative ori aparențe înșelătoare. Nu numai ultimele patru decenii, dar întregul nostru secol, începînd din pragul primului război mondial și pînă astăzi, este o astfel de epocă de prezență foarte vie a istoriei în modelarea destinului individual, și amprentele ei pot fi descifrate din urzeala de fond a mării majorități a existențelor. Mi se pare cert că este cu neputință să înfățișezi, în lumina adevărului și a sensului real al unor vieți, oameni din generația mea — a celor care am trecut pragul celor cincizeci de ani — fără să descifrezi direcțiile luate de viețile lor prin înfăptuirea deplinei unități naționale, prin dramaticele înfruntări politice și sociale din perioada interbelică, prin experiența dramatică a războiului, prin lupta pentru biruința Revoluției noastre, prin marea epopee a construcției socialiste cu succesele și cu dramatismul ei. Sîntem făuriți de experiențele prin care am trecut, purtăm în însuși cursul esențial al vieților, în direcțiile multiple în care ele au fost împinse de propriile noastre opțiuni și de evenimente, în felul cum s-au format ori s-au modificat conștiințele noastre, modurile lor de a rezona la problemele lumii, tatuajele timpului, ale istoriei, pe care le purtăm chiar și dacă am dori uneori să le uităm. Aș intitula un roman al experiențelor care au modelat generația mea **Tatuajele nu se lasă la garderoabă**. Căci, într-adevăr, nu se lasă.

Mi vine să cred că experiența pe care îndrăznesc s-o relatez nu e singulară. Însăși sensibilitatea deosebită dovedită de foarte mulți scriitori ai noștri pentru explorarea dimensiunii temporare a vieților înfățișate în cărțile lor, ca și pasiunea pentru zugrăvirea momentelor eroice sau patetice ale istoriei noastre, a marilor figuri care le-au exprimat, este cea mai bună dovadă. Observînd această nobilă năzuință mă văd totuși silit să fac o constatare. Atenția scriitorilor noștri se îndreaptă cu preferință spre momente caracteristice sau profund semnificative ale trecutului îndepărtat, fie — atunci cînd se concentrează asupra unor vieți contemporane — spre marile convulsii dramatice ale războiului, spre lupta aspră pentru puterea populară, sau spre unele experiențe ale celui de-al cincilea deceniu. Desigur, aceste momente își au semnificația lor adîncă în modelarea multor existențe. Dar mi se pare oarecum regretabil interesul mai puțin viu manifestat față de alte momente hotărîtoare. De pildă, anul viitor vom sărbători un secol de la dobîndirea prin aprige lupte și mari jertfe de sînge a Independenței naționale, și e greu să ne explicăm că acest moment stelar al istoriei noastre nu a fost încă întrupat într-un mare roman. Dacă vreunul din scriitorii noștri își închină puterea de creație și truda nopților realizării unei astfel de construcții epice, laudă lui. Peste doi ani vom prăznuii șaiszeci de ani de la Unirea Transilvaniei cu țara, printr-o formidabilă expresie plebiscitară a voinței românilor ardeleni, neînfrînte de vitregia unui lung șir de secole. Desigur, apariția marilor opere nu ține decît arareori seama de calendarul aniversărilor. Dar nu este oare îndreptățită speranța de a vedea un amplu și profund roman al Marii Uniri, al luptelor pline de neprecupețite sacrificii care au pregătit-o, al uriașei explozii de voință de unire cu „țara” a milioanele de oameni care și-au trimis reprezentanții la Alba Iulia? Și dacă îmi îngădui să pomenesc de cele ce ar mai trebui împlinite (căci sînt nenumărate temele, iar cele ale actualității își exercită în mod firesc atracția prioritară, în ele intrupîndu-se însăși experiența noastră de fiecare zi) după sau paralel cu importanțele romane scrise — sau în curs de scriere — despre marele vifor al celui de-al doilea război mondial, nu am fi în drept să așteptăm un roman cu perspectiva deschisă asupra întregii problematice a procesului istoric din care face parte războiul (inclusiv mecanismul împingerii țării noastre sub dominația Germaniei hitleriste și în război, ca și forța miraculoasă dovedită de poporul nostru, inteligența, fermitatea și unitatea extraordinară cu care a asigurat succesul insurecției armate naționale antifasciste și antiimperialiste)? Nu avem oare datorită de a ne strădui să intrupăm în opere cu larg orizont, bazate pe o minuțioasă documentare, pe o profundă înțelegere a evenimentelor și cu curajul de a spune adevărul adevărat, împingerea diabolică a acestui popor spre dezastru și voința, inteligența și vitalitatea cu care l-a știut evita, folosînd momentul potrivit pentru o uriașă acțiune plină de curaj, lucid calculată și înfăptuită într-o exemplară unitate?

Scriitorul este un creator de sisteme de semnificații intrupate în construcții verbale semnificative, capabile să realizeze estetic o viziune despre om și lume. Dar este neîndoielnic că valorile născute din efortul său creator sînt cu atît mai trainice și mai înalte cu cît mai convingător și mai vîguros izbucnesc din zăcămintele profunde unde destinul omului se înrădăcează în veșnicia poporului său.

Francisc Păcurariu

Afiș de ALEXANDRU BĂLAN
(Din expoziția Afișul politic - Galeria „Orizont”)

Țara cu inima-i aude

Ce spunem țării, țara cu inima-i aude
Căci spusa-ne e singe și singele-i o șoaptă
Ce-nvăpăiază-adîncul iubirii fără nume
Și urcă din visare și se topește-n faptă.

Și fapta n-are voce, ea gloria nu-și sună;
De vrei s-o vezi, se vede; de vrei s-o simți,
se simte.

Ea este, și atîta. Tăcută, grea și sfîntă,
Nu o cuprind nici cîntul, nici vorbele prea
strimte.

Ea-i chiar nemărginirea suflării ce se leagă
Din tată-n fiu, din mumă în prunci și înainte
În timp bătut de inimi, cît fi-vor timp și inimi,
Cît fi-vor zări în față și-n urmă oseminte.

Ce spunem țării, țara cu inima-i aude
Căci dragostea profundă adună-n jur tăcere.
Și dacă ne răspunde cu-ndemnuri nerostite,
Nu vorbele-podoabe ci viața chiar ne-o cere.

Și viața noastră-i faptă, modestă și tăcută,
E urma pentru alții și pentru noi o stare;
E litera și cifra, e piinea și e floarea,
E libertatea minții și-a trupului dogoare.

Ce-i spunem țării, țara cu inima-i aude,
Greu jurămînt de singe înduioșat în șoaptă,
Străluminînd adîncul iubirii fără nume,
Urcînd ca o-nstelare din visuri către faptă.

Doina Sălăjan

MILITANT și artă

Cele trei dimensiuni

SPIRITUL militant în literatură, în artă, nu e o descoperire a contemporaneității. Cele mai ilustre opere ale umanității — scrierile omerice, imnurile pindarice sau etern divina „Divina Comedie“ sînt scrise într-un manifest spirit militant. Dacă asupra acestui adevăr, devenit loc comun, funcționează un consens unanim, divergențele, controversale, încep de la felul în care este înțeles acest spirit militant din clipa adevărării sale la obiect și a stabilirii sferei spirituale asupra căreia se exercită cu precădere.

Primul teritoriu asupra căruia își impune autoritatea este, fără îndoială, **tematica**. Se cuvine însă să amintim că în toate epocile istorice au existat teme majore, de interes universal, și teme subordonate, de circulație cotidiană. Lucrurile sînt și mai complicate dacă ne gândim că întocmai cum „naturii” îi place să se ascundă — ca să-l amintim pe Heraclit — și temele se pot travesti, cele majore în aparente episoade lipsite de semnificație, în timp ce altele, evident modeste, își pot aroga, prin simulare, epoleți nemeritați. Și, în sfîrșit, se cuvine să nu uităm că **tema**, în sine, înseamnă foarte puțin, sau nimic, dacă nu e încorporată, organic și convingător, într-o operă de artă. Între anii 1950—1960 au fost consumate, din nefericire, nenumărate teme mari și „juste”, în opere mediocre, atât de superficial expediate, încît însăși tematica, nevinovată de un asemenea tratament, a ieșit compromisă. Vor trebui, într-o zi, reabilitate aceste teme, care își așteaptă, în continuare, artiștii autentici.

O altă dimensiune a spiritului militant o constituie **timpul** la care îl obligă pe scriitor, spre o evocare elocventă. Evident, **prezentul** a constituit întotdeauna pentru artist un element de selecție, fie și numai pentru faptul că e mai accesibil și mai cunoscut. **Prezentul** , însă, nu înseamnă, în mod obligatoriu, și **actual** . Există nenumărate scrieri, dedicate unui aparent prezent, dar care sună a vechi, în timp ce o operă închinată unui îndepărtat **trecut** poate să comunice, printr-o gravă încărcătură ideatică și emoțională, un mesaj de o stringență actualitate.

Problema pune în termeni noi estetica literaturii istorice. O operă istorică — poem, roman sau dramă — care se mul-

tumește să fie doar o **ilustrare** a unei pagini de cronică, simplă rememorare pioasă, n-are șansa să se ridice la rangul unei opere de artă. Adevăratul act artistic cere o **reinterpretare** a Istoriei, descifrată la lumina celei mai înaintate filosofii a epocii. Dintr-o asemenea perspectivă, **trecutul** nu e un timp revolut, ci o imensă, nestăvilită, încărcătură existențială, menită să fertilizeze **prezentul** și să-i deschidă nebanuite porți spre **viitor** .

O asemenea convertire stă însă sub semnul celei de-a treia dimensiuni a spiritului militant și care se numește **idealul** în serviciul căruia se află artistul. Și acest **ideal** a cunoscut, în toate vremurile, o subtilă scară de duritate. Cu același nume **ideal** au fost desemnate culmi ale gândirii și simțirii omenesti, spre care au tins marile spirite ale umanității, și tot **idealuri** au fost numite, uneori, obiectivele modeste și precare ale unei existențe resemnate, ca să nu mai amintim de **falsele idealuri** , miraje înșelătoare, droguri și blesteme, care au impus omenirii, de atîtea ori, rătăcirii și chinuri.

Idealul libertății și demnității umane — iată ce ni se pare a constitui a treia dimensiune a spiritului militant în literatură și, care, deși citată ultima, este, în ordinea priorității, prima.

Și nu cunoaștem operă care să exemplifice mai perfect această triadă: **ideal, temă, timp** ca „Scrisoarea a treia”. Tema este aparent restrînsă: lupta unei armate de țărani împotriva unui invadator, superior ca arme și număr de oameni. Dar la ce înălțime de **epopee** ridică geniul eminescian această bătălie. **Timpul** este al unui trecut proiectat într-o mitologie fabuloasă, dar cit de etern **prezent** este acest **trecut** și cu cită elocvență vorbește spiritului contemporan. Iar miracolul acestor convertiri fascinante și cutremurătoare s-a născut din **idealul** care însuflețește opera eminesciană, în care aspirațiile poetului se contopesc, pînă la identificare, cu marile, neistovite, năzuinți ale **OMULUI** de totdeauna și de pretutindeni. „Scrisoarea a treia” este nu numai un genial poem, dar și o lecție de estetică militantă, impunînd necontenit reveniri și exegeze lămuritoare.

Aurel Baranga

MARCELA CORDESCU: Visuri

Artă și Ideal

I STORIA lungă și zbuciumată a poporului român este fără îndoială prima rațiune a caracterului **deschis** militant al literaturii și artelor românești. Lupta poporului pentru ființa națională, pentru libertate, independență, dreptate socială nu a lăsat indiferent pe nici unul dintre marii noștri artiști. Mai mult: quasi-unanimitatea lor s-a situat în prima linie a acestei lupte.

Împlinirea acestor idealuri naționale și sociale, starea actuală infloritoare a societății românești, a culturii românești, nu îngăduie oare, întreabă unii, artistului de astăzi o anumită relaxare, „eliberarea artei din sfera eteronomiei”, „autonomizarea” ei deplină?

Încă din 1934 (anul apariției *Esteticeii*) regretatul Tudor Vianu, ai cărui termeni i-am utilizat, avertiza: „Numai o artă pătrunsă din **now** (subl. ns.) de spiritul timpului și în care omul de azi să-și recunoască destinul și aspirațiile lui, poate reda inspirației moderne vechiul ei ecou și influența pe care în mare parte a pierdut-o”. „Profesorul” se referea aici nu numai la anumite excese ale „autonomizării” artei, care-i micșorau acesteia „ecoul” și „influența”, dar indica și mijloacele pentru realizarea unei noi „pantononii” a artei (prezență implicită în toate activitățile omenesti) și anume „pătrunderea de spiritul timpului”, necesitatea de a reflecta „destinul și aspirațiile” omului contemporan. Această artă la care se referea profetic Tudor Vianu este arta pătrunsă de principiile umanismului socialist, cel mai înalt umanism din istorie, cel care militează pentru perfectibilitatea continuă a societății umane, cit și pentru dezvoltarea multilaterală și armonioasă a individului.

„Autonomizarea” excesivă a artei ducînd atât de sigur la impas, este cazul să ne întrebăm dacă argumentele actuale utilizate în sprijinul acestei teze sînt corecte. Desigur, idealurile naționale și sociale ale poporului român au fost implinite, națiunea română este recunoscută în întreaga lume, poporul român duce o viață liberă, independentă, în societatea românească domnește dreptatea socială.

Numai că un ideal mare, odată atins, are această însușire (nu atît magică, mai de grabă dialectică) de a se transforma automat într-un ideal superior, încă neatins și poate în această continuă metamorfoză și constă, de fapt, garanția măreției unui ideal. În termeni curenți, am spune că-l vorba aici despre ceea ce se cheamă simplu „sete de ideal”. Din cele mai vechi timpuri oamenii, grupurile sociale n-au putut trăi fără un „ideal”. Arta fiind specific umană, ea nu poate ignora un dat esențial uman, ea nu se poate deci izola de această luptă, ea „militează” la rîndu-i. Artă nemilitantă nu există.

Există însă „idealuri” deosebite. Problema nu este dacă și cit militează o operă de artă. Ea militează oricum, chiar cînd nu are aerul. Important este însă **pentru ce** militează. Iar cînd se preface că nu militează, important este dacă **apără** în acest mod o cauză majoră sau dacă promovează cauze pierdute. Nu este vorba aici despre vreo suspectare polițienească a operii de artă, ci de extraordinara suferință specifică actului artistic autentic, care-i permite să militeze și mai puțin **deschis** , uneori **criptic** , alteori prin simplă **ignorare** .

Arătăm că esența idealului este perpetua lui renaștere din sine însuși. Dacă examinăm „idealurile implinite” pomenite mai înainte, constatăm că „recunoașterea” ființei naționale se transformă acum în „afirmarea” plenară a acestei ființe naționale. Că libertatea națională strictă se transformă în libertatea poporului de a-și alege căile proprii de dezvoltare politică, social-economică, culturală. Că independența de stat, odată **cucerită** formal și oficial, trebuie mereu **recucerită** împotriva a diverse teorii și practici cum ar fi, de pildă, limitarea suveranităților naționale, împărțirea lumii în așa-zise „zone de influență” etc. Că „dreptatea socială” internă s-a transformat în „etica și echitatea socialistă”. Cu alte cuvinte, atît pe plan intern, cit și pe plan extern, poporul român, sub conducerea Partidului său Comunist, continuă lupta pentru realizarea unor mari idealuri naționale și internaționale, acestea constituind fără doar și poate „spiritul timpului”, „destinul și aspirațiile” omului de azi, ca să revenim la terminologia lui Tudor Vianu.

De aceea, nu este de mirare că *Delirul* lui Marin Preda demască din nou fascismul. *Înainte de tăcere* de Paul Georgescu tratează despre eroismul comunist, *Incognito* de Eugen Barbu atacă ambele teme, *Iluminări* de Al. Ivăsiuc, *Galeria cu viață sălbatică* de Const. Toiu, *Lumea-n două zile* de George Bălaieș, *Caloianul* de Ion Lăncrănjan, toate, examinează îndeaproape „etica și echitatea socialistă”. Devine foarte clar, și n-am citat încă multe alte cărți valoroase, că **cele mai citite** romane contemporane românești sînt **deschis** militante, în formule artistice variate care merg de la arta realistă clasică pînă la experiențele cele mai moderne ale prozei, fără a disprețui nici forța narativă de tip popular.

După cum se vede cu ochiul liber, nu numai că argumentele așa-zisilor „autonomiști” apar șchioape, dar vitrina efectivă a prozei noastre contemporane îi desminte cum nu se poate mai flagrant.

Militantismul artei nu numai că nu are a se reduce, necum a dispărea, dar el se dovedește nu doar obiectiv necesar, ci și prin excelență fertil.

Al. I. Ștefănescu

Obelisc

Niciodată nu poți spune
mai mult decît Patria.

Spune iarba,
spune copacul
mai mult decît îi este
sămînța
și botul moale
al minzului
cum să-l atingi mai mult
decît în aerul
în care-l implinește
trupul mamei?

Niciodată nu poți spune
mai mult decît Patria.
Spune apa mai mult

decît ochiul intunecat
al izvorului?

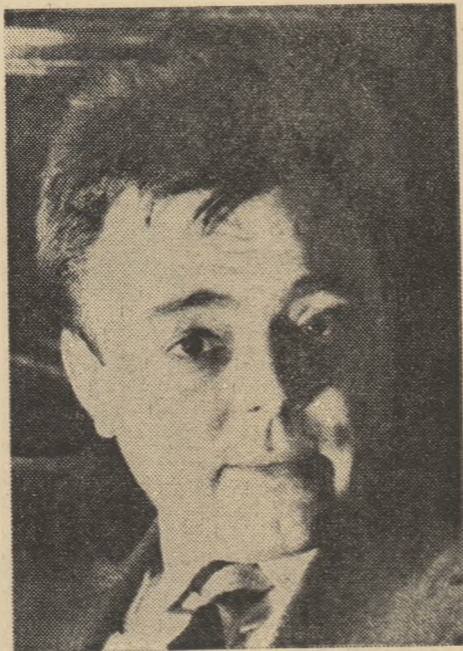
O trestie
dacă vîntul o-ndoaie
nu fuge mai departe
de rădăcina ei.
Ce este o piață
mai mult decît vuietul oamenilor,
ce este somnul
decît drumul întoarcerii
spre noi înșine,
ce este un vis
decît sensul ascuns

al întimplărilor zilei?
Nu poți spune nimic
mai mult decît Patria.

Prin scoica subțire a unui os
poți auzi începutul;
chiar dacă osul
e numai pămînt,
numai iarbă,
numai apă
mereu trecătoare,
chiar dacă prin ochii închiși
vezi cum te năpădesc
copiii neamului tău
ca o holdă fremătătoare.
Nu poți spune nimic
mai mult decît Patria!

Horia Bădescu

Petre Ghelmez

Țara Solaria

Vino, în Țara Solaria,
Să-ți arăt păsări arse de vânt!
Vino, în Țara Solaria,
Să-ți arăt pietre rupte de zbor!
Vino, în Țara Solaria,
Să-ți arăt nepieritorul pământ!
În Țara Solaria —
Numai cântecul meu pieritor!

Urcă dealul acesta
De argint străveziu!
Treci prin aburul acesta,
Îvinge-l rizind!
Depart e piscul...
Pasul tău e ușor ca lumina,
Îl știi,
Pasul meu
S-aude din stele plingind.

Nu te speria,
Nu striga,
Nu te sfii,
Cînd din griu,
Din salcimi,
Din iarba deasă, mărunță,
Te cotropește valul de șoapte!
Am atîția strămoși în pământ,
Adunați ca la nuntă...
S-apleacă-n amieze prelungi,
Să stea de vorbă cu ei,
Spicele coapte...

Vino eu mine,
În ceasul acesta,
În secunda aceasta.
Acum!...
Subt privirile lor,
Dealul să-l urci nu-i ușor!
Cine poate merge-n lumină
Pe aprigul drum?
Cui nu-i e teamă de zbor?!

Vom urca, vom urca,
Biruind inserările, întristările,
Roua, nimicul...
Lasă-mă,
Lingă umărul tău să înving depărtările!
Cine-a făcut,
Mai palid decît părul tău rugător,
Borangicul?

Pină la urmă vei ști,
Vei afla,
Vei înțelege,
Cerule și pământul
În aceeași viscolire de singe cum s-au
euprins...

Vino, în Țara Solaria,
Fii-i, tu, lege,
Jertfește-mă griului,
Cimpului meu de lumină,
De nici o săgeată, niciodată — învins!

Pe deal

Colindă vîntul peste casa vecinilor
Noștri, mamă. De mult nu mai e casa,
Dar vîntul colindă, îndrăgostit de aceste
Mături sălbătice, de aceste tufe de dracilă,
Peste care zboară bondarii cu trupul pufos
Și aprins, de cărbune. De mult nu mai e
vîntul...

Iar această movilă de lut galben, înțesat
Cu paie și cuie și scinduri, topindu-se-n
Aburul ploilor — de unde și cînd s-a născut?

Îi strig, la gard, pe copiii vecinilor, și iată,
Dintr-o casă de piatră cu lebede țepene și
suliți

De papură, vopsite-n pridvor, apare această
Nevastă, cu fața tatuată de soare,
spunindu-mi,

Ca-n copilărie, pe nume... Mamă, cine se ține
De astfel de glume? Cine-mi ascunde fețele
Oamenilor? Cine le fură glasurile? Cine le
Schimbă măsurile, că mă pot rătăci printre ei,
Ca-ntr-o țară străină? Unde sint țărani,
Mamă, de-i atîta liniște-n sat, pe această
Necruțătoare amiază de vară? „Unii s-au
Mutat la oraș, îmi spui, alții-s la cîmp,
Pe combine, că e secera-n toi, iar alții, știi
Și tu, alții s-au dus să se odihnească și ei
-Acolo, pe Deal», că-i ajunsese osteneala,
De-atîta alergătură, săracii...” „Acolo,
Pe Deal”... Așa i-ai spus dintotdeauna locul
Aceluia, mamă... Încă din copilărie am aflat
Că oamenii noștri merg să se odihnească
„Pe Deal”... Poate vor să fie mai aproape de

Bătrînele

Femeile bătrîne
Se string la marginea șanțului împreună...
Lor, numai lor,
Ele au ceva, ce nu știm noi,
Întotdeauna să-și spună.

Sint tăcute ca pietrele,
Aerul în jurul lor se face integru.
Femeile bătrîne,
Chiar dacă au hainele colorate,
Par îmbrăcate în negru.

Păsări mari,
Căzute-n răscruce de drum,
Doborîte de vînt, doborîte de gînd,
Nedoborîte de viață,
Femeile bătrîne,
Într-un apus de rugi,
Mereu sîngerînd,
Poartă roua dimineților limpezi
Pe față.

Ele au ris, ele au plins,
Ele s-au bucurat, au răbdat,
Au jelit,
Au hrănit
Cu miinile lor
Copii și bătrînii — casa întregă...

Între ele
Cum să nu se-nțeleagă?!

Bărbații, unul cite unul,
Au plecat
La arat, la semănat, la plivit, la cosit,
După iubit nemărturisit
Înghițindu-i ceața și fumul,
Și-napoi n-au mai venit...
Pe-atîta glod și-nserare,
Au greșit, pesemne, la întoarcere, drumul.

Femeile bătrîne
De mult sint învățate
Să aștepte în singurătate.

Copil cînd eram, da, copil cînd eram,
Ostenit seara de lumină de lună,
Adormeam în poală la vreo bătrînă...
Ele tăceau... Dar eu ascultam, și-nțelegeam...

Femeile bătrîne
Aveau atîtea lucruri importante
Să-și spună.

Stele, ori mai aproape de soare-mi ziceam.
Ori, cine știe, numai acolo, pot sta ei
De vorbă-mpreună, despre anumite lucruri
Pe care noi, copiii, n-ar trebui să le știm...
Dar

Cînd m-am dus să-i privesc, cînd m-am dus
Să-i ascult, doar valuri și maluri de iarbă-am
Găsit... Doar șopirle, zăcînd sub dogoare,
Și-o mulțime de melci uscați și uitați,
Prin ale căror cochilii vărgate trebăluiau
Grăbite, furnicile... Cine-a vrut să-mi înșele
încrederea

Mamă? Cine-a vrut să mă vadă, de-atîta
uimire,
Plingînd? Tu, trebuie, nemiștiiat, să-mi dai
un răspuns!

Altminteri, de ce aș mai străbate fișiiile lungi,
De asfalt, pină la frunza acestui dud,
impovărat
De grauri sonori — ca niște clopote vechi,
de argint,

Legate de crengi, zbătîndu-se-n inima mea,
Ca-ntr-un turn de lumină? Tu, care atîtea
Răspunsuri mi-ai dat, mai dăruie-mi azi
Încă unul: spune-mi, preabuno, cine se joacă
Întruna, cu frunza, cu inimile noastre, cu
fumul?

Vorbește mai tare, mai limpede, vreau să
te-aud!...
Șuieră vîntul, cîntă graurii, se clatină
crengile-n dud.

Răsărit de lună

A răsărit luna deasupra cîmpiei,
Iubito,
Și ne-am înfricoșat...
Atît de mare, atît de aproape,
Luna niciodată nu ni s-a arătat.
Cîinele a tresărit în lanț
Și-a lătrat.

Văzut din văile infrunzite de stele,
Din împietrita, din friguroasa depărtare,
Pămîntul,
La fel ca și luna,
Ba chiar mai puternic, răsare...
Și nimeni nu-i, să-l privească, iubito,
Da, nimeni, în fața ochiului său ne-mpăcat,
Nu tresare.

Cînd tresărim,
Cînd ne-amintim,
Nu luna-i de vină...
Ci inima noastră, iubito,
Văzîndu-și povara de suflet cum crește,
În apele astrului mort,
O dată, și încă o dată, mai mare.

Un loc pe lume

Știu un loc, pe lume,
De unde pot să ating stelele.
Știu o fîntînă, pe lume,
Din care pot vîna soarele.
Locul acela,
Pe care l-au ros, cu unghia lor,
De cremene sură — mioarele,
Locul acela,
În care mi-au turnat
Văzduh de foc, în urechi — turturelele.

Din nebiruitul suflet
Cuib cald, adăpostit la pământ,
Acolo, acolo, să-mi fac...

Strat nou, în care, la miezul de noapte,
Luna să vină,
O pasăre subțire
Și cite pe cer se mai află —
La ceasul acela — tinere astre...
Să scoată pui, din ouă albastre,
Puii să cînte, în zori,
La mine-n grădină.

Acolo, acolo, cum să ajung?
Nespus e drumul de lung...
Și cînd să mai plec? Și cînd să mai viu?
Astăzi e mult prea devreme.
Miine va fi prea tîrziu.

Tineretea și libertatea clasicilor

● AM recitat, după foarte mulți ani, în întregime cartea lui Engels *Anti-Dühring*. Dacă despre Karl Marx și contribuția sa esențială la dezvoltarea conștiinței omului, despre el însuși și despre mecanismele sociale, în ultima vreme prea puține voci, chiar dintre nemarxiști, au ridicat contestații de esență, prietenul său Fr. Engels a fost supus unor critici chiar exprimate de filosofi marxiști. I s-a imputat că a contribuit la întărirea excesivă a hegelianismului în marxism și mai ales că unele din generalizările sale din *Dialectica naturii* au fost pripite, toate fapte care au făcut posibilă o anumită dogmatizare a marxismului.

O recitare a uneia din operele sale fundamentale îi dezvăluie însă marile sale calități generalizatoare și demonstrează fără putința de tăgadă că prietenul lui Marx și cel mai apropiat și credincios colaborator al lui nu putea să nască deformările dogmatice. Înainte de toate, pentru că Friedrich Engels n-a avut niciodată pretenția, și a subliniat acest fapt expres, să scrie texte hagiografice, „adevăruri de ultimă instanță”, „definitive”. Într-o magistrală pagină din *Anti-Dühring*, care ar merita citată în întregime, el dovedește, ca un mare dialectician, raportul dintre adevăr și eroare. Oricine afirmă un adevăr, în anumite circumstanțe, include implicit și eroarea, care se va dezvălui odată cu dezvoltarea cunoștințelor umane, care nu se apropie de absolut decât în „progresiunea lor infinită”. Optimismul gnoseologic al lui Engels se referă la metodă, nu la afirmații, el privește apropierea de adevăr prin efort colectiv, nu „fixarea lui într-o anumită etapă”. „Ceea ce afirmăm acum despre lume este relativ adevărat”, adică în funcție de nivelul niciodată definitiv și stabil al cunoștințelor noastre. Nu este un fals, nu este un adevăr absolut, ci un adevăr circumscris temporal, determinat nu numai de acumularea științifică, dar și de raporturile sociale, de poziția de clasă. Adevărul de acum, pentru a putea cu adevărat să contribuie la eșafodajul cunoașterii umane, trebuie să fie înțeles dialectic, deschis, să nu împiedice, ci dimpotrivă, să excite curiozitatea, să ofere bazele unei dezvoltări ulterioare. Să promită și să facă posibilă contradictoria „progresie infinită” a cunoașterii, să nu împiedice observarea faptelor și realităților, ci s-o încurajeze. Materialismul dialectic este deci o filosofie a continuității deschiderii, o armă împotriva încremerii, o metodă a lucidității perpetue care se bizuie pe real și ne ajută să-l dezvăluim, oricât de surprinzător și adeseori contradictoriu ne-ar apărea, oricât lovi prejudecățile și chiar „bunul simț” supus de Engels unui tir necruțător, ca un prost sfetnic pentru înțelegerea lumii, nucleu de contradicții, contradicții prin însuși faptul că fiind proces, dezvoltare, fiecare element și formă a sa este și nu este în același timp.

O viziune dialectică a lumii, în întreaga ei fragilitate în devenire, se desprinde din aceste pagini, care, repet, nu pot servi la bază nici unui dogmatism, dimpotrivă, sînt arma ideologică de apărare a gândirii creatoare, a observației realului, a mișcării cunoașterii, un elogiu al lucidității care înseamnă încredere în adevărul relativ descoperit și scepticism privitor la caracterul său absolut și definitiv.

Exceptionale sînt paginile privitoare la raportul dintre libertate și necesitate. (Cap. XI, secțiunea I). Este evident că Engels nu se referă aici, așa cum nu s-a referit nici Hegel, la libertățile publice de gândire și expresie, ci la liberul arbitru, la alegerea deciziilor. Libertatea ca înțelegere a necesității nu trebuie și nu poate fi înțeleasă ca o limitare a dreptului gândirii de a descoperi adevărul, care este implicat în însuși procesul creator de „înțelegere a necesității”. Atita doar că „justa opțiune se bazează nu pe voința arbitrară, ci pe cunoașterea realului, în ultimă instanță pe cultură. Iată cum formulează Engels acest raport: „Liberul arbitru nu este deci nimic altceva decât capacitatea de a decide în cunoștință de cauză. Cu cît judecata unui om cu privire la o anumită chestiune este deci mai liberă, cu atît mai mare va fi necesitatea determinării conținutului acestei judecăți.”

Deci nu invers, întrucît necesitatea nu se dezvăluie decât în urma înțelegerii libere, neconstrinse, lipsită de prejudecăți a realității. După cum înțelegerea necesității creează justa și liberă decizie, tot așa liberă judecată dezvăluie, numai ea, necesitatea. Engels mai afirmă, și în contextul în care trăim el este prin aceasta extrem de actual, că: „fiecare progres în domeniul culturii era un pas spre libertate.”

Acesta este rostul însuși al culturii și al adevărului, să facă pe oameni și întreaga societate mai liberă.

Alexandru Ivasiuc

Șerban Cioculescu

Breviar

„De ce, nene Anghelache?”

DIN faimoasa culegere de Momente (1901) ale lui I. L. Caragiale, nici unul n-a stîrnit atîtea nedumeriri ca *Inspecțiune*, apărut întîi în foiletonul „Universului” la 1 noiembrie și 1 decembrie 1900. Ele sînt consemnate într-o notă finală a ediției de „Texte comentate”; Lyceum, Caragiale, Momente și schițe, în Editura Albatros, 1976 (Antologie, tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de Șt. Cazimir). Pentru aceia dintre cititorii noștri care nu cunosc această scurtă năvelă, fie-mi îngăduit să-i prezint conținutul.

Într-o bodegă din București, cîțiva funcționari publici discută cu apărindere cazul unui coleg, de la o altă administrație, care a fugit din țară, din cauza unei importante lipse în casa de bani, a cărei răspundere o avea. Mirarea lor este cu atît mai mare, cu cît respectivul se bucura de cea mai bună reputație. Opinie separată face intervenția lui Anghelache, care „deplînge pe nenorocitul acela”, considerînd-l o „victimă a neînțelegerii altora”. Anghelache stăruie, cu o emoție crescîndă, în această interpretare, stîrnită de faptul că nu se exercită din partea organelor superioare, controale financiare periodice. El însuși, deși administra milioane, nu fusese niciodată, de unsprezece ani de la numirea lui, cercetat de vreun inspector, ca să-i verifice registrele și casa. Conversația se înfierbîntă prin violența neobișnuită de limbaj a lui Anghelache, pînă atunci cunoscut nu numai ca un funcționar model, dar și ca un om de o desăvîrșită politețe. Anghelache nu se sfiește să-și califice colegii de proști, neghiobi, idioți, boi, deși nici unul nu-i dă replica pe același ton și cu epitete de același soi. Pînă la urmă, după ce consumă pahar după pahar, spărgîndu-l pe cel din urmă, Anghelache pleacă furios, lăsînd colegilor săi impresia că omul s-ar fi făcut vinovat de incorectitudine și că accesul său de violență n-ar fi avut altă cauză decît consecințele previzibile ale delictelor lui.

Întră în bodegă, după plecarea lui Anghelache, însuși inspectorul financiar, hotărît să controleze a doua zi dimineața gestiunea acestuia. Inspectorul are despre Anghelache cea mai bună părere. Dacă toți casierii ar fi ca dînsul, n-ar mai fi nevoie de controlori! Colegii lui Anghelache au căzut însă la „idee” și, după plecarea inspectorului, se hotărăsc să-l caute acasă și să-l pună în gardă împotriva primejdiei ce-l amenință. Anghelache a trimis însă un bilet acasă la el, să nu fie așteptat, deoarece rămîne în oraș la o petrecere colegială. Urmează un lung pelerinaj de noapte prin toate localurile publice din Capitală, unde ar putea fi găsit nefericitul presupus delapidator. Colegii nu-l găsesc nicăieri. A doua zi dimineață începe inspecția cu controlarea registrelor, în lipsa lui Anghelache, căutat acasă fără rezultat. Inspectorul ordonă sigilarea casei de bani pînă a doua zi, cînd urma să fie forțată, în cazul că Anghelache tot nu s-ar prezenta. După amiază, lovitură de teatru! Ziarele anunță sinuciderea lui Anghelache, găsit spînzurat la Șosea. A doua zi însă, la deschiderea casei, se constată că nu lipsește nici un ban, ba chiar în plus se găsește un pol de aur al casierului, înfășurat în hirtie! Colegii chemați să identifice cadavrul la Morgă, sînt zguduți de durere. Unul întreabă plîngînd:

— De ce?... de ce, nene Anghelache? Poanta lui Caragiale nu lipsește: „Dar nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspundă”.

În stil de roman polițist, aș spune că a dus cu el misterul pe lumea cealaltă.

SĂ-L întrebăm pe Zarifopol, cel mai subtil interpret al operei caragialiene. De ce s-a sinucis Anghelache? Zarifopol se mulțumește să ne informeze că însuși autorul *Inspecțiunii* se complăcea în a întregi secretul în toată integritatea lui: „Il amuza fără incetare enigma pe care a lăsat-o în sinuciderea casierului Anghelache. «De ce s-o fi omorît Anghelache? Nici eu nu știu»”. (Introducere la *Opere*, II, Editura „Cultura Națională”, 1931, pag. XVII). În articolul-studiu *Semni-*

ficația unei schițe, apărut în „Gazeta literară” de la 17 mai 1962, Vicu Mindra combatte acele „comentarii critice” care „pleacă de la ideea timorării personajului, văzut ca victimă a unei obsesii bolnave”. Era punctul de vedere nu numai al notei la ediția de *Opere* de la E.P.L. (vol. II, 1960, p. 642), ci și acela al lui G. Călinescu: „De ce oare s-a sinucis casierul? De frică. Fobia lui e maladiivă, împotriva bu-nului simț elementar, și acuză un anxios intrat în fază paroxistică la înția zguduire.” (*Istoria literaturii române*, 1941, pag. 439). Vicu Mindra privește lucrurile altfel în privința lui Anghelache: „Onest cu adevărat, el se vede la vîrsta de 45 de ani, amenințat să nu-i poată acorda surorii sale o partidă onorabilă”. Cu alte cuvinte, nu-i poate constitui zestre! Și mai departe: „Anghelache s-a luptat vreme de 11 ani cu tentația intrării în milioanele pe care le

trebuie căutate (ereditate, predispoziție, surmenaj?). Fapt este că autorul ni-l prezintă într-o asemenea stare de surescitare, învederată pentru colegii casierului, că nenorocitului nu-i rămîne altă soluție decît sinuciderea.

Mi se pare, așadar, cea mai justă diagnoza dată de G. Călinescu: „anxios intrat în faza paroxistică”. Acea „intrare” a fost determinată de fuga casierului incorect, care se bucurase pînă în ajun de o excelentă reputație.

Mi-aș exprima însă o altă nedumerire, de ordin etic. Cum se poate ca niște oameni cinstiți — pînă la proba contrarie — colegii lui Anghelache, să vadă în fuga unui funcționar incorect „nenorocirea unui coleg”? Nenorocire sau nevrednicie? În-suși Anghelache, cel mai cinstit dintre toți „deplînge pe nenorocitul acela”, — dar în acest context, „nenorocitul” putea fi

Caragiale și personajele sale — desen de ISER

minuiește, dar fuga colegului său de onestitate îi răscolește cu o nouă forță amărăciunea unei vieți de renunțări inutile. [...] Sinuciderea vine să pună capăt nu unei temeri absurde, ci zbuciumului insuportabil alimentat de contradicția dintre dorința de înavuțire (întreținută de minuirea zilnică a unor sume uriașe) și neputința de a renunța la panașul onestității.”

Prin alte cuvinte, Anghelache s-ar fi sinucis (în necunoștință de sosirea inspectorului!) numai și numai din cauza imposibilității lui de a mai rezista tentației de a fura, care l-ar fi zdruncinat moralmente. Vicu Mindra fabulează cu aceste două elemente: dorința lui Anghelache de a face zestre soră-si și tentația sa permanentă de a delapida. Nicăieri nu reiese nici una din cele două ipoteze ale comentatorului.

Anghelache poate să nu fi aflat de inspecția de a doua zi, dar se aștepta să fie verificată gestiunea lui în cadrul campaniei deschise prin cercetarea colegului incorect, care fugise din țară. Nu-l văd pe Anghelache torturat de gîndul că vrea să fure și nu putea; el se teme însă că în interval de atîția ani, cît timp n-a fost verificată niciodată gestiunea lui, ar fi putut greși fără voie. Ideea că s-ar fi adunat greșeli peste greșeli, toate involuntare, dar de oarecare gravitate, s-a fixat pe un dezechilibru nervos, ale cărui cauze nu mai

sinonim cu „ticălosul”, pe cînd una este nenorocirea și alta pungășia ordinară, agravată de fuga de sancțiune, prin expatriere. Așadar, funcționari de la o altă instituție decît fugarul, în loc să-i condamne faptele, le privesc cu compătimire, iar Anghelache li se asociază în aceeași eclipsă de ordin etic. Un asemenea Anghelache nu trebuia să se sinucidă, dar dezechilibrul său moral, din conversația cu colegii lui, care au văzut într-insul un candidat la sinucidere, este în afară de discuție. Adăugați starea de ebrietate, care în loc de a-i da „coraj”, l-a împins la soluția disperării.

Anghelache făcea parte din acea familie rară de gestionari care încearcă de mai multe ori casa de fier înainte de a pleca de la serviciu, funcționari de o cinste absolută, stăpîniți însă de o singură teamă: aceea de a greși fără voie, și, în consecință, de a se expune celor mai aspre sancțiuni. Adăugați la această structură etică un substrat nervos fragil, expus dezechilibrului și veți avea toate premisele dramei lui Anghelache. Oamenii de o asemenea resort moral nu așteaptă sacțiunea publică, nici nu înțeleg să i se sustragă: se pedepsesc singuri, chiar dacă sînt inocenți.

Critica erudită

CEEA ce se remarcă în critica lui Nicolae Balotă este, acum (*Universul prozei*) ca și altădată, o sensibilitate mai degrabă filosofică decât estetică față de literatură. În *Euphorion*, autorul își definea singur hermeneutica drept o artă a „interpretărilor valorificatoare”, în care însă valorile erau privite în cel mai larg înțeles cu putință, pînă la identificarea categoriilor specifice estetice cu acelea ale umanului în general. Actul creator fiind considerat o „antropogonie” („devenirea unui artist întru opera sa”), actul critic, la rîndul lui, menit „să deschidă” opera și echivalindu-i originalitatea cu descoperirea unui „origo” sau a unui „arhe”, deplasa problema literaturii spre o filosofie a creației în perspectivă antropologică. Temele, vocabularul și celelalte elemente ale criticii lui Nicolae Balotă sînt marcate constant de această înclinație filosofică (ca și de informația corespunzătoare, ceea ce constituie un merit poate nu îndeajuns subliniat), care face originalitatea autorului și indică limitele demersului său în spațiul literaturii propriu-zise.

Să notez întii lectura atentă, minuțioasă, care descrie opera și o clasifică, bogăția referințelor, amploarea situației faptului artistic într-un plan de semnificații mai generale. Judecata de valoare e subordonată considerațiilor istorice, morale, filosofice ori chiar, în sens cuprinzător, estetice, și nu reprezintă niciodată un gust spontan, o reacție imediată de simpatie sau de antipatie, fiind în fond rezultatul unor laborioase investigații. Sînt critici la care examenul analitic documentează un prim contact revelator cu textul, o intuiție inexplicabilă prin natura ei, dar care se cere justificată pentru a nu rămîne impresie pură. Nicolae Balotă aparține categoriei opuse, a celor la care analiza precede sintezei, și nu doar ca procedeu practic, dar ca nevoie de a ajunge, prin tatonări, comparații, definiții, la declanșarea percepției estetice. Autorul lui *Euphorion* gustă literatura numai după ce a explorat-o (filosofic, tehnic) și, înainte de a admira la el un stil, admirăm o metodă, ceea ce ne convinge fiind nu geniul, explozia ideii și a sensibilității, ci așa-zicînd ingeniul, pedagogia critică. El posedă ceva din arta meșteșugarului care construiește planificat și temeinic, o desfășurare masivă de energie intelectuală în cea mai simplă demonstrație care preschimbă critica într-o foarte serioasă și metodică disciplină uzînd în orice clipă de toate categoriile filosofiei sau ale istoriei culturii.

Paradoxul acestei mașinării complexe de produs dovezi constă în a-și rata scopul pe măsură ce se prepară mai îndelung să-l atingă: nu avem de obicei tocmai garanția judecării de valoare. Ca tuturor teoreticienilor cînd se aplică asupra textului literar, îi lipsește lui Nicolae Balotă facultatea de a trezi entuziasmul pentru obiectul său. Critica capătă un aspect doctoral și pedant, o morgă care ne ține la distanță în loc să ne înlesnească accesul. Din acest punct de vedere asemănarea cu Tudor Vianu se impune. Este la mijloc și o dificultate în nimerirea tonului just: tonul face și critica, nu numai muzica. Marilor scriitori critica aceasta le vine ca o mînușă. Dar, în *Universul prozei*, e vorba deopotrivă despre prozatori și opere de o însemnătate discutabilă. Trăind totul la fel, impresia este de lipsă a proporțiilor. Eminent exeget, Nicolae Balotă publică în recenta lui culegere și cronici literare obișnuite și, mai ales în acestea, un ton prea sus imprimă dintr-o dată comentariului său un aer de pretențioasă generalitate. Fiind un om instruit, Nicolae Balotă nu scrie niciodată lucruri cu desăvîrșire neinteresante, însă critica lui suferă de un abuz de erudiție și e fastidioasă și monotonă. Se repetă prea des nu obsesiile, căci rareori avem senzația de „idei

trăite”, cum spunea Tudor Vianu, ei formulele generale, gata în orice moment să se folosească de opere spre a se ilustra. O rostire egală, solemnă, fără înșirire a spiritului, în locul unei mișcări mai impredictibile, mai neruvoase a stilului și al unui accent mai personal în admirație ori în reproșare, creează acea impresie de banalitate greu explicabilă la un critic care-și cunoaște pe de rost autorii ca puțini alții.

„Nu cunosc în secolul nostru un alt scriitor care să-mi ofere, cu fiecare carte, cu fiecare pagină a sa, o mai puternică infuzie de încredere decât Faulkner. Încredere în ce? În adevărul celor roștite de el, în onoarea gestului de a așterne cuvinte pe o hîrtie străduindu-te să faci aceasta cît mai bine. Încredere în vrednicia omului, în capacitatea sa nu numai de a dura, ci de a învinge. Ba chiar, în acest veac în care tragicul pare abolit într-o literatură ce nu se mai poate ridica pînă la el, în care epopeea pare demult relegată într-un magazin al antichităților desuete, dobîndești, citindu-l pe Faulkner, o încredere în perenitatea valorilor, într-o resurrecție oricînd posibilă a tragediei, ca și a epopeii”.

Cam acesta este, din nefericire, stilul majorității *Lecturilor* din a doua secțiune a *Universului prozei*, consacrată prozatorilor străini. Ca și în *Euphorion*, criticul e preocupat de a stabili trăsăturile unei arte *fin de siècle*, indiferent acum că e vorba de secolele XVII, XVIII, XIX sau XX. Ideea lui este că sfîrșitul artei, de mai multe ori anunțat, a coincis cu un alt început („A relua de la început, apocalipsa devenind cosmogonie, acesta este sensul viziunilor eschatologice arhaice și artistic-moderne”, scria el în *Euphorion*). Dar studiile sînt rareori sistematice, fiind vorba mai ales de articole ocazionale, reunite acum în capitole, și care merg de la comentarii de importanță secundară pînă la recenzii și prefețe. Documentat în toate literaturile, cu o memorie fabuloasă, Nicolae Balotă practică aici o critică tipică de erudiție și de superior colportaj, utilă, onestă, dar fără mare personalitate.

MENIT carierei profesionale. Vocație descoperită de către Dimitrie Popovici care, cu ochi sigur, și-l apropiase colaborator, voindu-l succesor. Dar, se vede bine, nu toate vocațiile, chiar cele adevărate, găsesc întotdeauna cîmpul inițial de împlinire.

Unele se convertesc, realizîndu-se altfel. Niciodată, însă, departe de menirea lor. Așa se face că după o scurtă (prea scurtă!) trecere prin învățămîntul superior, Aurel Martin care — nici n-am crede! — depășește zilele acestea pragul primei jumătăți de veac, s-a dedicat criticii și istoriei literare. Arta colocvială și darul instruirii altora s-au convertit în scris, luînd înfățișarea, nu întotdeauna gravă, a exegezei care explicitează și clarifică. Profesorat deghizat? Poate. Oricum, ceea ce dă temei acestor exegeze și interpretări e probitatea și cultura bine sedimentate. Calități, deloc comune, relevate cu deosebire în domeniul predilect al criticului: interpretarea poeziei românești. Cea de astăzi

MULT mai interesante sînt studiile despre *Prozatorii români contemporani* din prima secțiune care, dacă n-ar fi nesocotirea deosebirilor de valoare, uniformizarea, ar putea deveni fundamentale pentru cunoașterea autorilor în cauză. Nicolae Balotă promite o „istorie analitică” a literaturii române din care aceste studii despre I. M. Sadoveanu, L. Blaga (memorialistica), Tudor Vianu (prozele), Zaharia Stancu, Henriette Yvonne Stahl, Geo Bogza, Ovidiu Constantinescu, Dominic Stanca, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Alexandru Ivasiuc și D. R. Popescu fac parte, deocamdată ca mostre, fără altă ordine decât aceea a simplei cronologii. Perspectiva este aceea „tematistă”, cu un termen al noii critici franceze: criticul identifică un element originar (o temă) al artei fiecărui prozator și-i arată apoi manifestarea la toate nivelurile operei: „Această dispariție a realului este figura esențială a imaginarului în prozele lui Ștefan Bănulescu”, observă el la autorul *Dropei*. Analiza care urmează este cea mai substanțială din cîte s-au consacrat lui Ștefan Bănulescu. Notînd la Alexandru Ivasiuc „limbajul ca productivitate” (oarecum în sensul criticii de la *Tel Quel*) și examinînd contradicțiile ce ar exista la prozator „între abolirea planului referențial al discursului și recursul continuu la un plan referențial”, Nicolae Balotă descoperă cum sub „ideile generale” semnlate de alți comentatori în proza lui Alexandru Ivasiuc (și teoretizate de autorul însuși) se ascunde o problematică existențială, complicată prin conștiința istoriei, ale cărei elemente sînt „mărite nu prin lupa obișnuită a analistului, ci văzute într-o perspectivă pe care o putem numi antropologică”. Iată un scurt pasaj foarte sugestiv despre romanul *Păsările* care indică și perspectiva și tehnica lui Nicolae Balotă:

„Ceea ce este original în spectacolul acestui joc al puterii în care sînt angajați directorul Vinea, acolita lui, Victorița, inginerul Mateescu, Sebișan, Domide și alții, nu este demontarea abilității a mecanismului de psihologie socială,

ci închipuirea jocului prin mijlocirea unor imagini pe care le numeam antropologice. Ficțiune și discurs (nicidecum „dezbateri” aridă) se conjugă în aceste scenarii antropologice.

Astfel, mentalitatea de stăpîn a lui Dumitru Vinea este supusă unei analize care nu mai e vechea disecție psihologică, ci o proiecție în imaginar a unei viziuni despre lume. Lumea directorului e un trib de bătrîni de la diferite nivele, de înțelepți care știu, care dețin secrete, forța lor rezidînd tocmai în posedarea acestor taine, căci miezul lumii este secretul. Fiecare nivel în acest univers piramidal își are limbajul lui hotărît dinainte. Ritualuri complexe ordonează relațiile acestei lumi.

Mai sugestivă este imaginea Victoriței în această proiecție, femeie puternică, cu instincte de *mater familias*, păstrătoare de taine. Ea e asemănată cu statuile arhaice descoperite în pămînt, închipuind-o pe Magna Mater, zeița fecundității, strămoșa tribului... O viziune similară, raportarea la o zonă arhaic-mitică (de pildă, restabilirea autorității paterne într-o familie cu noi întemeietori) este folosită ca o expresie figurată ori de cîte ori narrațiunea se apropie de intersecția destinului atemporal cu temporalitatea istorică sau, privită printr-o altă prismă, de raportul dintre necesitate și libertate.”

La același nivel și cu aceleași mijloace sînt și alte studii ale lui Nicolae Balotă, dintre care absolut remarcabile mi s-au părut cele despre *Sfîrșit de veac în București* al lui I. M. Sadoveanu și despre proza lui Fănuș Neagu.

Nicolae Manolescu

Editorul și vocația criticului

ca și din veacul trecut. Cele două volume *Poeți contemporani* sau studiile despre Eminescu și Bolintineanu, despre Alecsandri și, mai ales, Ion Pillat au relevat în critic un ideal interpret, din interior, al marii poezii. Comparatismul, asimilat la buna școală a lui Dimitrie Popovici, s-a dovedit eficient în rezultate. Neoclasicismul descifrat la Alecsandri și apoi la Pillat e relevant la poezii reprezentative ai ultimelor decenii, relevîndu-se astfel una dintre constantele lirismului românesc din perioada modernă și contemporană. Am adăuga faptul, deloc neglijabil, că Aurel Martin a realizat performanța de a practica o critică de tip ideologic care izbuteste să se păstreze, cu acuitate, în estetic. Școala de la Cluj are, într-adevăr, în acest critic sagace nu numai un exponent reprezentativ, dar o personalitate.

Norocul a vrut ca acest ardelean cu gust, cultură solidă și minte cum-pănită să devină un editor. Un editor de aleasă condiție care ne duce gîndul la acad. Al. Rosetti, ale cărui inițiative sînt continuate, în condițiile de astăzi, la o scară nevisată pe vremuri. Aurel Martin s-a dovedit a fi un editor-arhitect care năzuiește să restituie

generației de astăzi întregul tezaur al patrimoniului literar și cultural durat de înaintași. Proiectele, concepute în perspectivă, se înfăptuiesc într-o cadență și un ritm care țin de exactitudine și disciplină. Edițiile critice din opera clasicilor apărute la Editura Minerva au ceva din monumentalitatea marilor edificii. Iar lucrările de istorie literară apărute în colecții devenite de pe acum prestigioase („Universitas”, „Momente și Sinteze”, „Confluente”) întregesc acest efort de restituire a valorilor scrisului românesc. E evident aici, peste tot, o înțelegere modernă a actului cultural, înfăptuit eu finețe, pricepere și mare dăruire.

Caracterul creator al exercițiului critic e discutabil și nu o dată contestat cu înverșunare. Editorul Aurel Martin l-a răzburat pe criticul cu același nume, aducîndu-i lauri meritați ai creativității, — implicată organic, într-un edificiu, conceput cu talent, rafinare și o veritabilă știință a construcției culturale. Altfel spus, vocațiile autentice își găsesc totdeauna făgașul împlinirii. De unde și prețuirea efortului creator al celor ce se cheltuiesc în construcții de elevație intelectuală.

Z. O.

O lirică a destinului

RELATAREA destinului unei iubiri, bogate în avataturi, care ocupă prima parte a volumului Constanței Buzea, *) evită orice cursivitate, atît în modul propriu-zis al narării evenimentelor și al desfășurării de momente psihologice, cit și (mai ales) în modul liric al reprezentării lor și în tehnica versificației. Autoarea dovedește aici un bun instinct, ferindu-se să-și pună în valoare excelențele însușiri muzicale, știința cadențelor și a ritmului, cu un cuvînt: meșteșugul. Frazarea plină de amplitudine, fluiditatea desăvîrșită și căderea de metronom a versului ei, bine bătut, ar fi fost de un efect curios în serviciul unui „conținut” neliniștit, frământat și convulsiv. Răsucirilor chinute ale sufletului care se zbate să înțeleagă, parcurgînd toată gama de atitudini, de la violența sarcastică și spiritul vindicativ la resemnare, echilibru comprehensiv și îngăduitor și pînă la omenească nevoie de uitare, nu le-ar fi convenit în nici un fel suflul egal și majestuos al rostirii, ambiția formelor încheiate; ele preferă retoricii versului frumos, emisia discontinuă, ruptură, sincopa.

Suspiciunea de inautenticitate ridicată de excesiva preocupare de „poezie” în astfel de circumstanțe, cade așadar de la sine, lăsînd să se desprindă justa funcționare a „reflexelor”, a instinctului, care dictează cum anume trebuie vorbit în versuri despre temele intime și prea intime, despre dragoste și absența dragostei, despre vinovăție, remușcări, despre plenitudine și dezolare, despre elanuri și despre prăbușirea lor, avînt și apatie. Un tip de demnitate naturală salvează de pericolul platitudinii confesive și în genere de senzația impurității depozitiile fragmentare, directe sau de ordin subtextual.

*) Constanța Buzea, *Ape cu plute*, Editura Cartea Românească, 1975

DIN această serie de texte „trăite” e dificil de citat; uneori aspectul de lucru trăit, de document psihologic e prea evident; după cum alteori, vînd să acopere acest aspect, autoarea jurnalului recurge la abstracțiuni sau la formulări obscure, neglijînd să ne dea cheia.

Constanța Buzea redevine stăpînă pe mijloacele ei în poemele care depășesc, în sensul unor simboluri generale, planul concret al intimității, crispant prin el însuși. Trimiteri în direcția sa există și aici, dar poemul ca poem își recapătă autonomia, puterea de a spune și de a semnifica dincolo de cadrul strict intim, puterea de a integra un context uman, moral și existențial mult mai larg. În ordinea indicată chiar de sumar, iată primul exemplu edificator: „În ipostaza că la vară mor, / Încul meu va fi un chin duos. // Spun fără să mă zbat că mi-este dor / În pierderea aceasta de prisos. // Simt brațele că nu le am, și mîntea / În care mai rezist ca-ntr-un roșat. // Acolo sfîtuindu-mă cu toți, / N-ajung la nici un capăt împăcat. // În ipostaza că mai este timp / Pe care pot să-l pierd de azi oricum, // Ard manuscrise și fotografii / și-mi fac un plan de parcă fum aș fi, // Care se suferă numai cu simțul orb / Că-n aer va părea un creier gri”. (Plan de fum).

Forța de articulare a cuvîntului, forța lirică fără vreun atribut special, se asociază, la acest capitol, unei „științe” a secretelor existenței, unui sentiment de feminină compasiune (generat de legătura cu adevăratele origini ale vieții) și unei sugestii de remarcabilă elevație: „Să fii copil, să nu te ostenească / Răbdarea, / Jucul, teama omenească, / Să-ți semene lăcusta cu o broască, / Verzi amîndouă, iarbă verde pască. // Crescînd certat de vorbele sărace, / Din risul tău să-ți faci o carapace. / Să stai închis în timp, lăsat în pace / De lumea care spune, care tace. // Vislînd în gîndul cald al altor vremuri, / Petreci străin de clipele acestea / Și cit de-ndepărtată e povesea / Ca s-o apropii, naști, te chinui,

tremuri. / Înmărmurește, fără să te sperii / Înfiorat, vindut copil al verii” (Copilul verii).

POETA are un sentiment acut al destinului; lucrurile se petrec, se fac și mai ales se desfac potrivit unei norme vechi, știute, atotdiriguitoare. În poeziile de acum un deceniu stările pline nu erau niciodată împinse pînă la euforie, ci ușor, cel puțin ușor corectate în direcția unui presentiment al fetei destrămări și tot așa, în poeziile mai recente, stările mai curînd opuse, de singurătate și tristețe, sînt la rîndul lor corectate de tensiunea unui nou echilibru, de secreta încredințare că viața, în fluxul ei inexorabil, deține virtuți pozitive, puterea de a vindeca, de a redresa, de a re-instaura speranța exact în zonele cele mai lovite ale sufletului.

E de altfel deajuns de ciudat să constăți că firea atît de voluntară a poetei admite fazele de abandon, de somnolență și „amortire” și că se lasă în voia lor, ca și cum ar fi convinsă (și este convinsă) că în anumite împrejurări acestea joacă un rol paradoxal constructiv, întăritor, regenerativ. Voința și lipsa de voință, starea de veghe activă și dorința de a se abandona protecției exercitate de firea lucrurilor sînt la o structură ca a sa factori deopotrivă de vitali: „O, păsări bune, păsări călătoare, / Gîndind la viermii pomilor de sare, // E lumea o grădină-nfloritoare / Și-s pui în cuiburi, pui vor să zboare. // Aș vrea să țin un șoim de subțioare, / Un șoim, vă spun, e un bărbat ce moare / Închipuindu-se la vinătoare, / Trimis, și rătăcit, și ars de soare. // Nu am putere, n-am nici ajutoare, / Surparea lui e lină și nu doare, / Pare că umbra lui se urcă, mare, / De la pămînt la cerul gol de fiare. // Cit se-nalță, păru amenințare, / Acum, cînd cade, nimeni nu tresare” (Surparea lui e lină și nu doare).

Poemelor încordate și dramatice, pline de un orgoliu al amărăciunii, le urmează

CONSTANȚA BUZEA

APE
CU
PLUTE

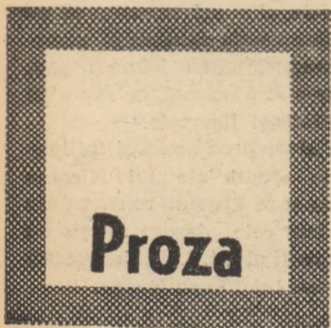
cartea românească

alte izbăvitoare, străbătute de chemarea liniștii și-n care privirea se așinește, istovită de consumul nervos desfășurat pînă atunci, spre marile simboluri ale odihnei și regenerării. Dar și imaginea acestora păstrează urma stărilor conflictuale de mai înainte, neizbutind să se desprindă cu totul din tensiunea lor. Setea de repaos se traduce în ritmuri energice, în apeluri imperioase, care abia dacă mai lasă loc inițiativelor tămăduitoare ale naturii atît de poruncitor invocate. Partenerul este aproape somat să ia act de prezența lor, și nu în grabă, cu gîndul în altă parte; nu mai tirziu, ci acum, să li se supună.

Aceste false pasteluri, solid întocmite, conduse de mina foarte sigură a poetei spre sensul pe care dorește a să-l impune sînt, de regulă, memorabile:

„Atît de rar ne este dată starea / De calm curat, cînd ninge și-mprejur e / O rarește de pini, ori o pădure, / Ca fumul ne-nconjoară și ca marea. // Cînd printre trunchiuri țapii trec să-și mute / Puii și mingiile lor ciute / Încremenind de teamă cînd se-aude / Umbra mișcîndu-și marginile ude. // Cînd mult iubindu-te, aș vrea prostete / Să te îndemn, să-ți poruncesc: Privește, / Acum, nu mai tirziu, și nu pe fugă! // Cînd mult iubindu-te, răspund în rugă, / Trădez rîniță starea noastră rară / De blind vinat adulmecat de fiară”.

Lucian Raicu

Personaj și biografie

ACEASTĂ VIAȚĂ SENTIMENTALĂ *) este romanul unei re-aplicii-șoc, de natură să polarizeze imediat atenția, avidă de cazuri ieșite din comun, a cititorului. La verificările din 1950, întrebare de ce a intrat în partid, Constant Hagiu, foarte tînărul și unanim apreciatul director al uzinelor „Industria Metalurgică”, dă un răspuns care consternează pe toți membrii comisiei, convinși pînă în acea clipă că se află în fața unui dosar „ușor”, fără probleme deosebite. Personajul mărturisește — se simțea dator cu această mărturisire, arată el, — că a intrat în partid din oportunism, adăugînd însă deîndată că oportunistul din 1946 nu mai există, că partidul l-a transformat într-un alt om. Modul competent și entuziast în care Constant Hagiu a știut să refacă și apoi să dezvolte procesul de producție al unei întreprinderi proaspăt naționalizate pledează, hotărît, în favoarea lui. Autorul, pe de altă parte, ne sugerează că personajul său e sincer, că metamorfoza lui e reală. Cu toate acestea, Constant Hagiu nu se va face — atunci — înțeles și va fi suspendat din partid. În 1954, după căderea temutului Pavelescu, protectorul transformat în dușman pe măsura evoluției eroului, i se va reînmina carnetul de partid. Între timp, muncise cu îndirjire, își dăduse ultimele examene la politehnică, devenind inginer și șeful unui sector al întreprinderii pe care o condusese. În 1961, ultimul an reflectat în carte dintr-o perioadă de peste două decenii, i se va acorda Premiul de Stat pentru tehnică.

Transformarea conștiinței unui om este deci tema acestui roman. O transformare dintre cele mai spectaculoase, raportînd-o la datele personajului. Dacă tema abordată de Corneliu Leu nu este nouă, noi și originale sînt în schimb antecedentele eroului său. Crescut de un unchi care, rîndu-și viața, dorește cu fanatism să se

realizeze în succesul său, căruia îi educea în acest scop „ambitia și cinismul”, Constant, „exemplar de rasă”, „promite” încă de tînăr. El dovedește o extraordinară capacitate de a se impune, de a dobîndi înțietatea, de a ajunge repede la țintă. „Idolul” colegilor de liceu, eroul este și favoritul doamnelor din orașelul de provincie unde își petrece vacanțele de vară (și nu numai al lor!), și unde, spre sfîrșitul celeia a anului 1939, are o aventură, care îl face imediat celebru, cu soția judecătorului din localitate. Modelele sale sînt Rastignac, Julien Sorel și, mai ales, Napoleon, despre care citește — precizează autorul — 127 de cărți. Cînd împlinește 18 ani, unchiul îi dăruiește, împreună cu o elegantă haină vișinie, un caiet de maxime, un fel de manual pentru a reuși în viață, din care spicuim: „Speculează-ți meritele. Omul nu are multe. Izbindește acela care găsește mai multe ocazii să și le așezeze”; „Bagă de seamă: rușinea, mila, scrupolul, cinstea, dreptatea nu sînt sentimente, ci greșeli care se plătesc”; „Să te arăți neîncrezător față de tot ce fac cei mai slabi și să pari primul aliat la ceea ce fac cei mai tari”; „Deviza să-ți fie: «prin orice mijloc». Viața îți oferă mii de posibilități. Important este să te impui în toate, să te afirmi în toate, să cauți tu orice ocazie de a te afirma”; „Cel care vrea într-adevăr să se realizeze trebuie să aibă grijă în primul rînd să nu-l lase pe alții s-o facă”.

CU asemenea precepte și modele, nu e de mirare că eroul, dotat pe deasupra pentru un astfel de rol, ajunge să adere la „mitul celui mai puternic” — „Știa că în viață trebuie să rabzi pînă cînd ajungi tu deasupra”, să se dorească „superior din toate punctele de vedere. Nu avea chef să-mpartă gloriile cu unul sau cu altul. Tot pămîntul trebuia să stea la picioarele lui”. „Convîngerea aceea că e capabil să facă orice [...] că nimic nu este — pentru el — imposibil” personajul o ilustrează în cele mai diverse împrejurări. La o aplicație tactică de cabinet, Constant răstoarnă demonstrația unui e-

lev-plutonier, deși aceasta, își dăduse și el seama, era corectă. Talentul improvizăției are însă cîștig de cauză. Sofismele sale abile conving pe toată lumea, elevii și superiori deopotrivă, reducîndu-l pe preopinat, cu toate că dreptatea era de partea lui, la ridiculă neputință. După lecție, într-o bună scenă, Constant, care continuă să se joace cu adversarul său ca pisica cu șoarecele, îi mărturisește acestuia că și el îi consideră justă soluția, prevenindu-l însă că dacă îl va reclama istoria se va repeta și „o să iasă că tot eu am avut dreptate”: „Ai avut dreptate — îi spune el, cinic, dar eu sînt mai deștept; așa că în fața mea n-o să poți să ai niciodată dreptate. Ne-am înțeles?... Eu pot demonstra că orice lucru este așa cum vreau eu să fie!...”. În 1945, după demobilizare, ajunge un discurs foarte apreciat de publicul barurilor de noapte bucureștene, și în special de femei, cu toate că... nu avea voce. Cu aceeași facilitate cu care îl înlăturase (deși acesta avea voce!) pe cîntărețul de muzică ușoară titular al localului domnului Stere, Constant îl va înlocui, în 1946, la cîmîrul politehnicienilor, pe „secretarul organizației studentești”, adică chiar pe „cel care l-a ajutat la început să fie primit în cîmîn”. Ca activist se va face repede remarcat de însuși atotputernicul, pentru o vreme, Pavelescu.

Nu e, credem, cazul să insistăm prea mult asupra succeselor fulgerătoare pe care le repurtează Constant în plan erotic. După cele spuse pînă acum, cititorul și le poate lesne închipui. Eroul reușește în lucrurile mici și triumfă în cele mari. Pînă la un punct — pînă la punctul în care eroii săi descoperă că „această viață” e totuși „sentimentală” — Corneliu Leu scrie o literatură a „sufletelor tari”, înrudită intrucîtva, sub acest raport, cu cea a lui Nicolae Breban. În afară de Constant și Pantelimon Hagiu, niște „duri” sînt în acest roman și Mihai, alter-ego-ul dorinței de putere a protagonistului, Pavelescu, Costică Dascălu (al doilea personaj, ca importanță, în distri-

buția cărții) și chiar Tamara, soția eroului.

Cînd se produce însă transformarea, la care Constant se referă, în 1950, ca la un fapt împlinit? În 1948, în preajma naționalizării, cînd numirea lui ca director era mai mult decît probabilă, el este încă un carierist, pradă „frământății lui dorințe de parvenire”. Tocmai de aceea mutația pe care ne-o semnaleză scriitorul peste numai cîteva pagini în scena mitingului de la uzină, ținut în ziua de 11 iunie, ni se pare prea bruscă. Contaminat de entuziasmul muncitorilor, Constant „se incinsese și el”: „Ultimele cuvinte le striga aproape. Se incinsese și el, vedea aieva cum vor începe cu toții să lucreze, cum se vor anima secțiile, cum vor ieși pe porțile lor noi produse, masive, eficiente, mult căutate”. Biografia de Rastignac a lui Constant Hagiu este prea încărcată (evocarea ei ocupă de altfel cea mai mare parte a cărții) pentru ca eroul să se transforme vorbind, printr-o simplă cuvîntare, oricît de patetică. Procesul metamorfozării nu apare în roman decît prin rezultatele lui. După 11 iunie, Constant e un alt om, proclamat parcă odată cu naționalizarea; la „metodele” ce îi fuseseră recomandate de preceptorii săi (unchiul Pantelimon și Mihai), și pe care le folosise atîta vreme cu succes, „el hotărîse — acum — să renunțe pe vecie”. În încordarea muncii creatoare îl „uitase pe cel care se gindea la carieră”. Unele episoade ale biografiei personajului refuză însă să se sudeze. Ne vine greu să acceptăm, de pildă, că disecurul monden și omul avîntat în „proiectarea și realizarea liniei morilor de ciment” reprezintă una și aceeași persoană, oricît de mult s-ar fi metamorfozat ea.

Există în romanul lui Corneliu Leu aspecte incitante, precum acela al relațiilor dintre Pavelescu, Dascălu și Constant, bune momente de evocare (a primilor ani postbelici în special), scene de interior convingătoare (cele din casa Vorobievilor sau scena finală a restaurantului în care Constant și Dascălu se înfruntă pentru ultima oară), episoade povestite cu vervă precum cel al căsătoriei-tampon inițiate de Dascălu pentru amanta cu care voia el însuși să se căsătorească, după divorțul de prima lui soție, personaje care se țin solid pe picioare (pe lingă cele deja amintite, Savu). Ceea ce ne place în scrisul lui Corneliu Leu este simplitatea, caracterul direct al expunerii, refuzînd pretenția și sofisticarea. Cartea sa, originală în primul rînd prin biografia cam excentrică și imprezvizibilă pînă la neverosimilitate atribuită eroului pozitiv, în replică la mai vechea lui linearitate, se citește cu interes.

Valeriu Cristea

*) Corneliu Leu, „Această viață sentimentală I”, Ed. Cartea Românească, 1976

Utopia și realismul criticii

Sadoveanu

SADOVEANU SAU UTOPIA CĂRȚII* este cartea de maturitate a lui Nicolae Manolescu, continuându-le în multe privințe pe cele anterioare, dar deosebindu-se de ele prin radicalizarea vădită a gândirii și a expresiei critice, prin stringența analitică și superioară supunere la obiect, prin, în sfârșit, dispariția notei lirice și patetice, înlocuită cu un stil exact, rece, noțional, încălzit rareori de o vagă ironie. Schimbarea nu e de dată recentă și nici bruscă. O conțin și foiletoanele criticului din ultimii ani, o conțin și „efemeridele” strinse în volumul **Teme 2**; eseu despre Sadoveanu o face însă evidentă. De la utopia unei critici total „creatoare”, propunându-și, nici mai mult nici mai puțin, să „inventeze” opera, Nicolae Manolescu a evoluat către o înțelegere mai puțin orgolioasă — și mai realistă — a criticii, văzută acum ca interpretare și explicare. Intr-o rețetă, ce poate fi și o cursă, a temei sale favorite — tema criticului — Nicolae Manolescu înfățișează el însuși această transformare. Analizând **Ostrovul lupilor**, criticul constată că sint „sugerate două moduri de a citi”, al lui Ali și al lui Mehmet. Cel dintâi, citind povestea lui Aladdin, „nu are un punct de vedere asupra rolului. Ii joacă încă o dată; lectura lui e o identificare”. Mehmet, în schimb, „contemplându-se în Nastratin, creează în locul bufonului un înțelept serios; transcriind textul, îl schimbă; lectura lui e o trădare”. Și, scrie mai departe Nicolae Manolescu, „noi nu putem citi decât ca Ali sau ca Mehmet, identificându-ne cu opera sau trăind-o. Însă identificarea conține riscul unei trădări perfide, în vreme ce trădarea poate fi o fidelitate superioară. Ali nu e pur și simplu Aladdin: imitarea superficială, absența spiritului critic duc inevitabil la parodie [...] Mehmet, la rândul său, trădează un Nastratin trist: trădează imaginea convențională a personajului, dar păstrează esența lui. Interesant e să notăm și că lectura infidelă e o **lectură literală**, căci, păstrând litera, ea creează un alt spirit. Cărțile nu sînt date în literalitatea lor: sînt pentru noi un text ce nu poate fi schimbat: lectura însăși e capacitatea de a introduce în acest cadru fix un spirit. Mehmet repetă aidoma cartea (adică pildele) lui Nastratin: totul e acolo, cuvînt cu cuvînt, parabolele sînt aceleași, căci limbajul e același. Ceea ce aduce nou Mehmet este interpretarea, lectura”. Repetarea formulei de „lectură infidelă” nu trebuie să ne înșele: sensul ei este aici altul decît în **Pseudopostfața** primei cărți a lui Nicolae Manolescu; și nu numai că înseamnă, ni se atrage atenția, o „fidelitate superioară”; dar, lucru nou, lectura e privită ca rezultat, nu ca mijloc al criticii. Este un produs, nu o acțiune; citim pentru că sîntem critici, nu sîntem critici datorită cititului. Nu la sfîrșitul, ci la începutul lecturii se află critica; ea nu este „condiționată” cum se afirma în **Pseudopostfața** amintită, de caracterul și calitatea lecturii, ci condiționează caracterul și calitatea lecturii. Trebuie totuși observat că desprinderea criticului de vechea accepțiune a formulei sale, „revizuirea” ei, pe scurt, nu e completă. Operînd chiar cu termenii sim-

bolici folosiți de Nicolae Manolescu, este de pildă evident că, dintre cei doi, singur Mehmet se comportă ca un critic, nu și Ali, acesta reprezentînd genul de cititor naiv care confundă viața cu literatura și se comportă ca un erou de poveste, imitîndu-și modelul. Opoziția introdusă de Nicolae Manolescu pentru a ilustra existența a două tipuri de critică este de aceea forțată; căci nu e dreaptă afirmația lui după care „crezînd că se comportă întocmai ca modelul său, Ali îl compromite” (s.n.): în realitate, Ali se compromite, fiind incapabil să priceapă caracterul de ficțiune al poveștii lui Aladdin. Falsă, această situație în același plan a celor două personaje este de fapt o reminiscență a mai vechii înclinații a lui Nicolae Manolescu pentru stabilirea de relații surprinzătoare între elemente aflate la mare distanță și uneori incompatibile dintr-un punct de vedere firesc, procedeu de natură poetică, dînd sentimentul, sau doar iluzia, unei mari „libertăți” critice, a unei frumoase, chiar seducătoare, „independențe” absolute față de text, în realitate imposibilă. Critica lui Nicolae Manolescu a evoluat în acest sens: de la considerarea literaturii ca pretext al propriei afirmări, la afirmarea în cadrul textului.

ESTE însă o evoluție neîncheiată: semnaland-o și chiar, în bună măsură, impunînd-o, cartea despre Sadoveanu înseamnă mai mult un moment de tranziție, fixează un reper al ei important. Observația pe care am făcut-o în legătură cu interpretarea celor două personaje din **Ostrovul lupilor** are de aceea un caracter oarecum simbolic: dacă noua înfățișare a criticii lui Nicolae Manolescu este evidentă, nu e mai puțin adevărat că în destule rînduri se procedează în spiritul vechii atitudini.

Izbitoare este voința de construcție riguroasă și în planuri mari, cu separații limpez, aproape didactice, între părți, așezate de la început într-o perspectivă unitară. Dispoziția eseului nu este liniară, ci se face într-o progresie circulară, de cercuri concentrice a căror rază este mărită de la un capitol la altul. Se prezintă mai întîi „filosofia”, care va fi rezumată într-o formulă precisă („Umanismul — țărănesc, istoric-național și cărturăresc — formează esența filosofiei lui Sadoveanu, tripla față a omului și a lumii în opera lui”). Urmează o cercetare a „universului”, descoperindu-se existența a trei „modele” — natural, țărănesc și cărturăresc. Vine la rînd „arta”, unde sînt descrise „tipurile” de naratiune prezente în opera lui Sadoveanu. Aceste prime capitole au un dublu caracter, căci sînt, deopotrivă, „sinteze” și „introduceri” în raport cu părțile următoare ale eseului, unde se analizează, pe rînd și aplicîndu-se observațiile preliminare formulate în chip general, povestirile, romanele sociale, însemnările de călătorie și „falsele tratate” de vinătoare și pescuit, romanele istorice, apoi scrierile așa-zicînd filosofice și literare. Se observă, chiar și din această expunere sumară, cum capitolele de analiză derivă din cele precedente, dar și vin să le susțină; însă principiul înalțărilor circulare este pînă la urmă părăsit, ajungîndu-se la o linearitate pe cit de neaștepta-

tă pe aît de instructivă. Dacă în cele trei capitole de ansamblu descrierea tipologică a „filosofiei”, a „universului” și a „artei” se bizuie într-o măsură hotărîtoare pe criteriul cronologic, această îmbinare făcîndu-se vădită și fiind substanțial exploatată în analiza propriuzisă a povestirilor, a romanelor sociale și a literaturii istorice, în ultima parte a eseului situația în timp este sacrificată. Și chiar contrazisă: dintr-o necesitate demonstrativă care duce la cel mai curat tezim, criticul redevine afectiv, făcînd nu o lectură, ci o critică infidelă. Față de sine în primul rînd: pentru a face nu numai limpede, dar și indiscutabil, „cărturărismul” scrierilor sadoveniene de maturitate și de bătrînețe, Nicolae Manolescu îl exprimă printr-o formulă — **utopia cărții** — pe care apoi o privește separat și o explică fără a ține seama de rezultatele obținute pînă atunci. Față cu întreaga carte, acest capitol este, de aceea, excentric, intrucît cărturărismul nu mai este prezentat ca un „nivel”, ca o boltă arcuită peste întreaga creație sadoveniană, ci ca un punct final: criticul introduce un raport de succesiune în planul tipologiei, „utopia cărții” fiind așezată artificial în continuarea „utopiei” țărănești și a celei „eroice”, nu în paralel cu ele, cum ar fi fost firesc și cum se sugerase — și chiar se afirmase — neînțat de-a lungul eseului. Evoluția lui Sadoveanu de la o viziune naivă și sentimentală la una profundă, esențială, „filosofică”, este urmărită într-un chip remarcabil în capitolele despre povestiri, romane sociale, literatură istorică și această evoluție putea fi descrisă și în planul scrierilor în care punctul de pornire îl formează o carte. Sadoveanu nu rescrie doar la maturitate și la bătrînețe; chiar Nicolae Manolescu observă existența unei „predilecții foarte timpurii a lui Sadoveanu și anume (a) aceleia pentru adaptarea unor scrieri străine”. Cursul acestor adaptări și rescrieri (printre care și o adevărată „istorie a românilor” — **Lacrimile Ieromonahului Veniamin**, care în care se vede, încă de acum 100 de ani, tainica vestire a unirii neamului românesc) este, în timp, asemănător cu acela pe care îl urmează povestirile, romanele sociale, literatura de inspirație istorică; și, de altfel, sub aspectul cronologiei, scrierile analizate de critic în acest capitol (**Creanga de aur**, **Divanul persian**, **Ostrovul lupilor**) sînt, în cazul cel mai bun, simultane cu romanele „utopiei istorice” (**Fratii Jderi**, **Nicoară Potcoavă**). Nicolae Manolescu preface însă inspirația livrescă. „Utopia cărții” în treaptă finală a creației lui Sadoveanu. Idee, cum să zic? poetică, nu și critică; frumoasă: dar neadăvărată și brusc limitatoare. Inspirația livrescă nu apare tirziu: este o permanentă, o preocupare stabilă, fixează o „linie” a operei lui Sadoveanu și este, ea însăși, dezvoltată în sensul „cărturărismului”. Livrescul nu este, cum se deduce din capitolul final al cărții lui Nicolae Manolescu, exoresia integrală și cea mai înaltă a cărturărismului; exprimă doar, așa cum, la rîndul lor, îl exorimaseră și suta povestirilor, a romanelor sociale și a literaturii istorice. Utopia cărții este numai o înfățișare a utopiei sadoveniene, avînd cu celelalte raporturi de comple-

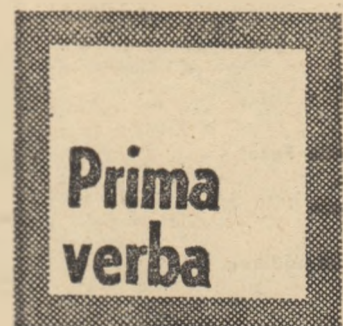
mentaritate; criticul o pune însă deasupra. Nu fără ezitări; și dacă artificialul de construcție este evident, nu e mai puțin adevărat că în esul lui Nicolae Manolescu găsim formulată și ideea, părăsită pînă la urmă, a instituirii viziunii „utopice” în totalitatea laturilor creației lui Sadoveanu: „Societate țărănească sau societate de filosofi — deopotrivă de armonioase, expresie a unei lumi întregi și a unui om moral. Sadoveanu este cronicarul melancolic al acestei societăți prudente, stabile, ceremonioase, din care răul și nedreptatea nu lipsesc, dar în care triumfă totdeauna pînă la urmă binele; contemplator cumpătat, cu duhul blîndeții, al slăbiciunii și al patimilor omenești, el tinde necontenit spre apologia vîrstei eroice, dar și înțelepte, a umanității, în care sabia și spiritul se cumpănesc reciproc, în care bărbăția, forța și brațului îi corespund inteligența, mințea și morală. Visul lui Sadoveanu este visul unui om armonios într-o lume armonioasă”.

Carte foarte vie, extrem de incitantă nu numai prin comentariul aplicat direct literaturii lui Sadoveanu (descrieri de o pătrundere excepțională, fiindcă Nicolae Manolescu își vedește înzestrarea deosebită mai ales pe spații mici — analiza unei cărți, a unui personaj, a unei situații —, este un extraordinar critic „militarist”), dar și prin punctele de vedere avansate în legătură cu evoluția prozei românești de-a lungul a peste un secol (unele, desigur, cel puțin discutabile) și prin observațiile de ordin sociologic al culturii și al ideologiei literare, a căror prezentare este de altfel semnificativă, esul acesta, despre care a spune că este ticsit de idei și de sugestii critice înseamnă a folosi un eufemism, pare a se încheia printr-o improvizatie: autorul s-a lăsat sedus de o metaforă. Însă în critică imaginea este nu un aliat, ci un adversar al imaginației!

Mircea Iorgulescu

Calendar

- Mai — se împlinesc 125 de ani de la apariția la Paris a ziarului „Junimea română”, care a militat pentru Unirea Țărilor Române.
- 11.V.1924 — s-a născut Aurel Gurghianu
- 11.V.1931 — s-a născut Laurențiu Cerneț
- 11.V.1934 — a murit Lazăr Săineanu (n. 1859).
- 11.V.1938 — a murit Ion Breazu (n. 1901).
- 12.V.1812 — s-a născut George Barițiu (n. 1803)
- 12.V.1885 — s-a născut Al. T. Stamatiad (n. 1956)
- 12.V.1916 — s-a născut Constantin Ciopraga
- 12.V.1921 — s-a născut Marin Porumbescu
- 12.V.1933 — a murit Jean Baré (n. 1874)
- 12.V.1934 — s-a născut Lucian Raicu
- 13.V.1806 — a murit Samuil Micu Ciabin (n. 1745)
- 13.V.1889 — s-a născut Ion Trivale (n. 1916)
- 13.V.1924 — s-a născut Iv. Martînovici
- 13.V.1927 — s-a născut Gheorghe Vlad
- 13.V.1964 — a murit Tompa László (n. 1883)
- 14.V.1887 — s-a născut Constantin Iguățescu (n. 1968)
- 14.V.1889 — a murit Enrich Vinterhalder (n. 1800)
- 14.V.1897 — s-a născut Cristian Sirbu (n. 1961)
- 14.V.1901 — s-a născut Mihail Magiari
- 14.V.1916 — s-a născut Nagy Elek
- 14.V.1925 — s-a născut Ștefan Roman
- 14.V.1928 — s-a născut Ionel Hrislea (n. 1970)
- 14.V.1937 — s-a născut Ion Segărceanu
- 14.V.1957 — a murit Camil Petrescu (n. 1894)
- 14.V.1974 — a murit Gheorghe Dinu (n. 1903)
- 15.V.1881 — s-a născut N.N. Beldiceanu (n. 1923)
- 15.V.1884 — s-a născut Octav Boțez (n. 1943)
- 15.V.1912 — s-a născut Salamon Ernő (n. 1943)
- 15.V.1904 — s-a născut Aurel Buteanu (n. 1976)
- 15.V.1926 — s-a născut Aurel Martin.
- 15.V.1934 — a apărut, pînă în iulie 1943, la Turda, revista „Pagini literare” (red. T. Murășanu).

Culori

PREZENTĂ de mai bine de un deceniu în presa literară dar preferînd, probabil, să se grăbească în cet. Mariana Filimon (**Recital**, Ed. Cartea Românească) a compus, din aproape o sută de poezii, o carte de maturitate, disciplinată de dorința unei reprezentări concludente și imaginată ca un recital de disponibilități lirice. Primul ciclu, **Și numai aici poate inima spune**, e de literică patriotică, onorabil scrisă dar în limitele unei voci al cărei regim e patetismul prozaic. În ciclul al doilea, **Andante**, mai convingător, înțelnim o explozie coloristică în serviciul unei sensibilități neosimboliste care adaugă clasicului vag al simbolistilor conturele unei melancolii apăsătoare, pe jumătate jucată și ispitită de calofilia („Din păru-mi verde ninge o pasăre / lebădă suplă cu noaptea pe ea / alunecînd prin copertile cerului / lacrima mărilor picură

stea // din depărtare orgile aerului / își întărită albitelne oase / trece grăbită prin viața-mi dumineca / albă calcașca pe cai de mătase”).

Al treilea ciclu, **Harfă cu păsări**, e sentimental cu pudoare; poemele oscilează între lied și serenadă, tonul e cînd romantic, cînd ironic, lexicul e și aici simbolist, iar fraza poetică foarte îngrijită; trăirile sînt sub semnul liniștii, e o muzică înceată în toate sugerînd împăcarea interioară, peisajii florale dau o dulce ameteală simțurilor („Aș vrea o floare rară / o tuberoză poate / o nesfîrșită taină / de dincolo de moarte / Ion mi-aduce floarea / mi-o binecuvîntează / zeiască-alcătuire / în vasul ca o rază // imbracă în lumină / oada noastră verde / ca lebăda amiezii / tăcerea să-i dezmiere // coboară-n cești și pagini / o viscolire roză / și însăși inserarea / e fum de tuberoză”).

Ciclul următor, al patrulea, **Marine de taină**, propune o poezie intimistă într-un decor marin; tot ceea ce ține de fenomenalitatea mării, zbuciumul valurilor, marea, algele, vîntul, scoicile, corăbiile, nisipul, intră, cu valoare stilistică, în confesiunea poetei, narcisistă uneori, exultantă cel mai adesea; de data aceasta fraza e parcă mai puțin supravegheată, aerul tare al mării favorizează exprimarea neprotocolară („De-atîtea nopți marea / marea mă strigă pe nume / numele mării strigă numele meu / cerul aprinde în globuri melodice / verzi policandre de minereu / de-atîtea nopți vîntul / amestecă stelele vîntului / în diademe și coliere / unde visînd la ciudata-mi întoarcere / încăruntă corăbiere // porturi de aur încep din istorie / porturi de marmora / și de cristal / mătasea apei vîndecă rările / navei cu ochii de fată spre mal”).

În sfîrșit, ultimul ciclu, **Corabia galbenă**, remarcabil, e o sinteză lirică a celor dinainte dintr-o perspectivă elegiacă; aceeași peisajii florale, același lexic simbolist, aceeași tentă calofilă a frazei, dar cu semnul minus înainte, expresie a unei priviri peste umăr, înapoi, cu sentimentul trecutului ireversibil („Simt iar cum lebădele curg spre ceruri / cînd clinchetul de stele îl ascult / cum strălucesc încăruntesc picioșe / visîndu-mi pașii depărtați de mult”). **Recitalul** Marianei Filimon e cartea unui poet matur, exprimat, a căruia evoluție, la nivelul temelor și al gândirii lirice, interesează.

Laurențiu Ulici

Obrăzar cu motivul sacrificării berbecului de pe coiful traco-getic descoperit la Poiana Coțofenești - Prahova

Moito

„ăsta-i raiul Daciei veche, -
a zeilor împărăție”

EMINESCU

Noi sintem pe unde-au trecut
regele Burebista și craiul Decebal - împăratul Traian,
acolo unde pământul se-ascute spre cer,
acolo, unde el - pământul - se domolește
lingă ape, așa ca lingă țărni un verde val.

Cită frunză și iarbă,
Cite fire de nisip în mările
ce nu lasă pământul singur,
ațiția eram noi,
care pe Burebista,
Spartacus,
Decebal,
care pe-Orpheu-poetul -
și zeul Dionysos,
i-am născut
aici,
în Thracia -
Țară de piatră !...

Acest pământ
pe care pașii noștri-l calcă
și dă rod !
Cind mor războinicii
il ingrașă cu trupurile lor,
il spală cu singele lor.
Ah, pământul
pe care pling
invinșii
și rid și joacă
cei ce inving...

Iau în palmă
o piatră
dintr-un zid de cetate
și aud în ea
cum vuieste istoria,
se apropie marea,
trec
dacia
spre cetăți.

O piatră
și buzele mele se odihnesc.
O piatră
în care se aud pașii mei...
de mii de ani...
De dincolo de două mii de ani

este istoria patriei noastre
e tinerețea pământului
pe care l-au călcat barbarii
ca apele ce trec...
de dincolo de
două mii de ani
este istoria de piatră
a dacilor din munți,
a geților de la cimpie
și mai veche de acest timp e...

Calc pietrele.
Sub ele e-o cetate
pe care n-o bănuie
romanul...

Cetăți, ziduri albe din piatră de riu
- cite ape nu le-au mingiit -
țipăt și cîntec
trezindu-le noaptea din somn. Și anii
cioplindu-le ca pe statui de zei
în templu...

Genunchii mei se pleacă,
atîta luptă, atîtea
ziduri de piatră albe, atîta pământ
și-atîția ani
au dat nume de templu
cetăților dace.

Oprit-am lacrimile-n locul
numit inimă.
Privesc la varul
ce leagă pietrele în zid
și care arde
pîn' la ochii mei !

Aici nu sînt ruini !
Cresc cetățile. La ferestre
femei cu năframă lungă.
Nu li se aude plînsul.
Trec sulițele, trec
săgețile
cu pas aspru
pentru liniștea muntelui.

Munți -
statui ale pământului meu
cu voievozi,

arcași
și pămînteni
intr-insul...

Poate pământul s-a temut de ape,
pământul
s-a temut de dușmani ;
le trebuia dacilor o cetate
să nu poată fi supusă,
dărîmată.
O cetate
pentru numele lor,
muntele fiind acesta.

Un om
se sprijină
de gînduri...

Burebista,
te văd în străfulgerarea
ce-o lasă-n urmă-i goana colului de culoarea
pământului pe ploaie,

în blestemele danaidelor
ce pleacă de la țărni lungi,
lăsînd cetățile pustii,
în vorbele rostite pentru timpul
de după tine.

O, călător puțin întîrziat,
în țara despre care Herodot
spunea că-i mare !

Cuțitul lui cu vîrf de sabie întoarsă
Spre inima cotropitorului - cuțit de dac -
il veți afla în cetate,
unde la masa zilei taie
în două piinea,
unde la masa nopții taie
trupul de umbră al celui care
ii tulbură cetatea...

Și-a adus el, Burebista, traci
de-acolo, de unde soarele răsare
și de unde el apune,
și de unde pașii osteneșc,
și a dat întîlnirii lor
un nume
- Unire.

E atît de mare ura lui
împotriva dușmanilor
cît curge Istrul o zi,
și a strîns triburile,
asemeni apei
ce o singură albie are.

Și a cerut dacilor
să fie aruncat un dac în suliți
spre a vorbi cu zeii.

Zeul cerului
- Gebeleisis
zeul pământului
- Zamolxis
făclile,
nu vor lăsa timpul dac
să treacă...

Și ținut-au sfat bătrînii
eu suliți și topoare,

BUREB

veniți de peste tot...
Și au sunat din corn de cerb
și-au hotărît
să nu îngăduie străinului să iasă
nepedepsit
din Țară !
Burebista a trecut
în frunte,
în fruntea sulițelor
și a topoarelor
și-a călăreților fără popas...

lubea galopul
sub care drumurile mor,
cînd fug
carii au picioarele lor subțiri,
au trupul lor lung...
și coama de stof cald...

El a călărit pe
Zimbri și pe bouri
Și mai tare a fost brațul lui
A călărit pe cerbi
și el a fost mai suplu.

Și au pornit carii geților
și lacrimile au căzut
și praful
a căzut
și fumul s-a risipit...

Pagini de

Cînd a pogorit cetatea
cu luptătorii ei
în pământ. Iar porțile verzi
la care s-au oprit dușmanii
porțile-n munți s-au dus...

Peste pieptul pământului
carii lor scapără.
Pe stînci atunci
s-au aprins
stelele-ziua...

Ploaia săgeților bate
în rotot aspru scutul
dușmanului. Sulițele rup
fuga cailor. Săbiile
cu vîrf încovoiat
ii culcă la pământ pe cei
peste care,
trece un steag - cap de lup.

Trunchiul arborelui tînăr a plîns verde
și din rănilor lui mari au curs săgeți.
Cine călca luminișurile noastre
cu durerea codrului a fost lovit !

Trec celți în galop,
ard casele de piatră...
A mai rămas cenușă,
țărîna țării
aspră,
bătătorită ca o vatră.

Cetățile sînt goale. Focul
nu-i un locuitor.
Cetățile sînt goale
ca munții
după ce s-a tăiat pădurea.

Femeile au plîns.
Năframele s-au
făcut negre
în ziua-n care părul le-a albit...

Arde o cetate dacă !
Zidurile nu pot să plîngă
și-atunci Burebista a cerut războinicilor
să săgeteze cerul.

Dacii i-au întrebat pe celți,
Cine e căpetenia voastră ?
Un nume să dăm celor învinși,
regele nostru fiind
Burebista
stăpînul munților
și-al apelor
din locurile acestea.

B I S T A

trînși
omorit
pus
lor
dreptul să moară.

lor au fost
noștri.
nostru.
at duși la groapă
ru Dacia.

regele îi spuse tunetul furtunii.
nu se supun !
și marea va vedea grecii în genunchi !

inspăimintat
urii și
ei.

trimis
aielor...

erul dac,
ele triste :

să aduc nopților tale
oului meu.
masurile când se sting luminile-n Cetate,
înd în privirile regelui.

popee

cu buzele mele
ploii ce-ți acoperă obrații !

n țara unde dansul nu se sfirșește,
plini de plins
le zîmbet.
ți un luptător
e trăiesc și mor
tie ?...
flică de arhonte)
ceru geților să fringă

pină la Olbia.

acilor
ce
e.

regelui aduceți

și bătrîn.
ele cel gol

caută

cimpiei.

riului,
ei riului,
apei riului,
și fără culoare,
și fără mireasmă,
ie a palmelor a dus-o
tea lui...

onilor
Regelui,
de miine ai Daciei !
ceste locuri

să rîle
ea de mare,
dele cimpiei,
de ploaia,
săgeți.
în joc al lor
mizur...

Din lut, olare, fă cupe,
atîtea cite guri de dac !
Din lut olare, atîtea cupe
cite guri rid și cite tac.

Dați-i regelui securea
să despartă
coarnele zimbrului
pentru a bea !

Beți, dacilor, geților !
Tăiați vitele !
Aprindeți focuri !...
Ducă-se-ncolo noaptea...
Beți pentru zei,
pentru morții noștri —
lacrima măruntă
a toamnei de pe dealuri !

Și apoi ca un ecou
al gândurilor lui Deceneu,
marele Preot,
au fost vorbele Regelui :

— Smulgeți viile
și nu vă mai închinați vinului,
zeul
tulburător de liniști,
care ne-apropie de cer...
Și a rămas o cană plină cu pămînt,
bătura timpului
cînd el și cu ai lui
erau cu miinile întinse
la marele ospăț...

Și s-a cutremurat Burebista,
fiindcă umbra lui Caesar
iși cobora lumina ei neagră
peste lume...

Și apoi în Dacia
Vintul vijeliei a purtat sămînța urii și ea a incolțit...
Și alături de cel care ducea poporul lui pe culmi,
Alții săpau o groapă adîncă și mare...

Iar de-om muri, noi morții
pămîntului acestuia vom fi
și vii lui Zamolxe...
N-avem pămînt să ne tirim,
sîntem făcuți din piatra !

Ceru-și pornește solii
să spele singele, Pămîntul, solii lui,
să surpe pietrele dușmane. Și dragostea, alte
pumnale,

să taie ura
omoritorilor !...
Ura-și pornește solii ei
care lovesc MARELE DAC !

Singur, lăsați-l cu el.
singur fiind,
ca umbrele cele mari
cuprînzînd Cetatea...

Burebista pe mulți i-a urit
și mulți l-au urit
pentru dragostea dăruită Daciei.

Duceți-i femeii scutul lui
să-l puie-n fața Soarelui,
în fața nopții negre,
în brațele copilului
spre a se juca cu el...

Femeii lui spuneți-i
că are să se întoarcă de la zei
cu o sută de regine roabe
să-i pieptene părul...
Și marele Preot a ridicat privirile
pină la cerul Daciei :

— Pămîntule,
acum va cobori la tine, pe trepte de foc,
Regele nostru,
Pămîntule,
spală-i trupul cu apele tale de singe,
tu fiind locul
unde pașii din urmă ai regilor și ai sclavilor se opresc.

Zeiil primesc pe Regele nostru !
O, tu, Zamolxis, Gebeleisis, Bendis !...
Burebista,
tu rădăcină ești și apă.
Și Soarele !
Și vei rodi peste veacuri
pentru timpul de după tine

Fibulă cu decor figurat în relief descoperită la
Coada Malului (Vălenii de Munte) — Prahova, secolul
II-I i.e.n.

și de după noi, și
pentru vremurile
pe care le vor trăi
dacia și urmașii lor !...

Urmașilor lui lasă moștenire părerea
de rău de-a nu se fi luptat
destul pentru Dacia.

Calul a stat în stîncă. Fuga lui
s-a frînt între culorile pietrei
cînd Regele s-a odihnit
în casa liniștei...

O inimă nu mai bate
în Sarmizegetusa,
palatul de marmură al Regilor daci.
O culoare tristă a surprins
Cetatea...

Lacrimile se azeu,
tipete triste.
Plînsul dacilor
singurătatea scoicii
în care pentru el
nu se mai aude marea...

Sînt dac !
De la umbra ce investimîntă
pămîntul în negru
— pină la inimă
ce-l trezește pentru mine.

N-aș vrea să fiu nimic.
Nici Zeu !
De-aș fi o rădăcină-n lutul ăsta
Aspru ca lupta,
moale ca iarba...

Unde sînt dacia
E Dacia.
Unde e Dacia
sîntem noi,
noul chip al luptei.

Aici e loc Dac
deasupra căruia Soarele
se oprește mult...

Aripă-nfiptă în pămînt,
opriind căderile luptei...
Statuie cu numele nostru
mereu în Cetate...

Păsările cerului patriei mele,
peștii apelor ei,
păștorii care-și pierduseră turmele,
vîntul prin ramuri de tei
ape săpîndu-și urmele-n
piatra munților mei,
așteptarea și dragostea, ele și ei
aduseră doinele patriei
și horele ei...
spun

Despre BUREBISTA
MARELE REGE DAC...

VRANCEA

Cum umblă legenda

SINT atestări orale și scrise. Intimate, normale, sau cele orale. Pământul românesc și, apoi, orașul românesc (care-i tot pământ, socializat) își întemeiază străvechile prin legende. Ținutul Vrancei nu exceptează, dimpotrivă. Una din primele atestări, desigur că legendare, convine asupra epocii lui Ștefan cel Mare. Rămâne odată domnitorul fără oșteni dinaintea năvălitorilor. O bătrână vranceană își adună feciorii, capete, fiecare, de ceată, iar aceștia se pun sub conducerea lui Ștefan. Cum nu-i greu de bănuț, dușmanii sunt înfrinți și voievodul dăruie fiilor Vranceaiei câte un munte. Perenitatea darului sporește transparența simbolului. D. Cantemir, în **Descrierea Moldovei**, atestă în scris ceea ce cu ochiul liber pare de nedescris: „La poalele muntelui Vrancei, nu departe de mănăstirea Mira, lăcaș de pietate a domnului Constantin Cantemir de fericită pomenire, se găsește dărmăturile unei cetăți foarte vechi, în care însă n-am putut afla vre-un indiciu de timpul zidirii...” Despre Focșani, inima Vrancei – sau, în trecut, a Putnei, – în documente se afirmă că „se vorbește încă în 1572 cu prilejul unei nenorocite hărțuiri și lupte dintre frați pentru dobândirea tronului Moldovei, ridicat la atita strălucire de Ștefan cel Mare, ctitor al orașului”. Dar acesta-i anul când Ioan Vodă, la Jiliste, victorios, capătă supranumele de „cel cumplit”. Doi ani mai târziu, cum stă scris în cronică lui Gr. Ureche: „iară cazacii neîntrebând de nime s-au adunat 1200 de oameni și au venit la Ion Vodă, pre carii văzându-l Ion Vodă, nu într-alt chip, ce cum ar hi ingeri din cer, cu veste de izbândă pogoriți și cu multe daruri capetele ce erau le-au dăruit”. Așadar, în scris, Focșanii au 404 ani...

„Moșul” Vrancei

CINE vizitează casa lui Ioan Roată de la Cimpuri, în drumul Focșani – Panciu – Soveja, se poate convinge că **Moșul** nu constituie o legendă, ci a existat realmente, chiar dacă figura lui, cel puțin școlarii de azi, le apare aureolată legendar. Un contemporan de geniu, Creangă, scriind despre Divanul ad-hoc din Moldova, la 1857, îi desenează portretul: „...moș Ion Roată, după cite văzuse și pățise el în viața sa, nu prea puneu temei pe vorbele boierești și avea gidilici la limbă, adică spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, când îl scormolea ceva la inimă. Așa e țărânul: nu prea știe multe. Și moș Ion Roată, fiind țărân, cum v-am spus, deși se-nvrednicise a fi acum printre boieri, nu avea ascunzătorii în sufletul său”. Într-adevăr, nu avea, de vreme ce semnează, alături de alții, și următoarele: „Pină în ziua de astăzi, toate sarcinile cele mai grele numai asupra noastră au fost puse și noi mai de nici unele bunuri ale țării nu ne-am în-

dulcit, iară alții, fără să fie supuși la nici o povară, de toată mana țării s-au bucurat”. Abia peste 7 ani, prin vocea lui Kogălniceanu, doleanțele deputatului-țărân Roată intră în chenarul legii. Cuvintele ministrului sint fără echivoc: „Pină când țărânii nu vor fi cetățeni, noi nu vom avea nație. Da, domnilor! Am vroit să se creieze o așa stare de lucruri încât cel de pe urmă țărân să aibă conștiința datoriei și a drepturilor lui. [...] Două mii de boieri nu fac o nație: acesta e un adevăr ce nu se poate contesta”.

Ion Roată a luptat pentru Unire, dând grai simțămintelor celor pe care îi reprezenta. Unirea s-a realizat, s-a realizat chiar și secularizarea averilor mănăstirești, precum și altele s-au realizat în lunga viață a acestui falnic și isteț vrancean. Moare neîmpăcat cu alungarea lui Cuza, la 1882, „în ziua de 19 februarie la ceasurile 12 noaptea”, când „a încetat din viață Dl. Ioan Roată în vîrstă de 76 ani, de profesiune cultivator, născut în... domiciliat în Comuna Cimpuri căsătorit cu d-na Maria Roată de ani 70...”

Cimpuri se află la 67 km de Focșani. De la această distanță au răsunat vorbele de neuitat: „Suspinul, durerea noastră de toate zilele, dorința cea mare... este căderea boierescului (a clăcii). Vroim să scăpăm, vroim să răscumpărăm din robia în care sintem, să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai țării și să avem și noi o țară”. Cine i-a vizitat casa undeva închis ochii, cine și-a nedomolit pașii pe drumurile de țară bătute de acest om, sau prin Piața Unirii din Focșani, unde borma de hotar marchează peste vreme momentul Unirii, greu să nu se lase încercat de lacrima amintirii, desenată fugar, ca un prinos de cinstire.

„Verdele de Milcov”

CUM există albastru de Voroneț, ar trebui omologat și verdele de Milcov. Este nuanța făgetului, brădișului, viței de vie. Este nuanța tunicii maiorului Șonțu. Nu știu dacă figura lui există reprodușă în manuale, am văzut-o în muzeul din Focșani: e turbure, penetrantă; bărbatul poartă favoriți bogăți, ca un irlandez din veacul 18, sau ca un guvernator american dintr-un western. Întimplarea face ca regimentul său de dorobanți să capete, întâiul, „botezul de singe” la 1877. „Se tirau obuzele ca șerpilor pe fața pământului”, scrie un poet, „și scormoneau dealul și vărsau foc aprins în toate părțile”. Clipe pe care eternitatea noastră națională le consemnează. Ci, după decorarea steagului regimentului 10 Dorobanți, se prepară atacul Plevniței. Într-o simbătă: „cerne ploaia ca prin sită, negură pe deasupra văilor. Flăcăii merg cu inima strînsă, îi ustură ochii și li se învîrte lumea. Urmează rugăciunea de dimineață a tunurilor. Apoi liniștea de fund al pământului”. După-amiază, înveselit, Șonțu își trage ceasul, spune: „Acu băieți! Mai bat încă tunurile. Cînd vor

tăcea, e rîndul nostru!” Și spre batalionul alăturat: „Ne-a sosit vremea, Mărăcinene!” Acela își incheie mantaua, dînd glas: „Gata, copii, să vă țineți tot după mine! Să nu vă dați nici un pas îndărăt. De veți simți că mă feresc de focul dușmanului și că mă codesc să fiu tot în capul vostru, vă poruncesc de pe-acum să-mi puneți pușca-n frunte și să mă izbiți cu glonțul unde mi-a pus popa mirul!” Iar Șonțu, dincoace: „Voi sinteți cu copii și cu neveste, dragii mei, și dacă v-aș putea scăpa de moarte, aș vrea să mor eu, maiorul vostru, pentru voi toți, să mor de-o mie de ori. Și dacă mă veți vedea pe mine murind, nu vă pierdeți firea, să mergeți înainte cu căpitanii și locotenenții. Și mai bine să muriți decît să vă dați îndărăt!” Și căpitanul V. Mărăcinanu, dincolo: „Tot înainte, flăcăi! Așa să ne-ajute Dumnezeu după cum ni-e gîndul!” Dintre primii ajunși (și nemai-întorși...) la șantul redutei: D. Șerban (căprar, Focșani), Ion al Geței (dorobanț, Mărășești), Vasile al Ilencii (căprar, Cimpuri). Dar și maior Șonțu, căruia o schiță de obuz îi află gîtul cu tilhară excitată. Muribundul mai îndeamnă: „Tot așa, voinici!” Și trec peste dinsul și rurile de dorobanți și un soldat îi coră mantaua și e rănit și strigă: „Stăi, don căprar! la mantaua maiorului!”. „Ce să fac cu ea, don maior e mort?” „Păi poate nu e mort și s-o ridica și-o să-mi facă mustrare că ce i-am făcut mantaua!” Moare neterminându-și gîndul bun. Minos, căpitanul Cracalia ia conducerea, e lovit în frunte, cade trăznit, mut. Îl înlocuie locotenentul Georgevici, e rănit și el, moare în spital la T. Măgurele... Alături, o secundă, dar ce secundă!, Mărăcinanu înfige steagul pe redută. 10 iatagane îi sfichiuie orizontul, aerul șuieră, căci o baionetă îi despică gîndul de inimă și, totdeodată, de mina care se-nclăstase pe bățul steagului. E apoi iute tras cu cirlige de turci, piratereste, și imbutocătit precum cu 303 ani înainte Ioan Vodă cel Cumplit. O nămetenie de turc mișelnic se infilozează și azvirle în dorobanți cu carne de român: „Na-vă de mincați!” Vorbă lașă, spurcată, care și pe Osman l-ar fi înjunghiat în respirație, încît nici nu-i de mirare că un căprar, Radu Stan, îl ocheste drept în hornul gurii pe mătăhălosul mișel. Dar Șonțu și Mărăcinanu rămas-au numai două nume. Istorice.

Alt vrancean, sublocotenentul Botescu George, într-o miercuri, 1 februarie 1878, de la Turmu Măgurele trimite familiei „cîteva exemplare din fotografia lui. Unul din aceste exemplare era pentru fratele său, cu cîteva cuvinte duioase de amintire. Iubirea ce avea pentru fratele său era adîncă. Din mica-i soldă trimitea o parte pentru susținerea lui la liceu. La 24 august scrise mamei sale pentru cea din urmă oară. Dîndu-se atacul contra Griviței... un glonț îl izbi...” Alt vrancean, Alfons Thoran, tot din regimentul 10 dorobanți, scrie la 5 mai '77: „...rușii au intrat în Turcia prin Dobrogea și se bat mereu acolo, avînsind mereu pe marginea Dunării, astea sint și cele mai noi știri”. Și la 25 oct.: „...căci în cîrînd Plevna va fi luată cu desăvîrșire fiindcă acum 4 zile s-au înconjurat de jur împrejur tînd chiar toate căile de comunicație”. Și la 24 nov.: „Reg. 10 Dorobanți a fost scos din luptă și adus la Nicopole să păzească ceteata. Va sta aici pînă cel puțin la căderea Plevnei”. Și tot din memoria arhivelor: „Invățătorii T. Corneliu și M. Solescu din Vrancea (Putna) oferă o parte din salariile lor lunare pe toată durata războiului pentru ajutorarea armatei”. Sau, la 18 nov. '77: „Prefectura jud. Putna aduce la cunoștința Ministerului de Interne că a trimis Min. de Finanțe suma de lei 52,50 pentru soldații răniți, strînsă dintr-o reprezentație teatrală dată în orașul Panciu de artistul George G. Robescu”. **Trepeticul pentru semnele omeniești** dintr-un calendar tipărit în acei ani se scrie: „Chica de se va clăti, în oaste vei merge și vei veni sănătos... Urechea dreaptă de se va clăti, o veste bună vei auzi. ...Coada ochiului drept de se va clăti, o veste bună vei avea”. Pe mulți vor fi mîngiat aceste cuvinte. Sub licența vetuștii a formulării, gîndul generos biruie, totuși.

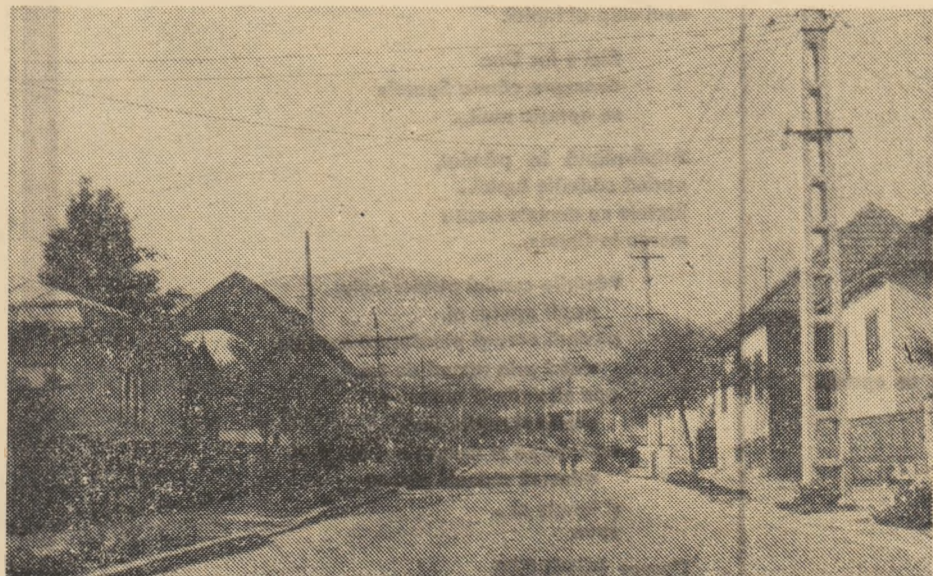
Monumentul de la Tisita (lingă Mărășești, pe apa Șușiței)

La Soveja...

TĂRIM și liman ideal de aflat metafore. Soveja încă nu mi se pare exploatată de rapsozii noștri. „Soveja e chiar în mijlocul pământului”, notează cărturarul Mehedinți, fruntaș vrancean și părintele geografiei moderne la noi, „după cum a fost Delphi pentru greci și muntele Meru pentru vechii indieni...” Chiar așa. Cuvintele citate nu exprimă nici complezență, nici beție provincialistă. Ele acoperă în caratele comparației ceea ce o natură mai mult decît darnică a ridicat aici într-o alcătuire de templu, unde omul de știință și poetul pot contribui efectiv la zvonirea în cele patru zări a eforturilor acelora care, după Mehedinți, „sint păstrători de tradiție cufogii, ca brazil, ca ienuperii care se lipesc de țărînă...”

Basilica mănăstirii sovejene e fără stîl. Dreaptă, albă, curată. Un bătrîn nuc împărăstie umbră și frunze vechi. Un ciîne, și el bătrîn precum memoria, agonizează, plictisit de muște și de soarele întîrziat. Pe o ușă laterală, o mină oarecare a vopsit fără pretenții cifra 1654. Te lași pe a lespele sau direct pe iarba mișoasă, udă, și fixezi acest număr... Apropierea celor două cimitire, din preajmă, între care un zid cenușiu, dublu marchează un divorț diplomatic străvechi și exact, naște în cuget propoziții indoliante. Mărăștiul, Mărășeștiul, toată țara Vrancei care a fost terenul cumplitelor înfruntări armate – cine dintre români să le uite vreodată?... Nume de husari bavarezi și de alpini habsburgici (cîteva zeci, anunțați laconic: **Erbaut 1918... Den für ihr vaterland gefallenen helden**) și, dincolo de zid, oamenii pașnici ai acestor locuri, toți demult intrați în neființa timpurilor. Apoi treptele urcînd spre mauoleu. Apoi criptele astupate, coroanele de flori ce stau în bernă și demnă meditație – nu-și prelungeste omul simțirea și palma printr-o floare? Apoi craniile și osemintele dispuse într-un osuar care-ți bulbucă și-amestecă-n simțură, dispreț față de trufia omului și mîndrie față de iubirea de pămînt a moșilor și strămoșilor. Apoi, lemnul încă jilav al casei-muzeu, care primește pelerini de pretutindeni. Și acoperișul salzos care-ți pleznește retina cu irizări poznașe. **ul** halucinant al zidurilor pompează în artere emoție, o emoție ca atunci cînd plouă lung și trist ca de moartea unui voievod.

O emoție statomicită în suflet de îndată ce atingi aruncătorul de mine și mitraliera de la intrare care flanchează, ambele, prispa largă. Plumbii, baionetele și minele, încă primitive, flintele, ghiulelele și cartușierele înnegrite de neuzanță atestă – alături de mulțimea ordonată simbolică a celorlalte impresionante semne, – înclăstarea neamurilor din pragul secolului care, vai, n-avea să fie ultima! Săbii șențuite, colbuite iatagane taie memoria ținutului în două falii distincte: înainte și după Mărășești. Iar piatra de hotărnicire a acestui timp e monumentul de la Tisita, la sud cu o palmă de Mărășești. Pe plaga lui: **PE AICI NU SE TRECE – 1917**. Dacă bilanțul smulgerii independenței, la 1877, consemna, pentru Dragoslavele, numai doi morți, victimele primei război mondiale

Soveja – strada centrală

Ei, comunistii — sarea pământului românesc

...că la câteva mii de vrânceni. Fără
vei, nu poți pătrunde afară, dincolo
aceste embleme ale crincenelor izbă-
fără efort, fără ca amintirea și oma-
să nu-și lase tributul lor de lacrimă,
ca o încercare de suris salin să nu
ze. Aprinderea unei țigări, acum, pare
straniu, mina tremură, tremură
chibritului, tremură buzele fărâmi-
cunțutele ce-ți gilgiie în cerul gurii
de ceară. Tirziu, abia, îndrăznești să
firul Dragomirnei, soră derizorie a
ei pe care, îndemnul vremii, oamenii
sau pive și dirste gospodăriindu-și avu-
tirziu, abia, poți să te apleci printre
și brazi și mesteceni și fași pentru
ce ghebe, mustoase și galbene ciu-
Săncele, solitare sau perechi, de-
înălțate pe la răspintii, descriu amă-
(și mindroase, desigur) cum se fac
desfac mîncăruri de ghebe : ba mu-
ba frigări artăgoase în scintei cit
sa de undelemn nebun, ba sosuri
ese care-ți trag pe gît clondir după
r haiduceș : Galbenă, Plăvaia, Gra-
ncușă, străvechi soiuri indigene. Ele,
e, indiferent de vîrstă, au aici re-
lute, fie directă, fie piezișă. Polite-
demnă, afișată slobod trădează un
ng contact cu lumea din toate col-
ării. Adoptă pe străin cu prietenoasă
ă. Nu iau omul după haină. Catrin-
emeilor strigă prin firul lor aurit și
at minuțios ori vorbesc șoptit prin
la neagră a vîrstelor. Nu zărești
n nechîbzuit, nici perucă decorativă.
lucrează (încă) simplu, în floritu-
br, puține dar măiestrite, ascund
și cu urși, lupi, cerbi și verite...

...ții își poartă căciulile culcate
ntinerit, și-și deșteapănă frunțile și
nele explicindu-ți cum se unge mai
s teascu ca să auzi bocetul stru-
strivit, plînsul și ofranda zeului,
important este pentru ei ca foto-
unde-i încadrezi să fie musai co-
că femeile te imbibe cu nuci și pră-
mere cit genunchiul de fecioara,
lor, după ce terciuesc mîndrețe
hini, îți lasă-n paharul de drumeț
teascului scursă proaspăt, vișinie,
ceagă și ușor oțetită, care impune
ă descălecată din protap... Casele
din șindrilă și temelie de lespezi
noi, nu puține, au adoptat tabla
le simetrice de pod. Pe alocuri,
la lucrare cit palma unui luptător
restruici din pigmenți de sticlă
polen zgrumțuros, policrom în mîn-
arșivă a soarelui, deseori scămo-
bumbacul norilor. În bucla zilei,
toți oamenii își umblă mun-
dealuri pe munți, femeile lor
esc să intre la farmacie sau la
ori să răsucească pe toate fețele
și stufe și ciorapi fără fir la ma-
niversal. Ba chiar zăbovesc și la
sau brutărie, chit că din cuptoa-
nei brîzale ozonate își hoțesc nă-
ome de piine nou-născuți, de
dimineața coniferele, feline, își
merii vîrsind în legănarea lor
colbul subțiratic al acelor
soapă, lovindu-și brutal între
ele, spre înalțuri, ele mugesc
te mării înnebunite sub fuga
a pescărușilor. E vremea cînd
pe hirtie ca un vin vechi
E vremea cînd săruți im-
te femeile care n-au știut a
vremea cînd lucrul vâlurează per-
bat pe umăr. E vremea cînd
chimbă în istorisire și cînd a-
petrece în metaforă. Soveja,
Putei, țara toată a Vrancei
lucă, rapsozii.

Arce Constantinescu
...nto retrospectivă am
neral Radu Rosatti, **Partea**
română în războiul din
1926 ; G. Cosbuc, **Răz-**
pentru neamurile, Buc. 1899 ;
Dinu C. Giurescu, **Istoria**
N. Buc. 1975 ; unele nu-
ale ziarului **Răsboiul** ; unele
de muzeologii vrînceni, în
Dumitru, cărora le mul-
această cale).

1 URMA celui om o pierdusem de
ani. Prima cunoștință — la o foarte
importantă lucrare pe Dunăre.
N-aș putea spune că ne despărțisem în
relații grozav de amicale. Mă oprise, ne-
înduplecat, să cobor în chesonul ce-l
construia cu oamenii lui. „Acolo, în
adînc, nu-i o joacă. Se muncește sub
presiune, port răspunderea fiecărei vieți”.
A venit maistrul, a desfăcut niște pla-
nuri cit un cearșaf și atunci am înțeles
că s-a ivit o șansă. M-am strecurat în
adînc, în grota de beton. Apele țigneau
de pretutindeni. Fluviul se apăra din răs-
puteri, punînd la grea încercare răbda-
rea și puterea oamenilor. Oamenii ? În
spațiul comprimat, ce apăsa respirația,
ciștigau, cu eforturi grele, centimetru cu
centimetru bătălia pentru implantarea
cazanului uriaș de beton în albia Dunării.
Și pompele nu conteneau pătănitul lor
24 de ore din 24.

Și Dunărea nu contenea tot 24 de ore
din 24 să trimită aici, în linia întâi a
confruntării cu omul, cohortele de izvoare.
Care nu erau deloc albastre și inofensive,
precum în cîntecul închinat fluviului. Ci
mocerloase și războinice.

Cînd am ieșit la „suprafață”, Dumitru
Palu, — căci despre el este vorba — a
dat cu ochii de mine, s-a uitat la no-
roiul care mă improșca din creștet pînă-n
tălpi, a înțeles, dar s-a făcut că nu înțe-
lege, am simțit reproșul din privire, dar
gura nu l-a rostit, și s-a aplecat preocu-
pat asupra hectarului de planșe tehnice
căutînd cine știe ce puncte de sprijin în
viitoarele ofensive acolo, în adînc.

După o vreme am poposit iarăși la
portul maritim mineralier al Combinatului
siderurgic din Galați și am întreat pe
un alt chesonist de Dumitru Palu. „Cînd
a fost vorba de lucrarea de aici tovară-
șul inginer i-a căutat și el urma. Știi,
chesonistii azi sînt aici, miine cine știe
în vecinătatea cărei ape”.

„Unde l-a căutat ?”
„Pe șantier, normal. Acolo unde se
construiesc chesoane. Unde în altă parte ?”

Dar nu. Urma lui Palu n-a fost luată pe
nici un șantier, deși s-au cercetat rînd pe
rînd toate. Nimeni însă nu s-a descurajat
și a fost găsit în sfîrșit acasă, la Ploscu-
țeni. Comună lingă Adjud. Un accident
dramatic, Dumitru Palu pierde un picior,
și iată-l pe omul acela numai viață, decis,
aspru dar drept, alcătuit parcă din acele
fibre de oțel special innobilat pentru a re-
zista și învinge obstacole, în sfîrșit, iată-l
la pensie.

„Venisem să te iau la creab”, a zis in-
ginerul aflat în lipsa, care s-aștepta la
orice numai la nenorocirea asta, nu.

„Nu-i nimic, s-a scuzat Palu, firesc.
Dacă ați bătut drumul pînă aici, după
mine, înseamnă că ceva nu-i în regulă.
Mergeți dv. la șantier că vin și eu”.

„Bine, dar ?”
„Faceți așa, știe Palu ce spune”.

La o zi sau două, Palu a sosit în locul
unde se construia noul port maritim, pe
Dunăre, cu o întregă echipă de cheso-
niști.

„Sînt oameni de-ai mei, din Ploscuțeni.
Eu i-am învățat meserie. N-or să mă facă
tocmai ei de rușine”.

O clipă de ezitare și a adăugat :
„Dacă, totuși, se va ivi o nemulțumire
cit de mărunță, eu sînt la Ploscuțeni. În
regulă ?”

Și-a plecat.

Au rămas acolo, să-și facă datoria, oa-
menii crescuți de comunistul Dumitru Palu.
Și și-au făcut-o. Acum, chesonistii aceia
sînt pe cine știe ce alte șantiere. La inter-
vale mai mari ori mai mici ei vin pe acasă,
pe la Ploscuțeni. Și nu uită niciodată să
treacă pe la omul care i-a învățat meserie
și nu numai meserie. Vin și-i spun ce-au
mai făcut, cum au făcut, ce noutăți mai
sînt în lumea constructorilor. Vin să-i ceară
un sfat, să-i supună judecătii o împreju-
rare. E un fel de „jese la raport” în fața
unui om — și cîți nu sînt ca acesta ! — ce
veghează „de acasă” pașii în meserie și
în viața ai oamenilor care-i datorează atît
de mult.

E tulburătoare imaginea acestor „sta-
rosti” de meserii și oameni, și poate că
numele simplu și adevărat al legăturilor
umane statornicite nu-i altul decît răscoli-
toarea **generozitate comunistă**.

2 O REMARCĂ a Elvirei Stinoiu, secre-
tara comitetului de partid din coo-
perativa agricolă de producție din
Timboești, județul Vrancea : „De cite ori
trec împreună cu tovarășa ingineră Maria

Davidoiu pe lingă plantația nouă, îi zic :
«Privește-ți via udată cu lacrimi».”

— Cum vine asta ? întreb.

— Vedeți, '74 a fost un an secetos. Ni-
meni nu se încumeta să planteze. Nici la
noi, nici în jur. Singura care a îndrăznit
a fost tovarășa ingineră.

— De unde a luat curajul acesta ?

— E simplu de răspuns la întrebare : e
comunistă. Greul însă a venit după acest
act de curaj. Pămîntul — uscat, tare ca
piatra. Norma e de 250 gropi. Dar în
condițiile acestea un om nu izbutea să
facă mai mult de 160 gropi. Apoi... Apoi
la fiecare butuc se cereau turnați 30 litri
de apă. În trei etape : zece la rădăcină,
alți zece după ce groapa se umplea jumă-
tate cu pămînt și, ultimii zece, la sfîrșit.
Dar, iată, trece pe acolo tovarășul pre-
ședinte. Și constată că unul din oameni nu
turna apa întocmai, precum i se ceruse.

„Dacă nu se prinde vița o plătiți cu toții,
din buzunar”, o mustră președintele pe in-
gineră.

Inginera ? Foc și pară pe șeful de echi-
pă care avea datoria să supravegheze
omul ce dădea treaba peste cap. Ii
curgeau lacrimile de supărare.

„Dacă nu se prinde via, plătiți din bu-
zunarul vostru”, amenința și banca ce dă-
duse fondurile. Subtextul, conchide Elvira
Stinoiu, era clar : „oameni buni, cine
naiba v-a împins să plantați pe secetă ?
Cine naiba se poate încumeta la o ase-
menea răspundere ?”

— Cum e via nouă ?

— Ce mai frumoasă. Procentul de
prindere — aproape sută la sută. Vin a-
desea s-o vadă chiar și cei care amenin-
țau. Și se minunează cit de bine se dez-
voltă. Dar eu, cînd trec împreună cu tova-
rășa ingineră pe acolo, mereu îi spun :
„Privește-ți via udată cu lacrimi”.

O întrebăm și noi pe Maria Davidoiu :

— Cum se face că vă atrage drumul
greu, nevățătorit ?

Un zîmbet abia perceptibil îi luminează
chipul :

— Pentru că ne este greu să coborîm
la mai ușor. Vedeți, pentru unii oameni —
oricît de paradoxal ar părea — mai greu
este, de fapt, mai... ușor, mai firesc.

Mai ales cînd aceștia sînt comunisti !

3 72 DE OAMENI vor munci și vor
trăi aici. Aici, în larg.

Aici vor asculta buletinele de știri,
vor învăța, vor lua masa. În cabinele ace-
stea, cu aer condiționat. Pe puntea largă,
cu blindajul mult mai spațios decît un te-
ren de tenis. Legătura cu uscatul va fi
asigurată prin radio. Și prin navele petro-
liere care vor trage la răs timpuri alături,
ca o garnitură de tren la depozitele de
pe uscat, populate cu uriașele bazine pen-
tru a-și face „plinul”. Și prin poșta, pen-
tru că un „poștaş”, de asemenea, naval,
ori, cine știe, poate aerian, va veni cu re-
gularitate să aducă și să ia scrisori. Pe
una din platforme — aceea vopsită în
oranj, va poposi din cînd în cînd un eli-

copter. De sus, punctul implîntat în orizonul
marin se va distinge, alb-gri, de la mari
distanțe. O insulă de oțel, aureolată de
apele albastre ale Mării Negre. Un semn
de reper în nemărginirea fără opreliști,
pînă unde se avîntă doar rîndunelele ori
pescărușii...

Aceasta va fi platforma de foraj marin.
Prima platformă românească de foraj
marin.

Dar...

— Dar a fost mai întâi o listă.

— Despre ce listă e vorba ? ne adresăm
lui Gheorghe Irimescu, secretarul comite-
tului de partid al secției I A, construcții
corp, de la Șantierul naval din Galați.

— O listă a celor mai buni. Dar, să se
înțeleagă ce spun, citeva cuvinte : cînd s-a
pus chestiunea lucrului la platformă,
ne-am sfătuit pe indelete, cu fiecare. Mă
rog, n-au fost obiecții. Toți au zis : da,
platforma putem și trebuie s-o facem.
Însă...

— Însă ?

— „Mai avem navele de 18 500 t.d.w.
pentru export ! Și nava de 12 500 t.d.w. !”
„Sigur că le avem. Și nici măcar prin gînd
să treacă cuiva că se admite o secundă
de întîrziere. Terminarea lor mai repede,
asta, da, se poate”. „Atunci să facem lista
celor mai buni care să lucreze la platfor-
mă. Pentru că aici va fi cel mai greu”. Și
astfel am pus în capul acestei liste pe
comunisti. De ce ? Pentru că aici era cel
mai greu.

A fost clipa de declanșare a unei com-
petiții de profesionalitate, bărbătești, deo-
sebite. Care a antrenat deopotrivă energiile
și ambiții. Dăruire și încredere. Entuziasm
și abnegație. Tenacitate și îndrăzneală. Și,
mai ales, aspirația spre mindria de a fi
numărat în rîndul elitei profesionale.

...Întîia „insulă” românească de oțel,
inedita alcătuire de metal — platforma de
foraj marin — cu cei 72 de sondori și
marinarii la bord — va ancora, la momen-
tul stabilit, într-un loc anume în împărăția
acvatică. Acolo, sapele cu renume mondial
ciștigat în România vor declanșa ofensiva,
străpungînd „lumea tăcerii” în folosul
omului. Atunci va începe adevăratul exa-
men. Pînă atunci însă am rememorat epi-
sodul cu „lista celor mai buni”. A celor
mai buni care să se infrunte cu greul. Și,
ca întotdeauna cînd a fost vorba de greu,
și de data aceasta, în capul listei, decî în
linia întâi a confruntării — comunistii.

Comunistii —, mereu în linia întâi. Me-
reu în frunte, la greu. Generoși și de ne-
învinș. Împlinind cu înflăcărare de patrioți
destinul României moderne, socialiste.

Acolo, la datorie.

Totdeauna exemplar îndeplinit. Și nu
o dată cu prețul jertfei supreme, în cei 55
de ani de tinerete ai Partidului Comunist
Român

Ei, comunistii — sarea pământului româ-
nesc !

Ilie Tănăsache

Teatru

Teatrul Național din Iași

„IVONA, PRINCIPESA BURGUNDIEI” de W. Gombrowicz

Teatrul Național din Iași își înscrie în repertoriu un nume de mare prestigiu, al polonezului Witold Gombrowicz, și o piesă, *Ivona, principesa Burgundiei*, care, atît prin metafora principală, cît și prin construcția relației replică-personaj, propune o strălucitoare și corozivă proiecție satirică.

Trama este clară, strîns expusă: într-un sistem social inchistat pătrunde, fortuit, un element perturbator, un om cu reacții firești, un sentimental generos. Aidoma unui cuib de viespi, toți cei tulburați din rigidă, dezumanizată lor etichetă, din regulile mecanice ale aparențelor — ascunzînd sălbăticie morală și indiferență — se unesc să elimine neliniștitorul personaj, înclăștrîndu-se unii de ceilalți pentru a săvîrși o oribilă crimă.

Publicată în 1938, piesa pare să prefigureze nefericita aventură în care omenirea tocmai fusese lansată.

Brandy Barasch a creat spectacolul analizînd remarcabil multiplele planuri ale relațiilor; relația cuvinte-sens, formă-fund, relație în care contradicția se adîncește în absurd, replicile și faptele personajelor, plutînd parcă, alături, într-o juxtapunere și adeseori opoziție grotescă; relația Ivona-sistemul social al ierarhiilor burgunde (din păcate mai puțin adîncită), Ivona apărînd ca o ființă primară, incapabilă să declanșeze seismele în mediul gregar pe care Gombrowicz îl propune (acest personaj luminos umanist în intenția autorului, trebuind neapărat accentuat pentru coerența succesiunilor conflictuale); relația între personajele din cercul închis al curții regale, ce par să adăpostască patimi carmelite sub odăjdii protocolare și gesturi de uzanță; relația personaje-obiecte simbolică și, deopotrivă, metaforică (scenografia Helmuth Stürmer și Dorina Șortan), cercul de practicabile metalice figurînd limpede celularul sistem social (de fapt, un angrenaj rigid de reguli sociale burgheze).

Regizorul demonstrează putere de sinteză și calitate de analist, compunînd, spectacolar, către maxima expresie, sugestiile textului. Defectele viziunii tot de aici se nasc; din, uneori, insuficientă înțelegere și exprimare a evoluției conflictului, a menținerii echilibrului în sistemul de relații pe care-l studiază. Tot în capitolul carențe se înscrie și apariția unui actor ca Ioan Chelaru ce fragmentează unitatea spectacolului, ghiduşii-i neîntregindu-se prin nimic în sensul artistic general. Chiar dacă primul act se vrea operetic (intenție regizorală nerealizată), umilirea Ivonei de-a lungul întregii piese este dramatică, grotescă chiar, în nici un caz nu suportă giubuşlucuri de actor narcisist, însetat de aplauze și succese facile.

În schimb, efortul comun al Violetei Popescu, Silviei Popa, al lui Emil Coșeru, Sergiu Tudose și Valeriu Oțeleanu este încununat de succes. Un caz special, tînărul Mircea Jida: actorul aflat în acea situație ciudată cînd nu instituie un personaj, ci doar îl joacă, fără participare.

Radu Anton Roman

Concursuri, premii...

„Cîntare României Socialiste”

La concursul literar organizat sub genericul „Cîntare României Socialiste” de Revista literar-artistică TV, juriul — compus din Virgil Teodorescu, președinte, Nicolae Dragoș, Al. Piru, Petre Ghelmez, Constanța Buzea, Dinu Săraru și Dan Verona, — a acordat următoarele premii:

PREMIUL I: Virginia Mușat (București). **PREMIUL II:** Claudiu Iordache (Timișoara). George Minigeanu (Medias). **PREMIUL III:** Ion Mărgineanu (Alba Iulia). Constanța Păduraru (București), Pia

Olaru (București). **MENȚIUNI:** Cleopatra Lorințiu (Bistrița-Năsăud), Lucia Olaru-Nenati (Botoșani), Dumitru Drăgan (Buftea), George Bera-Arădeanu (București). Realizatorii emisiunii respective TV — Adriana Popescu și Viorel Grecu.

„Tineretea patriei noastre”

În cadrul acțiunilor desfășurate sub egida Comitetului municipal București de cultură și educație socialistă, a avut loc concursul literar „Tineretea patriei noastre”. Juriul, format din **Laurințiu Fulga**, președinte,

Ion Băieșu, **Mircea Dinulescu**, **Fănuș Neagu**, **Romul Munteanu**, **Nichita Stănescu** și **Gh. Tomozei**, a hotărît decernarea următoarelor premii:

POEZIE: Premiul I — **Adrian Bucurescu** (București), **George Bera-Arădeanu** (București), **Virgil Diaconu** (Pitești). Premiul II: **Gina Trandafirescu** (București), **Gh. Duță-Verona** (București). Premiul III: **Lelia Munteanu** (București), **Octavian Berindei** (București), **Petru Marinescu** (București). Mențiuți: **Marieta Sava Bursuc**, **Ruxandra Băltărețu** (București).

PROZĂ: Premiul I — **Clement Eșanu**, Premiul II — **Ileana Șerban**, Premiul III — **Gh. Grigorescu**.

Modalități comice

„Căsătoria” de Gogol, la Teatrul Național din București; „Jocul dragostei și al întîmplării” de Marivaux la Teatrul de Comedie

o scenă bucureștenă. Fiind conștient că subiectul nu mai prezintă azi prea mult interes, tînărul director de scenă a căutat un paleativ regizoral al lui; și l-a găsit în **jocul cu obiectele**. Rarele momente de haz ale spectacolului coincid cu o convingătoare justificare a acestei relații (de maximă importanță într-un spectacol) om-obiect: mă refer la scena în care Arlequin demontează balustrada ca să poată ajunge mai aproape de Lisette, apoi la cea în care aceasta din urmă își modifică — apa-

În această săptămînă s-a aflat în turneu, în Capitală, de Nord din Satu-Mare. Pe afișul de spectacole a figurat miera pe țară a piesei vest-germanului Dieter Forte, Luther și Thomas Münzer sau introducerea contabilității în scenă de tînărul regizor Mircea Marin (în fotografie, un din spectacol).

Radio Televiziune

Zile festive

În ziua de 8 Mai, atît Radio-ul cît și Televiziunea au izbutit să confere înalte valențe marii sărbători a Partidului nostru prin ample emisiuni de o mare capacitate ideologică și emoțională. Astfel, au fost, în cursul dimineții, la Radio, emisiunea **Partidul — arhitectul culturii socialiste românești**, urmată, seara, de Coloana **infinită a dragostei de Patrie și de Partid** și tot seara, la Televiziune, sub titlul **Sub steagul Partidului**, strălucita transmisie triplex de la București, Iași, Cluj-Napoca, omagiu adus de creatori și interpreți din întreaga țară — români, maghiari,

germani — aniversării P.C.R., sensului patriotic și angajat al inițiativelor oamenilor țării din trecut și prezent.

În același context se înscriu, apoi, documentarele TV **Flacăra vie** (amplă retrospectivă a luptei istorice a poporului nostru pentru independență și unitate națională transpusă cinematografic de regizorul Pompiliu Gălmeanu) sau **9 Mai — ziua independenței, ziua victoriei**.

Sub titlul **Cîntare României Socialiste**, ultima ediție a Revistei literar-artistică TV a pre-

zentat, într-o ediție ală, festivitatea de premii de poezie cîntă și militantă a cursului organizat de cei de a 55-a aniversare a Partidului Comunist. Juriul a fost compus din creația celor de participanți 10 și (a se vedea listă turată) cărora — **Adriana Popescu**, **Viorel Grecu** — le s-a acordat scurte interviuri. Juriul — profesori, cători de așezămînt, bibliotecari, rabotor, proiectanți — din București, Bistrița-Năsăud, Ipotești, Alba Iulia, mișoara, Medias adăugat noi și nănte mărturii dinț, concretizate altfel și în lirice cercări, interpretate continuarea prede cunoscută.

La fel, co ediția radiofonică **tura — mijloc mare a voinței nare a poporului** care în cea de emisiune a săptămînă, a contribuția a de G. Sion și G. C. definirea și co

rent — proporția corpului pentru a ascunde o boccea compromițătoare, ori, în cazul ei, atunci cînd transformă simbolul erotic al buchetului de flori într-un agresiv — după ce a aflat că Arlequin nu este „căpitanul”, ci numai „soldat din anticameră”. Alteori, aceeași relație conferă respectivelor momente un neplăcut aspect artificial, forțat (vezi scena care se aruncă în sus și-n jos fără nici noimă, leagănul inabil exploatat, sau scenele cu care Silvie, destul de neconvins, îl violează pe Dorante).

Tudor Florian, împreună cu grupul interpreți (din care s-au remarcat — fără eforturi — Aurel Giurumia, Marcel Ploae și George Mihăiță) dovedesc o prăgătire deficitară la capitolul **invenție scenică**. Nici autoarea decorului și-a dat măsura talentului ei — demonstrat în ocazii — invadînd scena cu mii de flori (de diferite mărimi și culori) topite într-un șerbet scenografic.

Dintr-un studiu publicat în caietul-program am aflat că la recenta premieră riziană a piesei un cronicar a exclamat: „Omul de teatru cel mai actual, cel mai nou, cel mai inventiv are 288 de ani — Marivaux!”. Nu avem certitudinea că la Iași lucru l-ar fi putut afirma și după vizionarea reprezentației bucureștene...

Bogdan Ulm

Muzică

Muzica în educația maselor

Plastică

POLITICA muzicală a Radioteleviziunii, definitorie pentru însuși conceptul de educație estetică, patriotică și revoluționară a maselor de ascultători și telespectatori a fost elaborată ca operă de adâncă angajare în procesele revoluționare deosebit de complexe ale construirii societății socialiste multilaterale dezvoltate, ale înaintării României spre comunism.

Efortul de conceptualizare a politicii muzicale radiotevizate, ca urmare a maturizării în timp a perspectivei sale ideologice, a adâncirii proceselor și fenomenelor educaționale, a dus la afirmarea ideii că sfera politică a acțiunii estetice muzicale trebuie circumscrisă mai pregnant, în ansamblul mijloacelor de educație politică și revoluționară patriotică a maselor, a tineretului patriei noastre.

O atenție specială am acordat, în această perioadă, îmbogățirii permanente și sistematice a repertoriului muzical al instituției, care constituie baza realizării structurii ideologice și artistice a programelor și emisiunilor și de componența căruia depinde eficiența eforturilor de a nuanța specific tematic impusă de conceptul de cultură și educație socialistă.

Pe prim plan a apărut necesitatea construirii mai pregnante, prin intermediul muzicii și spectacolului de varietăți, a caracterului național al posturilor noastre de radio și televiziune, nu numai prin intervenția actului interpretativ și muzicologic, ci și prin sporița permanentă și progresivă a volumului de muzică românească. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv au fost inițiate o serie de acțiuni specifice în domeniul creației, și a fost intensificată colaborarea cu celelalte organisme care au atribuții în domeniul valorificării și popularizării fenomenului componistic național.

ORIENTAREA noastră e către acțiuni specifice de stimulare și determinare a fenomenului componistic național prin lărgirea contactului cu creatorii de muzică din toată țara, prin organizarea unor concursuri și comenzi de creații proprii, de anvergură, cum au fost: **Cântare României Socialiste, Omagiu făuritorilor socialismului**, concursul destinat corurilor de amatori, **Cântare patriei**, recentul concurs destinat muzicii ușoare, **Cântăm pentru voi**. Numai concursul **Cântare patriei** a prilejuit pe parcursul a 4 ani de desfășurare prezentarea în primă audiere a peste 450 de cintece de masă, revoluționare și patriotice, în crearea cărora s-au afirmat forțe componistice de pe tot cuprinsul patriei, concretizând corespunzător și aportul creator al naționalităților conlocuitoare la îmbogățirea culturii socialiste românești.

Nu puține sînt cintele realizate în acest răs timp, care, într-o varietate gamă stilistică și tematică, oglindesc idei și subiecte legate de tradițiile de luptă ale poporului nostru pentru libertate și independență, evocă locuri și personalități istorice, munca plină de abnegație și avînt a oamenilor muncii, constructori ai societății socialiste, ideile păcii și prieteniei între popoare. În contextul creației muzicale românești contemporane au apărut și unele genuri noi cum sînt: baletul cu tematică revoluționară, dansul tematic, care au fost promovate și stimulate și prin reflectarea lor în emisiunile noastre.

Desigur că acest domeniu al creației se cere în continuare investigat cu și mai multă insistență în raport cu exigențele mereu crescînde ale politicii noastre culturale.

În aceeași ordine a realizărilor notabile se înscriu și emisiunile din ciclul **Tezaur de cîntec românesc**, cele ale **Teatrului liric TV, Bucuriile muzicii, Capodopere prin capodopere, Preferințele dv. muzicale sint și ale noastre**, la Televiziune, prin care se realizează o necesară apropiere a publicului telespectator de arta sunetelor, ce oferă o panoramă cuprinzătoare a universului expresiv pe care îl conțin valorile culturii muzicale naționale și universale.

Tot la Televiziune, Redacția emisiunilor muzicale și de varietăți a dobîndit o bună experiență în genul spectacolului muzical-literar și coregrafic. Comparînd emisiunile modeste, de serviciu, din urmă cu 4-5 ani, cu spectacolele ample prin substanța artistică și expresivitatea mesajului politic pe care le obține cu prilejul marilor evenimente, măsurăm drumul parcurs și considerăm că nu este exagerat a afirma că a fost creat un nou gen complex de spectacol, propriu televiziunii, cu date estetice proprii și care se constituie într-o componență importantă a acțiunilor în domeniul propagandei, și educației. O preocupare constantă a redacției, atît în emisiunile de radio cit și în cele de televiziune, o constituie sădirea prin muzică în conștiința tineretului nostru a unor sentimente nobile, a dragostei față de patrie și partid, a cultului muncii. În această ordine de idei includem acțiuni promoționale de lungă durată deschise tinerilor muzicieni români, dintre care nu puțini și-au cîștigat locuri fruntașe în concursuri internaționale de prestigiu.

Amintim ciclurile **Tribuna tinerilor interpreți, compozitori și dirijori** — în sta-

giunea de concerte „Studioul tînarului interpret”, **Gala tinerilor maeștri, Trepie ale afirmării, Steaua fără nume și Floarea din grădină**. Adăugînd **Vetrele folclorice**, emisiunile din ciclul **Album coral**, spectacolele de dans tematic ca și unele emisiuni caleidoscopice din ciclul **Festival pe platou** avem imaginea eforturilor depuse, pentru redimensionarea preocupărilor și mijloacelor de expresie, pentru sistematizarea în programele noastre a ideilor cuprinse în Programul ideologic și cultural al partidului.

Trebuie arătat, însă, că în acest domeniu se mai manifestă unele carențe; avem probleme nerezolvate satisfăcător, ca de pildă, fidelitatea față de partitură și transmisiile simfonice, calitatea slabă a preluărilor unor spectacole și adeseori a spectacolelor înseși de la teatrele lirice din țară ca și destule și uneori inexplicabile inegalități în calitatea emisiunilor **Ora melomanului, Orchestre simfonice din țară**, ca și, adeseori, inexpressivitatea prezentării la concertele televizate. De asemenea, se cer în continuare eforturi și mai susținute pentru asigurarea tuturor emisiunilor de muzică ușoară și populară în spiritul unor exigente criterii estetice și politico-ideologice, pentru o mai bună activitate în domeniul programării so-liștilor, formațiilor, dirijorilor și compozitorilor.

Experiența dobîndită în activitatea Redacției și formațiilor muzicale ale Radioteleviziunii în ultimii cinci ani constituie garanția faptului că folosindu-se din ce în ce mai judicios și plenar întreaga capacitate de creație a colectivului, pot fi înlăptuite noi salturi calitative la nivelul exigențelor actuale.

Vasile Donose

FLORIN NICULIU: *In inima patriei* (Artistul a fost distins cu premiul Uniunii artiștilor plastici pe anul 1975)

Personalități și inițiative

● Nu am fost în sală atunci cînd Ovidiu Bălan a dirijat Orchestra Filarmonicii „George Enescu”, mulțumindu-mă să-l privesc la televizor. Despre acest concert, memorabil, care a pus în lumină încă o dată talentul unuia dintre cei mai promițători reprezentanți ai celei mai tinere generații de pianiști: Tudor Dumitrescu, s-a scris cu competență și căldură de către specialiști reputați din generații diferite (Cella Delavrancea în „Luceafărul”, Iancu Dumitrescu în „Săptămîna”) și nu am căderea să adaug, de pe pozițiile amatorului, o judecată superfluă. Aș vrea să însemn, în aceste rânduri, un gând despre dirijorul care simbolizează mai mult decît avîntul excepțional al tinerei muzici românești, și pe care în deplasările mele gazetărești am avut prilejul să-l cunosc „la el acasă”, la Bacău: e angajat într-o operă ce ne spune cîte ceva asupra modului în care mulți dintre tinerii noștri, oameni de cultură, își înțeleg misiunea lor.

Ovidiu Bălan este, mi se pare, mezinul unei strălucite promoții de tineri mari dirijori în devenire sau, mai exact, în curs de... recunoaștere, printre care s-au și impus unei atenții generale Ilarion Ionescu-Galați (Brașov), Corneliu Dumbrăveanu (Satu-Mare) și, acum, cu tot mai dese apariții în Capitală, direc-

torul și primul dirijor al Filarmonicii din Bacău. „Fiu de țaran de lîngă podul Tărcului”, cum le place băcăuanilor săi să-și amintească, s-a perfecționat în S.U.A. cu Leonard Bernstein și Zubin Mehta. Întreprinde de mai mulți ani turnee regulate în străinătate — unde este chemat ceva mai des decît la București — și conduce, din 1969, filarmonica băcăuană înființată acum 17 ani pe me-leagurile unde, odinioară, nu se făcuse celebru decît pianul intrat pe mai multe căi în nemurire și păstrat, azi, în casa memorială „G. Bacovia”.

Este suficient să amintim că la pupitrul acestei Filarmonicii din Bacău (ctitorită sub conducerea maestrului Eugen Pricope care a colaborat în primii ani cu dirijorul Igor Ciornei, acesta activînd și astăzi alături de colegul mai tînar Ovidiu Bălan) s-au ilustrat, pînă în prezent, numeroși șefi de orchestră reputați din țară, spre a avea o imagine despre activitatea muzicală a unui oraș ce polarizează, în „Țara de Jos”, energii culturale din cele mai diverse, dar care se mîndrește în primul rînd, cu odraslele locului (un amănunt între altele: foarte mulți candidați reușiți la examenul de admitere de la Conservatoarele din Iași și București provin din această regiune, pare-se deosebit de dotată pentru muzică). Aș aminti, de

asemenea, că pe aici s-au perindat și cîțiva dirijori și interpreți străini cum sînt Jindrich Rohan (Filarmonica din Praga), Morski și Adam Natanek (Polonia), Ivan Vulpe (Bulgaria), J. Brouman (S.U.A.), Abid Kusturika (R. S. F. Iugoslavia), Jacques d'Outre Mer (Franța), Wolfgang Kupke (R. D. Germană).

Tînarul dirijor Ovidiu Bălan a reușit, în șapte ani, să umple sălile de concert cu un public ce alături de pensionari și pionieri, public recrutat din toate categoriile de ascultători și umplînd statornic sălile la concertele săptămînale.

Am fost, la sugestia primită, să asist la unul din acele „concerte-lecție” de duminică dimineața, susținute în marea sală a Casei de cultură a sindicatelor, unde Ovidiu Bălan explică muzica la 700 de elevi, din primele clase elementare pînă la adolescenții aflați în pragul bacalauratului. Lîngă ei, mulți părinți și un număr de iubitori de muzică amatori să învețe cîte ceva din tainele acestei arte.

Ca să-l cunosti pe Ovidiu Bălan trebuie să-l vezi, într-adevăr, în aceste zile, să-ți urmărești fiecare inflexiune a vocii, să te încălzești de zîmbetul și iradierea lui sufletească atunci cînd se adresează copiilor, să-ți urmărești subtilitățile și micile subterfugii pedagogice. Un dialog fermecător, la care orchestra participă din toată inima, exemplificînd la același nivel la care se prezintă în concertele cu cea mai mare miză.

Concertele-lecție se succed săptămînal, de ani de zile, sîmbătă după-amiază în

Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, minică dimineața la Bacău, și marea afluență de tineret la case de vineri seara. Firește, nu toți de tineri abonați au aptitudini de mani, dar nu voi uita nicînd, în concertului-lecție la care am asistat, care, după ce a explicat legătura muzică și balet (cu concursul lui Elena Vizitiu și Andrei Lungu), Bălan a avut curajul dresorului de a executat integral uvertura **Leonard Beethoven**, traspasul concordanței dans de cei doi balerini. Am în sala. Unii au dat de la o vreme de neînțelegere, alții au început joace, să se bată chiar pește pe chipul foarte multora dintre reprezentanții se țesea cea vază a muzicii transfigura și-i asimila, peste vîntul gustătorilor avizați ai celei mai învenții umane pentru înălțarea și zborul minții.

Urmărindu-l pe Ovidiu Bălan mul Ateneului Român nu m-am împiedica să suprapun această a omului care nu cîntă azi nu orchestra, ci cîntă dintr-un oraș făcînd să răsune acordurile lui Haydn, Mozart, Schumann și Ceaikovski.

Mi se par, această lucrare și dintr-un colț de țară, simbolul ceea ce numim azi **Cultură socialistă**.

Dan Zamfir

GALERII

FĂRĂ îndoială, **LUCIA DEM. BALACESCU** este posesoarea unui stil cu puternică amprentă personală, aforită căruia s-a detașat în contextul artei noastre contemporane prin particularitatea și consecvența discursului său pictural.

Afirmația se poate verifica „de visu” prin intermediul lucrărilor expuse la „Galeria de artă ale municipiului București” a căror grupare în posibile cicluri nu pare semnificativă mai ales sub raportul preferințelor tematice, adeseori obsesive. Probabil că primul element ce trebuie luat în discuție ar fi acela al modului de concepție și materializa lumea picturală a semne, sursele concrete și imaginare a sintagmelor expresive în virtutea cărora asistăm la o permanentă suprapunere a două planuri complementare, adeseori rufantă. Amestecul de amintire și realitate, de fantastic și autentic postulează o nouă existență, posibilă mai ales prin proiecție mentală și interferențe onirice. Firește, în această situație, legenda istorică, basmul, funambulescul și luxuria cromatică se bitcăză prin soluții de reciprocitate, constituind o lume ambiguă, nu lipsită de surprize și feric, în orice caz prea puțin canonică. Prin acest procedeu evanescent **Execuția lui Hangerliu** sau **Ritualul Lupu** poartă același coeficient de aleator și insolit ca și **Pietoni și carabinieri**, **Magheru**, **Kira Kiralina**. Manifestare vizită la **Constanța** sau **Luchian cu pagali**, plasîndu-se într-o zonă a fabulei de tip literar. Există în toate aceste lucrări, dar și în multe altele, un coeficient de veridic sau verosimil, accentuat și contracarat de prezența unei vizualități biective, provocatoare de stupor. În general, scenele „cu scenariu” au un puternic accent scenografic, de puneri în scenă carnavalesci, populate cu măști și personaje, personajele unei dramaturgii cîntuite pe amintire, vis și fantezie. Tîrînta pentru lumea porturilor, pentru biectul maritim, ca și cea pentru viața luxuriantă, adeseori de o prăvălie tabuloasă, domină ansamblul de lucrări frecvente evadări în zona peisajului tohton sau o portretului. Dar și în acest caz asistăm la o permanentă alteritate de real și imaginar, figura unor personaje cu identitate precisă, ca **Nușă** sau cea a **Luciei Cosmescu**, nează cu nostalgia memoriei semnata în **Eu și mama la Părinții cu mine la Monte Carlo** cu peisajele ușor de localizat: **Dimbovița**, **Hirsova**, **Compeni**, **Iasi**, **borș**. Scenele cu multe personaje teșe de lumea lui Ensor, cu care amun și un pronunțat accent expresiv adeseori grotesc, în care parabola de rii transpare mai ales prin costumul. De altfel, pictura **Luciei Dem. Balacecu** stă în totalitate sub semnul expresivității, al celui de culoare, vizibil din precedentul fauve, dar și de cele cu accente critice, elemente ce dau acea particularitate pe care o realizează inițial ca pe o caracteristică a unei unie dintre cele mai reprezentative stile.

Virgil Mocș

E. LOVINESCU

și lupta pentru unitate națională

Scritorii
și
Istoria
națională

În 1914, când Europa avea să cunoască viața primii mari conflagrații, E. Lovinescu avea 31 de ani. Era un critic cunoscut, colaborator la publicațiile importante ale vremii („Convorbiri literare”, „Convorbiri critice”, „Flacăra”, „Viața literară” etc.), publicase patru volume de critică, două monografii de istorie literară (despre Grigore Alexandrescu și Constantin Negruzi) și teza de doctorat (susținută, în 1909, la Sorbona). Își crease statutul unui critic respectat care acordă preeminență, potrivit directivelor maioreștiene, factorului estetic în evaluarea producției literare. În marile confruntări literare din primul deceniu al secolului nostru, Lovinescu a fost una dintre personalitățile care cele mai importante care au militat împotriva intoleranței sămănătorismului, pledând pentru o literatură modernă la carei unic criteriu de legitimare să fie valoarea expresivă. Să adăugăm că și până acum publicistica pe teme general-culturale sau politice nu intrase în zonele sale de preocupare, limitate delibere la literatură și comentarea ei. Nu era nici acum (cum nu va fi nici mai târziu, în anii deplinei maturități creatoare) un estetizant (în ciuda unor tenace prejudecăți a căror circulație nu s-a pierdut cu totul). Dar bătaiele desfășurate împotriva unor pseudocreații de orientare sămănătoristă, biete producții moarte care și-au ocupat locul chiar de la naștere în „cimitirul literaturii”, i-au creat lui Lovinescu aura unui critic pe care adversarii îl prezentau, falsificat, ca îndepărtat de treburile cetății.

Așadar nimic din activitatea și preocupările lui E. Lovinescu de până la primul război mondial nu anunțau posibile angajări militante în planul vieții social-politice. Lunile iulie-septembrie 1914 le-a trăit într-un Paris tulburat, care se pregătea să se angajeze într-o bătălie singeroasă. A fost martorul înfrunțărilor francezilor pentru intrarea în război.

Cum se știe, războiul declanșat în 1914 a avut un caracter imperialist, marile puteri angajate în conflict au urmărit fațșe interese în singeroasa competiție pentru dominația economică și politică a lumii. Rezultă evident din articolele lui Lovinescu că autorul nostru — deși peste zece ani va aborda cu rezultate remarcabile investigația sociologică (e vorba desigur de a sa *Istorie a civilizației române moderne*) — îi lipsesc mijloacele unei judicioase aprecieri a cauzelor și a motivațiilor social-economice ale războiului în care țara noastră încă nu se angajase. Dar era cu sufletul alături de Franța și credea — eronat — că răul vine exclusiv de dincolo de Rin.

Reintors în țară la sfârșitul toamnei lui 1914, e confruntat cu o atmosferă asemănătoare celei pe care o cunoscuse în capitala Franței dinaintea lui 3 august. E perioada neutralității. Poziția strategică și politică a României îi asigură acesteia un statut aparte. Cele două mari tabere angajate în conflict solicitau, fiecare, insistent țării noastre să i se alăture. Dar conștiința publică românească era atunci vital preocupată de împlinirea marelui deziderat național al desăvârșirii unității noastre statale. Pentru împlinirea acestui mare deziderat patriotic se impunea ca decizia privind opțiunea României să fie în așa fel cumpănită, încât să fie valorificate avantajos elementele favorizante ale poziției sale strategice. La început se adoptă o necesară poziție de neutralitate, în favoarea căreia se pronunță și clasa conducătoare prin factorii ei autorizați. Alte formațiuni politice se pronunță și ele, unele optind pentru neutralitate, altele pentru angajarea în război.

Era, așadar, pentru țara noastră, un ceas de cumpănă, în care opțiunile se adoptau dramatic și se apărau cu dăruire pasională specifică marilor înclășări. Lupta de opinii căpătase dimensiuni deosebite, disputa între neutraliști și favorabili angajării imediate în război, între filoantantiști și cei ce pledau pentru alăturarea la coaliția Puterilor Centrale preocupa în mod absorbant spiriții publice. Lovinescu — asemenea altor mari intelectuali — nu a avut de parcurs cămine interioare. Avea decizia sa, limpeză din capul locului. Optase dintru început și definitiv pentru angajarea României la țării alături de Antantă și învingătoare să-și apere opiniile, blamându-le pe cele ale adversarilor. Se considera și el un combatant într-o bătălie care era drept, nu începuse încă. Dar o viață declanșată neîntârziat și articolele pe care le publica în revista „Flacăra” de sub conducerea lui Constantin Banu și în ziarul liberal „Naționalul” (director Toma Stelian) fac parte din această campanie. Articolele acestea, mici eseu-reportaj, evocă mai întâi atmosfera Parisului din preajma războiului și a momentului angajării în ostilități sau fixează cu înțelegere elemente caracteristice pentru psihologia Bucureștilor în anii neutralității, poluată de afacerism și retrăcări. Se realizează astfel un atrăgător jurnal de călătorie. Cu bine desenate valori expresive, în care se urmărește — ostentativ

— un scop: vestejirea neutralismului și chemarea înflăcărată sub arme. Iar criticul se considera un ostaș cu o misiune înalt patriotică, de făclier al conștiinței naționale. „În toate împrejurările grele din viața unui neam — clama criticul —, s-au ridicat scriitorii ca să-i îmbărbăteze, cristalizându-i momentele sufleteste mai caracteristice în forma nepieritoare a artei...”

DUPĂ o așteptare care a fost și pentru el chinuitoare și demoralizantă, în august 1916 speranța lui Lovinescu devine o realitate înfăptuită, prin intrarea României în război alături de țările Antantei. E necesar să menționăm ea, deși angajați în conflagrația care devenise mondială alături de unul din cele două mari blocuri imperialiste, participarea României la război nu avea un caracter imperialist. Țara noastră nu urmărea cucerirea unor teritorii străine, ci, cum se știe, lupta pentru înfăptuirea dezideratului ei multiseclar. Tocmai acest

ară, dar care avea menirea mărturisită de a omagia și contribui la oțelizarea — prin scris — a conștiințelor pentru marile acte al Unirii. „Doi ani am lăsat în părăsire fragilitatea fierului peniței — se confesa criticul — pentru a aștepta hotărârea supremă a celui alt fier mai virtuos în care ne pusesem toate speranțele... După doi ani de suferință și nepăsare, sufletele românești se dezmoțesc la căldura celei mai frumoase biruințe ce am putut-o avea vreodată. Să ștergem deci rugina de pe condeiele noastre și să ne învățăm a căuta din nou cuvintele limpezii și hotărâte care exprimă bucuria idealurilor realizate”. (Materia publicisticii lovinesciene din acest magazin ilustrat va forma volumul, din 1919, *În cumpăna vremii**)

Cum spuneam, anii războiului (deopotrivă cu ai neutralității și cei ai beligeranței noastre) au adus o modificare de registru în condiția criticii lovinesciene. Nu e vorba numai de faptul că o vreme pe primul loc al preocupărilor a trecut

doi ani, ci de doi ani, de când s-a pus problema idealului nostru național. Călăuzit de acest ideal, am căutat să adaptez critica cerințelor lui. Am socotit-o ca o datorie. Am făcut-o cu toată nepărtinirea, dar și cu toată puterea de iubire și de ură, pe care ți-o dau dragostea de țară și sentimentul primejdiei, cu toate forțele înmulțite, pe care ți le dau entuziasmul și dezgustul. În virtutea nobililor pasiuni, al sovăirilor interesate și al conștiințelor accelerate sint fericit că am putut aplica disciplina criticii unor cercetări de morală literară și am avut îndemnul de a numi lucrurile pe numele lor. „Altădată pleda pentru necesitatea înălțării unei literaturi a războiului, răcordată la nevoile sufleteste ale națiunii în luptă, o literatură vie, oțelită, arzândă, o adevărată hrană spirituală a prezentului și un document al viitorului”.

ESTE lesne de recunoscut în aceste declarații de principii o atitudine programatică modificată. Firește, convingerile criticului sint sincere, profunde și, fiind animate de cele mai înălțătoare idealuri patriotice, trezesc adevăzuni. Ele au însă un vădit caracter justificativ, revendicându-se din vechiul adagiul latin potrivit căruia în vremurile cind vorbesc armele muzele tac sau se supun comandamentelor momentului. Criticul Lovinescu și-a imblinzit deci rigoriile de odinioară care au slujit suveran numai esteticul. Întrebarea e însă dacă vechile rigori erau în întregime, chiar atunci, valabile și dacă noile normative programatice se validează? Am spune că frumosul artistic, în înțelesul său major, nu este — cum crede criticul — niciodată zadarnic, fie chiar și în vremea de mare înclăștare a războiului național, după cum civismul artistului, altfel spus atitudinea sa față de problemele cetății, e o componentă fundamentală a esteticii încorporată obiectiv în substanța genuină a operei. Ceea ce Lovinescu consideră a fi un comandament de forță majoră era, de fapt, un adevăr estetic fundamental, cu generală valabilitate oricind, și dintotdeauna. Actul renunțării la mai vechile sale principii estetice în loc de a reprezenta un sacrificiu autoimpus a constituit, de fapt, un prilej fericit pentru a se supune unor adevăruri teoretice universale câștigate de mult în istoria esteticii, despre valoarea cărora pledaseră convingător la noi Gherea sau Ibrăileanu.

Nu vom spune că după război E. Lovinescu s-a raliat acestor principii ale esteticii materialiste. Dar nici nu se poate nega că în epoca interbelică, altfel spus perioada de glorie și de consacrare strălucită a activității sale, critica lui Lovinescu a slujit purismului estetic. Criteriul estetic în valabilitatea căruia a crezut și l-a apărat în înfrunțări memorabile încorpora — chiar acesta — în structurile sale factorii istorici. O demonstrează elocvent a sa *Istorie a literaturii române contemporane* în a cărei prefață ținea să precizeze lămuritor: „Tot ce am susținut în domeniul cultural și social al *Istoriei civilizației române* își va căpăta, astfel, o aplicare literară în *Istoria literaturii române contemporane*: scriitorii vor fi judecați și din punctul de vedere al caracterului de sincronism cu dezvoltarea vieții noastre sociale și culturale și cu multiplele întretăieri de curente ideologice, dar și din punctul de vedere al efortului de diferențiere față de ce a fost înainte, diferențiere de material de inspirație, în sensul evoluției preocupărilor momentului istoric, și de expresie în sensul capacității limbii de a se înnoi prin imagine și armonie”. Să recunoaștem în aceste precizuni programatice adevăratul crez estetic lovinescian. Și el e departe de a fi așezat în zonele esteticii puriste.

Dar, dincolo de aceste amendamente și precizări, rămâne faptul nobil și emoționant că în anii primului război mondial conștiința civică a lui Lovinescu a vibrat patriotic la unison cu a întregului popor, a participat, cu elan, la o bătălie istorică din încordarea căreia s-a înfăptuit dezideratul multiseclar de unitate statale și demnitate națională. Iar demofilia și patriotismul au fost constante intangibile în convingerile lui Lovinescu. În autobiografia sa din 1943, semnată Anonymus Notarius, mărturisea mindru și ferm despre sine la persoana a treia: „Dacă este totuși vreo coardă, care să vibreze mai profund în sufletul lui, e coarda patriotică, e sentimentul conștiinței naționale, al solidarității cu neamul, cu istoria”. A fost astfel sincron (ca să-i utilizăm un termen la care a ținut mult) integrat în specificitatea spiritualității naționale care a avut și are drept comandament suprem idealul apărării patriei. Patriotism și demofilie exemplar afirmate deopotrivă în activitatea sa eminentă de critic literar ca și în aceea, mai largă, de om al cetății.

Z. Ornea

înalt scop patriotic, această convingere în dreptatea cauzei a constituit izvorul moral al eroismului ostașilor români, al întregului popor în anii singeroși de lupte și privațiuni.

Idealul național al întregii țări e și al lui Lovinescu; aspirația spre unitate conferă articolelor sale accente vibrante, solemnitate clipei lăsind nezagăzuită emoția. Emoția unui gest încercat de istorie, ale cărui rădăcini sint descifrate departe în trecut. Țara întreagă s-a ridicat pentru împlinirea aspirației multiseclare. Mobilizarea l-a aflat la Focșani, orașul așezat pe riul care a simbolizat în 1859 actul Unirii. Pecetea emblematică a acestui simbol se voia acum extinsă la scara întregii națiuni. În coloanele de care îndreptate spre front a văzut și el semnificații adinci, venite din vechime: „Înainte boilor merge țaranul nostru cu pasul rar și cuminte, cu liniștea lui auguștă. Merge la război. Ai fi crezut că merge la arat. Ai fi crezut că săvârșea unul din acele gesturi simple și solemne prin care se deschid vinele pământului darnic. Nici o emoție nu i se citea pe față. Călcă rar și îndesat. De unde venea însă atita liniște simplă? De la strămoși. Gestul lui era un gest ancestral. Țaranul român n-a făcut numai gestul augușt al semănătorului cîntat de poezi. El a făcut și gestul soldatului ce merge la război”.

Lovinescu nu va fi reporter de război și nici nu va ține un jurnal de front. A urmărit încordat mersul ostilităților, așteptind înfrigurat la telegrafurile Fălțiceni nati (unde a condus în anii războiului un liceu ad-hoc întemeiat) știrile de pe front, a știut să primească stăpînit veștile despre înfrîngerile vremelnice, eonvins fiind că dreptatea și victoria nu puteau fi decit ale poporului său. De abia în toamna anului 1918 se reîntoarce la București și editează revista ilustrată (magazin) „Lectura pentru toți”, ce-i drept cu colaboratori fără suprafață lite-

publicistica pe teme civice și militante. Dar chiar și în principiile care guvernează actul critic se produce, temporar, o mutație care nu e deloc lipsită de semnificație. Cel care până mai ieri judeca literatura în funcție exclusivă de criteriul estetic, concede să suspende temporar valabilitatea acestui criteriu suveran, date fiind imperativele momentului. Și o face nu tacit, ci ține să se mărturisească public. „Toți cei ce țin un condei în mînă în împrejurările de astăzi — declară criticul într-unul din foiletoanele „Lecturi pentru toți” — au datorii superioare față de patrie, ce trec peste finalitatea artei... Sint dintre cei ce au cerut artă pentru artă. În vremuri normale. Vremurile de astăzi au sporit însă cadrele vieții normale și au răsturnat criteriile de judecată. În clipa în care se pun în cumpănă destinele neamului nostru, ale Europei întregi și poate ale civilizației umane, nu e vremea unui frumos zadarnic. Sufletul național se zbate în celește problemele de viață și de moarte. Toate energiile trebuie îndreptate spre folosul imediat al patriei. E în tradiția noastră ca scriitorii să aibă o largă parte în mișcările mari patriotice și în actele ce au întărit viața statului nostru modern. Finalitatea scrisului în clipa de față nu stă în emoția estetică, ci în valoarea lui utilitară și morală potrivit cu nevoile prezente... Și aceste nevoi nu sint de

* Volumul a fost intitulat inițial în marginea epopeei. După ce a fost integral tipărit, i s-a atras atenția că de curînd a apărut un alt volum purtînd același titlu. A optat în consecință pentru altul, pe care însă nu l-a mai putut imprima decît pe coperta exterioară. Pagina de titlu, întrucît prima coală fusese deja tipărită, poartă titlul inițial. La sfîrșitul volumului autorul a ținut să explice faptul, făcînd cunevita rectificare.

William Goyen: O siluetă

ÎN ORĂȘELUL copilăriei mele, am zărit, stînd semeț și la mare înălțime, silueta a-alei ființe mascate. Vîrstnicii din jurul meu, care erau și ei înfiorați și tulburați de silueta aceea, nu mi-au explicat niciodată cine anume era — mi-au spus doar numele ei: îl chema Flagpole (Prăjină-de-steag) Moody. Zilele și nopțile în care stătea izolat acolo sus erau socotite pe calendarele din bucătăriile căsuțelor tihnite și în mințile tulburate, pentru că Flagpole Moody hrănea fantezia unui tirgușor locuit de oameni cu spirit practic, care se îndeletniceau zilnic cu munci grele și reale.

Din noaptea cînd mi-a fost arătat, de pe acoperișul micului șopron în care taică-meu ținea semințe și unelte de plugărit și de semănat, silueta necunoscutului nu m-a mai părăsit niciodată: în multe experiențe critice ale vieții mi-a răsărit brusc în față, astfel că am ajuns să-mi dau seama că ea este emblema dominantă a existenței mele, la fel de mult cum poate fi o iubire pierdută, ori figura unei rude, ori simbolul unei credințe — așa cum au fost, cîndva, pentru atîția oameni cochilia scoicii sau crucea.

Era pe vremea unui război pe care nu-l puteam înțelege, fiind abia de-o șchioapă, cînd, într-un amurg de început de iarnă, taică-meu a venit la mine și mi-a spus: „Hai cu mine la Petec, Fiule, fiindcă vreau să-ți arăt ceva.”

„Petecul” care-mi apare adeseori în vis era o misterioasă palmă de pămînt îngrădit de vreo jumătate de acru, al cărei hotar nu-l încălcăm niciodată. „Ei, Fiule, ce vezi tu colo, lângă biserică metodistă?”

Îmi pierdusem graiul și nu mai eram în stare decît să privesc țintă; pînă la urmă i-am spus, fără să mă clintesc: — Văd ceva care stă pe prăjina steagului din vârful unei clădiri.

— Nu-i decît un om — zise tata — și-l cheamă Flagpole Moody. Are de gînd să stea acolo sus cită vreme o să-l țină curelele.

Cînd ne-am întors acasă, l-am auzit pe tata cum îi spunea mamei, cu glas scăzut: „l-l-am arătat băiatului pe Flagpole Moody, și cred că asta l-a cam speriat.”

Și am auzit-o pe maică-mea zicînd: „Pare o ispravă auriată și cred că poate copiii nici nu s-ar cădea s-o vadă.”

Toată noaptea aceea nu mai mi-a iesit din minte imaginea lui Flagpole Moody.

Cînd a început să plouă, m-a cuprins îngrijorarea din pricină că el stătea acolo sus. În ploaie, și m-am dus pînă la fereastră, să văd dacă-l pot zări. Cînd a fulgerat, am văzut că era în siguranță și ferit de umezeală, la adăpostul unui mic cort pe care și-l ridicase Mai tîrziu am avut un vis groaznic, tesut în jurul lui — se făcea că tot cădea și cădea, iar cînd am tipat, apăsasem de coșmarul meu, părinții au venit lîngă mine, m-au desmierdat pe cap și m-au făcut să adorm iarăși, fără să le treacă prin cap că aveam să-l visez din nou.

Rămase și tot rămase acolo, omul acela cătărat pe prăjina steagului, cu o glugă trasă peste obraz (de ce oare nu voia să-și arate fața?). și cînd mergeam prin oraș și treceam pe sub silueta lui, nu voiam să-mi ridic privirea, cum îmi spusese cei mari; odată, însă, cînd mă aflam pe trotuarul opus al străzii unde se afla clădirea pe care se cocotase, am ridicat capul și am văzut la ce înălțime era suspendat în aer, iar el mi-a făcut un semn amical, fluturîndu-și șapca.

În toate părțile se vorbea de război, dar unde era și ce anume însemna, nu am izbutit să aflu. Părea a fi doar un fel de uriașă poftă de mîncare, care rîvnea la tot zahărul nostru și cerea cu nesat toate bunurile orașului — încît oamenii arătau palizi și sărăciți — și făcea ca viața să fie mohorîtă — așa era cuvîntul cel mai potrivit. Într-o seară ne-am dus în oraș, să vedem cum e arșă paiața care-l înfățișa pe Moș Posomoreală, un monstruos om de paie, cu mutră acră și închiondurată, și gătit cu așa dichis încît avea pînă și pălărie. Deasupra tuturor, în lumina flăcărilor l-am zărit pe Flagpole Moody cum ne face semn cu șapca lui Stătea acolo de optsprezece zile încheiate.

Și a rămas mai departe acolo sus. Lumea flecărea din ce în ce mai mult pe socoteala lui iar toate convorbirile erau purtate pe fundalul războiului. Oamenii începeau să se simtă prost din pricina lui Flagpole Moody și ar fi vrut să se dea jos din vârful acoperișului. Îmi amintesc că maică-mea spunea:

„Pare ceva morbid”. Ceea ce la început fusese un fapt dătător de senzații tari, aștător — întreaga populație a țirgului se aduna, din două-n două zile, cînd trăgea sus coșul cu proviziile ce i se trimiteau, și oamenii aduceau contribuții mărîtinoase: plăcinte și cozonaci proaspeți, lapte, mici daruri, și-așa mai departe — deveni un spectacol cotidian; pe urmă păru chiar ignorat și uitat de țirg, cu excepția mea, care îl vegheam necontenit, în taină; apoi, în cele din urmă, țirgul ajunse să fie stingherit de prezența lui, fiindcă părea că o să zacă acolo la nesfîrșit; acum era privit ca un intrus. Cine ar mai fi putut să se simtă neobservat, sau cui să nu i se pară că, în propria lui casă, cineva se rotește deasupra lui, cînd silueta aceea rămînea suspendată peste tot locul? (Se mai descoperise că Flagpole spiona țirgul, cu ajutorul unui binoclu.) Se stîrni o agitație, țirgoveții cereau să fie dat jos cu forța și consiliul primăriei se întruni în acest scop.

În oraș se produsese unele abateri care fuseseră puse pe seama generalei scăderi a respectului față de lege și a efectului demoralizant avut de război: tîlhării, dispariția unei fete frumoase, Sarah Nichols (dar se spunea că fugise de-acasă ca să dea de urma cuiva plăcat la război); un negru fusese găsit împușcat în păduri, ceea ce ar fi putut fi isprava Ku Klux Klanului. La intrarea consiliului orașenesc se puse întrebarea: „Cine l-a autorizat pe Flagpole Moody să se cocotoască acolo sus?”. Nimeni nu părea să știe; negustorii spuneau că nu fusese trimis pentru a face reclamă cuiva, sau, cel puțin, nici unul dintre ei nu aranjase nimic în sensul asta, deși, după ce se ivise sus, mulți negustori încercaseră să-l folosească pentru a face reclamă produselor vindute de ei — Praf de ouă sau Pantofi „Gîsca Roșie”, sau „Beți un Coca Cola la farmacia Robbins” — și, la urma urmei, de ce n-ar fi încercat?

Camera de Comerț nu-l adusesse, nici Clubul Femeilor nu-l angajase; poate pusese ceva la cale Ku Klux Klanul, ca să le fie învățătură de minte negrilor și să-i mai domolească, pentru că Flagpole Moody le trezea spaima în-deosebi negrilor; dar se declară că și Klanul era la fel de nevinovat ca și toți ceilalți.

I se aminti pastorului de zilele cînd o pasăre își făcuse cuibul în clopotnița bisericii, o uriașă pasăre străină, care încintase întreaga congregație și, totodată, îi furnizase lui teme pentru mai multe predici; omul amvonului povesti cum enoriașii ieșiseră pe imășul comunal ca să adore pasărea, care cu timpul se sălbăticiuse brusc și se năpustise să smulgă penele de la pălăriile de duminică ale cucoanelor și, în cele din urmă, fusese doborâtă de secția locală de pompieri, care găsise cuibul plin de guzgan și șoricel, pe jumătate devorată, și nici urmă de ouă — acest ultim amănunt devenind subiectul altei serii de predici ținute de pastor, întrucît el își culegea subiectele din viața reală.

Deoarece individul care stătea pe prăjina steagului ajunsese să fie socotit că slutește peisajul și este o privilegiată dezagustătoare, un vagabond, se lansă sugestia ca membrii Ku Klux Klanului să aprindă un foc mare în piața orașului și să galoneze în jurul lui, înfășurați în giulgiile lor și trăgînd focuri în aer, la fel cum procedau cînd organizau demonstrații publice, pentru a-l sili astfel pe Flagpole să coboare. Dacă și această inițiativă eșua, se mai sugera ca un emisar să fie trimis pînă sus pe acoperiș, urcînd pe scara mare a pompierilor, pentru a negocia cu Flagpole. Acum era considerat o primejdie pentru țirg, și chiar mai mult, un soi de criminal. (Mai întîi fusese admirat și respectat pentru curajul său, și chiar dorit: multe femei își pierduseră capul după el, trimițînd în coșul cu provizii bilețele amoroase și fotografiile personale, pe care Flagpole le citise și le returnase, dînd oricui prilejul de a pune mîna pe ele și a le citi, spre stingherirea cutărei sau cutărei femei. Se produsese o seamă de senzaționale dezvăluiri locale.)

Devenise evident că țirgul era pregătit pentru orice gen de miracol sau senzație. Un grup de fanatici bigoți îl luă pe Flagpole Moody drept semn că se apropie A Doua Venire a Domnului pe pămînt. Bătrînul poreclit Moș Ba, care locuia într-o pensiune pirlită de la marginea orașelului și pîndea cu

● „Cînd am intrat în liceu, eram absolut convins că voi ajunge compozitor, actor, dansator, cîntăret, fantezist. Mama și tata erau stingheriți de asemenea ambiții. Totuși, am găsit un mijloc de a studia dansul, compoziția, cîntul...: clandestin. Cînd părinții mi-au descoperit activitatea [...] nu am fugit din țirgul nostru într-un mare oraș. Am decis să «întru în rezistență» acasă, și să scriu.”

Astfel, cu franchețe și claritate, calități care definesc și stilul său — deși fraza îi este suplă, sinuoasă, bogată în reflexe multicolore, în jocuri de umbre și lumini — își evocă William Goyen (n. 1915, Trinity-Texas) începuturile unei cariere literare exemplare.

Exemplară prin faptul că pentru Goyen arta nu devine nici o clipă exercițiu de virtuozitate, activitate compensatorie, dublare a realității, ci un mod de a trăi mai în profunzime, mai autentic, de a te cunoaște mai bine pe tine și pe cei din jur, de a întinde o punte peste timp și peste singurătate.

Țesătură insolită și foarte perso-

nală de lirism și mister, grotesc și compasiune, proza lui — de o mare concentrare — dezvăluie frumusețea, adesea nevăzută, ascunsă în cotidian, complexitatea faptului obișnuit. Aceste virtuți l-au impus de la debutul apreciat de prestigiosul poet britanic Stephen Spender cu aceste cuvinte: „Cartea lui William Goyen O casă durată din răsufire reprezintă mult mai mult decît un prim roman — o uimitoare desăvîșire. O profundă simpatie și înțelegere pentru cei mai umili și mai sărmani bărbați și femei, imbinată cu o mare pătrundere poetică, constituie minunatul și rarul dar al domnului Goyen.”

Pe acești oameni umili și sărmani, scriitorul i-a cunoscut nespus de bine. Sînt muncitori forestieri, feroviar, poștași, constructori, drumuri, ramuri puternice ale arborelui genealogic al unei familii. Pentru care, „blazonul” însemna: „Vezi podul acesta? Aici a lucrat, în '90, bunicul mamei, Steve...”

Duhul și trupul, Sora mai frumoasă, Un ținut mai depărtat —

flinta lui cu țevă rețezată, la o fereastră deschisă, apariția Diavolului, scoase piroanele în care-și bătuse ușa și apărî în piață pentru a vesti că a văzut cu ochii lui cum la ceas de noapte o lumină juca în jurul lui Flagpole, și că aceasta era, negresit, vreo nălucă ce-l reprezenta pe Diavol și că acesta trebuia alungat arătîndu-i-se Crucea; dar alții explicară că Moș Ba nu văzuse altceva decît focul Sfîntului Elmo, un fenomen natural.

Orice amănunt căruia unii orașeni îi dădeau un înțeles fantastic, era explicat de alții ca avînd o cauză naturală. Cine avea dreptate? Ce anume trebuia să creadă fiecare?

FATA bătrînă, Miss Hazel Bright, care cîndva, cu mult timp în urmă, avusese un iubit, un cowboy numit Rolfe Sanderson, care plecase în lume și nu mai dăduse nici un semn de viață, spunea tuturor că Flagpole era Rolfe, în sfîrșit întors, și scria bilețele pătrunse de dor arzător și poetic, pe care le pune în coșul cu provizii. Fiecare îl folosea pentru scopurile lui pe Flagpole Moody, astfel că el, ținîndu-se deoparte de toate frămîntările acelea, aparent senin, confundat în propriul lui vis și în ideea despre ființa lui, deveni iubitul pierdut pentru cea care-și pierduse iubirea, sfîntul, pentru cei care alergau după mîntuire, țapul isoășitor al vinovăților, osînditul, pentru cei pierduți.

Țirgul îl chinuă mai departe; nu-l puteau lăsa în pace de fel. Doreau ca el să intruzeze visul lor sau nădejdea, sau iluzia pierdută. Rîvneau ceva pe care să poată pune mîna; doreau să aibă pe cineva care să le aline întunecatele temeri, să-l așeze în cel mai tainic adînc al sufletului lor, în cea mai îndepărtată peșteră a ființei lor, unde nu ar mai fi pus pe nimeni altul, dacă Flagpole se învoia să vină acolo și să rămînă doar al lor. Îi bombardau cu scrisori de dragoste, iar cînd el nu voia să confirme acele mărturii de iubire, îi trimiteau mesaje de ură. Îi împărtășeau secretele lor, și cînd el nu se arăta copleșit, îl acuzau că este tînuitor. Îi destăinuiau că sînt gata să-l urmeze, părăsind totul în urma lor, dar cînd el nu le răspundea: „vino”, îi scriau că îi doresc din inimă să cadă și să-și facă zob creierii. Nu se puteau opri la o hotărîre și încercau să-l nimicească fiindcă el își alesese drumul, indiferent încotro voia să se îndrepte.

Negustorii îl sfîciau cu tot felul de propuneri și oferte — n-ar fi dispus să poarte o zi întreagă o pălărie Stetson, să le facă semn cu ea și să o fluture cetățenilor de jos? n-ar fi dorit să țină în mîni, doar cincisprezece minute pe oră, o pancartă pe care cuvintele scriese să proclame calitatea neîntrecută a franzelei lor, sau să îngăduie să fie agățate de prăjina steagului niște baloane purtînd pe ele silabele numelui vreunui articol care trebuia neapărat să fie cumpărat de toți? nu voia să arunce de pe acoperiș „Centuri de Salvare”?

Dar Flagpole Moody nu le dădea nici un răspuns. Se părea că nu avea nimic de vînzare, nu voia să facă avere, nu

voia să se țină de glume sau de șmecherii; părea că ține doar să fie lăsat în pace ca să-și vadă de treaba lui. Dar, fiindcă era atît de diferit de toți ceilalți, cită vreme aveau puțină această, prin orice mijloc, nici nu se gîndeau să-l lase în pace, ci voiau să-l facă la fel de potolit ca și ei, sau să-l silească, cel puțin, să le recunoască existența și să le dea și lor oarecare atenție. Oare își făcuse tabără acolo sus doar așa, de haz? Dacă așa stăteau lucrurile, de ce nu-i lasă pe toți să fie părtași la petrecerea lui? Poate că zăcea acolo doar așa, de-al dracului, ca un motan așezat în vârful coșului de pe acoperiș. Sau din vreo pricină foarte trîsnită și de intolerant, strict personală (pe care fiecare se străduia să o scoată la lumină, deoarece urau secretele, ca tot omul care ține ca fiecare lucru să fie cit se poate de limpede, pentru ca ei să-l poată ataca și să se simtă asmuțiți de o exasperare morală impotriva lui).

În oraș se născuse și îmboboci un limbaj nou, cu fraze ca: „Ești zălud ca Moody”, „rece ca fundul unuia care stă pe prăjina steagului”, „du-te de te înfige într-o prăjină de steag” și alte expresii de același gen.

În zilele și în vremea aceea înflorea, pînă și într-un oraș atît de umil, un grup de oameni senzitivi și intelectuali, poeți și artiști și mai știu eu ce, care se considerau nebuni de legat și veseli din cale-afară — și cu desăvîșire pierduți, totodată — deși se-arătau dispuși să-și prefacă pierzania într-o faptă bună. Oamenii aceia înaintați aveau nevoie de un obiect de care să-și atirne cauza lor oscilantă și plutitoare, și îl aleseră pe Flagpole Moody pentru a atrage atenția, la care rîvneau cu înfocare, asupra grupului lor. Îl ridicară în slăvi, găsindu-i un înțeles înalt și ezoteric, pe care numai ei îl pricepeau, și creară un întreg stil de poezie, muzică și pictură, ale căruia ecouri mai răsună și astăzi, în jurul simbolului reprezentat de Flagpole Moody. Scriau, și recitau cu mare tare, la diferite adunări, exegeze critice ale Troiei Înaltei Izolări.

Numai doamna T. Trever Sanderson era sătulă pînă peste cap de toată povestea aceea, frîndu-și picioarele prin spital, îmbrăcată cu kimonoul ei japonez, cu mîinile ei pătate (trădau tulburări ale ficatului, spunea doctorii) înținse ca niște șopîrle grase pe movițele soldurilor. Era internată iarăși pentru o cură de odihnă, fiindcă o sfîciau de moarte necazurile pricinuite de banii primiți de la sondele ei, și acum Biserica Catolică o urmărea zel ținînd morțiș s-o convertească — să-i pape banii, zicea ea. Totuși, ceva era și în Biserica Catolică, zicea tot ea, peste această constatare nu poți trece, și-și răsucea mîinile pătate, ca să arate palmele galbejite, ca pîntecul unei șopîrle; și donă bisericii Sfintei Maria un vitraliu auriu, care ilustra „Ispitirea sfîntului Antonie”, dar nu voia să facă nimic mai mult.

În fișele poliției locale erau trecute multe mici încălcări ale legii și chiar delictes majore, cu origine nedeterminată, iar acum Flagpole devenise un

deasupra oraşului

...te romane și culegeri de
...vele care le-au urmat, erau im-
...mate de aceeași transparentă
...ancolie, de o discretă căldură,
...nostalgie. Goyen ne poartă însă
...colo de simpla nostalgie, trece
...asemeni calmei, inițiatei Alice
...prin oglindă, pentru a găsi,
...date în culorile amintirii, alte
...intregitoare, ale unei reali-
...umane sau fizice anterior cu-

...astă particularitate o indem-
...ă bătrina doamnă" a litera-
...americane Katherine Anne
...eter, să afirme în „New York
...es": „În scrierile sale, se află
...ple pasaje care sînt cele mai
...ne, mai bogate și mai expresive
...cite am întîlnit — de multă
...me încoace — în proza ameri-

...scrisoare adresată lui
...adamicianul Maurice
...sau — cel mai inițiat euro-
...an în literatura americană a se-
...ului XX, primul și cel mai sub-
...talmăcitor al lui William
...kner în limba franceză — ex-
...ma: „Abia îmi vine să cred că

au trecut atîția ani de cînd Casa
durată din răsufare mi-a deschis
ușile și ferestrele sale. Știi că a-
ceastă capodoperă a dumentale este
și azi considerată, în cercurile lite-
rare pariziene, cea mai bună carte
pe care ne-a trimis-o America în
secolul nostru?"

Pentru a deschide cititorilor
români porțile universului sensibil
al lui William Goyen, am ales nu-
vela **O siluetă suspendată dea-
supra oraşului**. Mi s-a părut că ea
ilustrează foarte fidel și reflecția
făcută de criticul — și traducăto-
rul romanului — Ernst Robert
Curtius, în prefața la ediția ger-
mană din **O casă durată din răsuf-
flare**: „Din partea romanului a-
merican, unii așteptau brutalitate
și cinism, supralicitare intelectua-
lă și erupții elementare, morbidi-
tate și nevroză. În această carte,
cititorul găsește elemente complet
diferite de imaginea preconcepută:
o poezie substanțială, o armonie
cu cele mai adinci simplități ale
existenței, o echilibrare a erotis-
mului prin dragoste, precum și o
disciplină artistică amintind de
Flaubert, Proust și Joyce“.

Simulent pentru o nouă cercetare a
...zurilor nerezolvate. Atrăgea bănuie-
...le asupra lui și le absorbea ca un fil-
...ru, de parcă ar fi fost în stare să pu-
...ifice tîrgul de ticăloșie. Dacă ar fi vrut
...năcar să trimită jos vreun răspuns,
...răind ce se petrecuse cu el. Dar el
...ici nu voia să se clintească; și de la o
...reme nici măcar nu le mai făcea sem-
...ne oamenilor de jos, cum procedase în
...rimele zile bune. Flagpole Moody se
...trăsese cu desăvîrșire din preajma
...tuturor. În cele din urmă, orașelul luă
...notărfrea de a-l ține sub observație și
...noaptea un reflector îi urmărea fiecare
...st.

Odată cu reflectorul acela ațintit a-
...upra omului cocoțat pe prăjina steagu-
...lui, întreaga istorie făcu o cotitură, de-
...veni o scuză pentru o atitudine desân-
...tată. Cînd un mic carnaval, ca în vre-
...me de război, poposi în tîrg, ambulanții
...ură invitați să se instaleze în piața
...entrală, și orașenii îi adăugară un ba-
...nar. Spiritul instaurat de Flagpole tre-
...bia să fie admirat, recunoscură cu
...oții, căci, după ce o zi și o noapte se
...ferise de vooșia și persiflarea de care
...ora impregnată întreaga manifestare,
...și dovedi firea bună și sportivitatea
...exemplară — pînă și cutezanța — par-
...ticipînd la petrecere! Incepu să facă un
...del de performanțe acrobactice, ca și
...cum el personal ar fi fost o atracție a
...panoramei.

Și, după un răstimp, ce alta credeți că
...făcură localnicii, decît să se întoarcă
...arăși contra lui și să pretindă că era,
...asa cum spusese ei de la început, un
...rinător de senzațional?

Totuși mie unul îmi plăcea că deveni-
...se activ, că nu era un spectacol static,
...astidios, prețios și olimpiant, că Flag-
...pole nu arboră un aer de fățarnicie,
...nici de persoană persecutată, deși în
...secret îmi formasem asupra lui o con-
...cepție tragică. Eram mîndru că ideea
...mea riposta — altminteri rămînea doar
...ca Moș Posomoreală, o siluetă alcătuită
...din paie și rumeguș dar purtînd strai
...de om, și n-aveam decît să-l ardem —
...cu condiția ca posomoreală să fie pre-
...zintă printră călăi, privindu-și propria
...edgă și suflînd ca să ațîțe flăcările.
...Acum știu că vedeam acolo o idee în
...conflict cu o societate; și sînt sigur că
...ăceea era nutrită de societate — ba
...chiar înălțată acolo de către societate
...— pe scurt. Însăși societatea era omul
...cocoțat pe prăjina steagului, iar acesta
...înălțîșea societatea tîrgului.

La acel mic bilci, era și un chioșc nu-
...mit: „Sunăți Clopoțelul lui Flag-
...pole“. Mușterii erau invitați să încerce
...și pună în mișcare un clopoțel fixat în
...virful unei prăjini înalte, care semă-
...na cu a lui — și avînd un duplicat de
...călăi al lui, în vîrf — izbind cu un cio-
...can cu cap de cauciuc într-o mică plat-
...formă; astfel un disc de metal se înăl-
...ța către clopoțel. Mai era și un chioșc
...unde oamenii puteau să arunce cu să-
...geți într-o țintă asemănătoare cu silue-
...ta de pe creasta acoperișului. Roata
...mare fu pusă atît de aproape de Flag-
...pole încît atunci cînd pasagerii ajun-
...geau în partea de sus a cercului, aproa-
...pe că puteau, într-o clipă magică, să
...se întindă afară din nacela lor și să-i
...atingă corpul. Învîrtindu-se întruna în
...jurul lui, fiecare avea impresia că se
...înălță în zbor pînă la el doar pentru a

cădea la loc, departe de el; că îl are și
imediat îl prinde: și toate acestea le
simțea însoțite de o minunată senzație
de vîrtej în stomac, care făcea ca expe-
riența aceea să fie cea mai căutată din
întreaga panoramă.

Pesemene că asta îl ațitase și-l momi-
se pe Flagpole, în mod tantic, și poate
îi părea că toate făpturile frumoase și
dezirabile din lume se ridicau și cădeau
în jurul lui, oferindu-i-se doar pentru
a se retrage neluate și nedăruite, în-
tr-o scinteietoare rotire de chipuri, ochi,
buze și uneori limbi scoase la el, citea-
dată și o frîntură de coapsă, oferind
sexualitate, și apoi arzînd și mistuin-
du-se în depărtare. Noaptea cerul lui
Flagpole era umplut de imagini volup-
tuoase, și desigur că adesea își imagi-
nase fețele ființelor pe care cîndva le
iubise și posedase, învîrtindu-se roată
în jurul capului său, pentru a-l chinui.
Dar în roata mare mai erau și bărbați
care-i făceau semne de ocară, și femei
care-i dădeau cu tifla.

CURÎND Flagpole își ridică iar cor-
tul și se ascunde în el, ca să sca-
pe de chinuitori. În mod concret,
retragerea lui fusese cauzată de încercă-
rea unui tînar beat de a-l împușca.
Tînarul acela, pe nume Maury, gonia
pe o bicicletă în jurul tîrgului, la orice
oră din zi și din noapte, îi plăceau stră-
zile mai dubioase și femeile care-i po-
toleau simțurile — mai ales grășanele,
mania lui.

Într-o noapte, tînarul stătea la ferea-
stra hotelului și se uita la silueta de pe
acoperiș, care părea să scape și apoi
să se stingă, reală și apoi ireală, odată
cu pîlpîrea reclamei electrice puse sub
fereastră. Tînarul trăgea adînc din țig-
gară și arunca fumul spre Flagpole;
pe urmă scoase inele de fum, de parcă
ar fi vrut să-l prindă cu lasso-ul cu
ele, ori ca și cum silueta lui ar fi fost
un cui în care putea să prindă acele
inele de fum. Mormăise: „Măi nemernic
nerod, îți place ce vezi?“, și: „Unde
ți-am mai văzut eu mutra?“, printre
dîntii aproape înțeleștați, și pe urmă trăsese
în el cu pistolul. Atunci Flagpole
le întorsese spatele, odată pentru tot-
deauna.

Dar de la mine nu se întorsese. Eu,
observatorul tăcut, urmărindu-i miș-
cările de la fereastra mea sau din orice
loc înalt unde mă puteam cățăra în
taină, eram martor la tot acest conflict
și la tumultul tîrgului. Într-o noapte, în
visele mele despre Flagpole Moody —
era un vis pe care-l aveam noapte de
noapte, și după amiaza, cînd trăgeam
un pui din somn, și visul ținea de atîta
vreme încît, pînă la urmă, părea că
ajunsesem prieteni —, se făcea că el
cobora în secret la o întîlnire cu mine,
în mica pajîște, și doar peste o sumă
de ani am fost capabil să aflu tema
conversațiilor avute cu el — dar în
noaptea amintită oamenii tîrgului veni-
ră la mine, spunîndu-mi: „Fiule, te-am
ales pe tine ca să urci pînă la capătul
prăjinii, la Flagpole Moddy, și să-i spui
să se dea jos“.

În visul meu, se făcea că mă petre-
ceam cu ovații și onoruri, pînă în virful
elădirii și rămîneau jos, în timp ce eu
mă căzneau să escaladez prăjina. O
mare pasăre neagră se rotea deasupra

DEAN MECKER: Icar (aquaforte)

cortului lui Flagpole. În timp ce urcam,
observam procesiuni întregi de furnici
care se înghesuiau în sus și-n jos pe bu-
levardele săpate în lemnul prăjirii. Iar
cînd am intrat în cort, am descoperit că
Flagpole plecase. Cortul arăta de parcă
interiorul lui ar fi fost măturat de un
taifun. Se zăreau grămezi de alimente
putrezite; zdrențele unor epistole făcu-
te ferfeniță, mărunțite ca niște fulgi de
zăpadă; fotografiile prinse cu ace de
pereții cortului erau așa de însemnate
și mîzgălite încît arătau ca pozele unor
creaturi diavolești și ale unor monștri;
mai erau leșuri și maldăre de pene ale
unor păsări moarte, care zburaseră
noaptea în cor și fuseseră cuprinse de
o spaimă atît de cumplită că se izbise-
ră de moarte de laturile cortului. Și,
peste toate acestea, domnea impura
circulație intensă a insectelor care gî-
siseră rămășițele, așa cum insectele simt
ce-au lăsat făpturile omenești și vin de
la mile depărtare.

Ce urma să le spun celor de jos, care
acum îmi strigau: „Ce zice, ce zice
Flagpole Moody?“ Se auzeau fluierături
și se înălța un fel de imn, tot mai tu-
nător: „Adu-l jos! Adu-l jos! Adu-l
jos!“ Ce le puteam spune? Eram
bucuros că plecaseră; dar nu aveam de
gînd să le spun adevărul — încă nu. În
cort am găsit un singur lucrușor care
nu fusese atins sau schimbat de Flag-
pole; un petec de hîrtie pe care era
scris, cu litere roșii, imense: „LUAȚI
SEAMA! SÎNTEȚI ÎN MARE PRIMEJ-
DIE!“.

Apoi, în visul meu, m-am dus pînă
la deschizătura cortului și am scos
capul afară. Un reflector se fixase a-
supra mea, și prin raza lui cădea gin-
gașa perdei a unei ploii ușoare; și pr'n
perdeaua aceea de ploaie străvezie,
care-i făcea pe oameni să pară depăr-
tați, tare depărtați, jos, sub văluri de
curcubeu bătute în nestemate, am stri-
gat mulțimii de jos, acum încremenită
într-o tăcere de moarte: „Nu-i aici!
Flagpole Moody nu-i aici!“

Nu se auzi nici un sunet din mijlocul
mulțimii, care mai întii nu înțelese ce
spusesem. Așteptau; și apoi un glas răcni

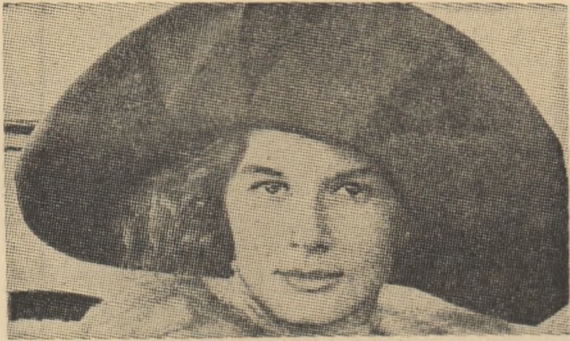
spre mine: „Spune-i să vină jos!“ Cei-
lalți se alăturară glasului, pînă ce mul-
țimea urlă iarăși: „Spune-i că n-o să-i
facem nici un rău; spune-i doar că tre-
buie să vină jos!“ Atunci le-am făcut
semn să tacă, imitînd gestul de salut al
lui Flagpole Moody — fluturînd brațe-
le, cum făcea el spre trecătorii de pe
trotoare. Se liniștiră iar, ca să mă
audă. Le-am spus din nou, de astă dată
cu un glas care nu era al meu; ci era
vast și rotund și răsunător: „Flagpole
Moody nu e aici. Locul lui e gol!“

Și pe urmă în visul meu măreț, am
închis cortul și m-am apucat să iau în
stăpînire locul lui Flagpole Moody, să
alung insectele, să șterg urmele lăstate
pe fotografiile și reconstitui, cu nețăr-
mîrită și răbdătoare grijă, fragmentele
misivelor, ca să văd ce scria în ele.
Știam că treaba aceea, de a pune cap
la cap tot ce fusese rupt în bucățele
avea să-mi ia un timp tare îndelungat,
dar că îi puteam acorda un răgaz foar-
te lung, și că mă aflam la obîrșia mis-
terului, îndepărtat și pus în siguranță
de haosul lumii de jos, care nu era în
stare să ia o hotărîre și căuta să mă
împiedice și pe mine să mă hotărîsc.

Visul meu se încheie aici, sau fu
curmat de mina mamei, care mă scu-
tura să mă trezesc pentru o nouă zi;
iar cînd m-am dus să-mi iau prînzișo-
rul, l-am auzit în bucătărie spunînd că
Flagpole Moody sennalizase din zori
de pe la șase, că voia să se dea jos de
pe acoperiș; că se coborise de bună
voie, dar tare, tare ostent, după patru-
zeci de zile și patruzeci de nopți —
exact cît ținușe Potopul. Nu le-am po-
vestit părinților visul meu, fiindcă
pe-atunci nu aveam darul și puterea de
a povesti, dar știam că sînt stăpîn pe
o istorisire în jurul căreia, într-o bună
zi, voi putea să modelez miracolul și
misterul care se încheiase printr-un vis
și făcuse începutul lumii ce urma
să-mi aparțină.

Prezentare și traducere de
B. Marian

Meridiane

Cannes 1976

● Cea de-a XXIX-a ediție a Festivalului de la Cannes a fost programată între 13 și 28 mai. Asupra a ce și cum („hors concours“ sau „hors compétition“, pe lângă cele ce vor înfrunta juriul propriu-zis) încă se mai discută până acum câteva zile și totul părea — pentru presa ce ne-a parvenit — a fi sub semnul imprevizibilității. S-a afirmat, totuși (cf. L'Express, nr. 1294) că, într-un mod sau altul, vor fi anul acesta un Ingmar Bergman („Față în față“), un Hitchcock („Familia „Plot“), un nou Bertolucci („1900“, cu Dominique Sanda și Gérard Depardieu), ultimul film al lui Francesco Rossi („Cavaliere exquise“, cu Lino Ventura și Charles Vanel), ultimul film, „testa-

ment“, al lui Visconti („Intrusul“), un „Buffalo Bill și Indianii“ al lui Robert Altman (cu Paul Newman și Geraldine Chaplin) și partea a II-a din „A fost odată un Hollywood“, semnată de Gene Kelly (cu celebra trupă Fred Astaire, Cary Grant, Debbie Reynolds, Johnny Weissmüller...). Cit despre producția „franceză“, ce urmează a fi prezentată, ghilimelele ar fi de rigoare, întrucât e vorba de un film al lui Roman Polanski („Lolita“, cu Isabelle Adjani) și Joseph Losey („M. Klein“, cu Alain Delon). Consolarea: rezistorii nu s — e drept — francezi, dar capitalurile investite, da!

In imagine: Dominique Sanda în filmul „1900“ al lui Bertolucci.

Balzac, editor

● Recent, la Paris a fost pusă în vânzare la licitație biblioteca lui Joseph Gabalda, colecționar de cărți rare, decedat în 1932, care din tinerețe s-a străduit și a reușit să strângă unul din ansamblurile cele mai complete de ediții ale o-

perei lui Balzac. Senzaționale, prin raritatea lor, sînt, în această colecție, cărțile în care Balzac apare ca editor. Printre acestea: **Arta de a-ți pune cravata** și, bineînțeles, **Arta de a-ți plăti datoriile** (fără... a scoate nici un ban).

Memoriile lui Tennessee Williams

● Apărut nu de mult în librării din Statele Unite, volumul de memorii ale marelui dramaturg american a fost, în scurt timp, inclus pe lista best sellers-urilor. Scrise fără o ordine cronologică, amintirile lui Tennessee Williams nu conțin nici un fel de confesiuni literare, de comentarii sau aprecieri referitoare la dramaturgia sa. „Nu-mi place să vorbesc despre opera mea. În această

carte am vrut să adun slăbiciunile și nebulunile vieții mele. Am scris-o ca să fac rost de bani — a declarat autorul — pentru a putea achiziționa o fermă în Sicilia, unde să pot trăi tot restul vieții“. Pînă la realizarea acestui deziderat, Tennessee Williams este așteptat la Cannes unde va prezida, în luna aceasta, tradiționalul festival cinematografic.

Festivalul cărții de la Nisa

● Ansamblul editorilor francezi a făcut act de prezență la Festivalul cărții de la Nisa. Prilej pentru unele dezbateri de actualitate. La 1 mai a avut loc un colocviu pe tema „Participarea librărilor în viața culturală a orașului lor“. Au urmat citeva mese rotunde: Biblioteca, mijloc de cultură, Cartea și informația, Viața cărților în mina cititorilor, Literatura pentru tineret. Femeile-scriitoare și-au ținut congresul între 4-6 mai. Festivalul a prevăzută și o Casă a autorilor — organizată cu concursul Societății oamenilor de literatură — mijloc propice pentru întâlniri între diverși autori și editori.

Dicționarul literaturii cubaneze

● Un grup de cercetători de la Institutul de literatură și lingvistică al Academiei de Științe din Cuba a terminat recent realizarea unui vast Dicționar al literaturii cubaneze. În afara celor circa 800 de fișe de autori, cu un bogat conținut de informații, dicționarul mai cuprinde numeroase fișe de publicații periodice, de genuri și termeni literari ș.a.

Amintiri despre Ilya Ehrenburg

● În Editura „Sovietski Pisatel“ din Moscova a apărut recent volumul **Amintiri despre Ilya Ehrenburg**, care are pe copertă portretul scriitorului desenat de Pablo Picasso. Paginile semnate de Fedin, Tihonov, Tvardovski, Simonov, Kaverin, Pautovski, Polevoi, Margarița Aligher, Narovceatov, pictorii Martiros Sarian și Andrei Goncearov, mareșalul Ivan Bagramian și general-maiorul David Ortenberg, precum și de alte personalități care l-au cunoscut pe Ehrenburg, — creează o imagine vie a scriitorului ca prozator, publicist, poet și eseist, om politic.

Marele premiu al poezilor francezi

● Decernat în fiecare an de Societatea poezilor francezi, Marele premiu pe anul 1976 a fost atribuit lui Pierre Osenat, pentru întreaga sa creație. Poet, romancier și critic de artă, Pierre Osenat este și autorul unor antologii de versuri consacrate mării și creației literare din insulele Antile.

O anchetă

● Un francez din trei nu citește, un cămin din patru nu posedă nici o carte. Sînt rezultatele unei anchete realizate printre două mii de cetățeni francezi. Proporția de ne-cititori este de 12 la sută printre persoanele între 12-25 de ani, de 22 la sută între 25-40 de ani, 39 la sută în 40-60 de ani și 43 la sută printre cei ce au depășit 60 de ani. Romanele contemporane intrunesc cele mai multe sufragii (35 la sută), urmate de romanele polițiste și de ficțiune științifică (31 la sută), cărțile de istorie, de știință și politică (17 la sută), literatura clasică (5 la sută).

Malraux la 40 și la 75 de ani

● Peretele unui edificiu din cartierul parizian „La Defense“ a fost împodobit, în mod original, cu portretul lui André Malraux. Originalitatea constă în aceea că portretul este compus din două imagini ale scriitorului, fiecare din ele fiind alcătuită din 8000 lamele de metal. Lamelele sînt astfel dispuse, încît, în funcție de schimbarea poziției soarelui, ele oferă dimineața o imagine — Malraux la 40 de ani, iar seara imaginea din prezent — Malraux la 75 de ani (scriitorul s-a născut la 3.XI.1901). Pe măsura mișcării razelor solare, unele lamele intră în umbră, iar altele devin vizibile, așa încît, pe parcursul zilei, imaginea pare că „îmbătrânește“ treptat.

Reintoarcerea

● 8 ani a trăit în umbră, ferindu-se de viața agitată a ecranului. Acum, după această reclusiune, Audrey Hepburn, (printre alte roluri, Națasa din **Război și pace**), în vîrstă de 46 de ani, a revenit în lumea filmului. Sub conducerea lui Richard Lester va interpreta rolul principal feminin în **Robin și Marian**, un episod baladesc din viața haiducului Robin Hood. Partenerul ei va fi fostul James Bond: Sean Connery. (In imagine: Audrey Hepburn).

Păstrătorii tradițiilor Noh

● Teatrul tradițional japonez Noh are o istorie datînd din veacul al XV-lea. Este o artă interpretată îndeobște de actori profesioniști. În prezent există cinci școli Noh, înființate încă din secolul XVII. Dar tradițiile teatrului Noh au fost păstrate, de-a lungul veacurilor, și de țărani japonezi. Într-un sat relativ izolat — Kurokawa — există două echipe de teatru tradițional al căror repertoriu totalizează 540 de piese, dintre care 100 pot fi reprezentate în orice moment. Aceste trupe de

amatori prezintă spectacole — riguros — de șase ori pe an. De două ori pe an întreprind turnee în alte districte. La 3 mai, la Kurokawa a avut loc, printre cele șase festivaluri anuale satești de teatru Noh. Experții apreciază că arta actorilor țărani — de la repertoriu pînă la costume — nu este cu nimic inferioară profesionaliștilor acestui pretentios gen de teatru tradițional. În imagine, aspecte de la reprezentațiile echipelor teatrale din Kurokawa.

„Destin arbitrar“

● În Editura pariziană „Gallimard“ a apărut cea mai completă culegere de pînă acum din creația lui Robert Desnos — **Destin arbitrar**. Reîntîlnim, așa cum remarcă și Marie-Claire Dumas, care a depus o muncă remarcabilă pentru întocmirea acestui volum, întreaga creație, gravă și melancolică în același timp, tandră și militantă a poetului Desnos (1900-1945), mort în lagărul de la Terzina.

Omagierea lui Giacomo Devoto

● La Florența au avut loc recent manifestări consacrate omagierii lui Giacomo Devoto. Lingvist de renume mondial, Devoto s-a născut în anul 1897 și este autorul, între altele, al unui dicționar etimologic al limbii italiene și al unui amplu studiu asupra limbajului în Italia. El a condus, alături de Bruno Migliorini, periodicul „Archivio glottologico italiano“.

Renata Viganò

● A încetat din viață la Bologna, în vîrstă de 76 de ani, scriitoarea Renata Viganò. Autoarea a mai multor volume de versuri și proză, Renata Viganò s-a făcut cunoscută mai ales prin romanul **Agnese va a morie** — una din cele mai populare cărți despre lupta de rezistență a poporului italian. Distins cu premiul Viareggio, romanul a fost tradus în 14 limbi. Cu acordul autoarei, care a cerut o respectare fidelă a povestirii, regizorul Giuliano Montaldo lucrează la transpunerea pe ecran a romanului. Rolul principal a fost încredințat actriței Liv Ullmann.

Scala din Milano

● Acțiunea concertată și de lungă durată în favoarea Scalei din Milano a dat unele rezultate. Celebra scenă lirică va fi în măsură să-și plătească salariile, datorită noilor subvenții acordate de parlament (înainte de a fi dizolvat). Directorul Scalei, Paolo Grassi, amenințase cu citva timp în urmă că va demisiona și că va antrena după el o mare parte a personalului artistic și administrativ dacă Scala nu va beneficia urgent de ajutor guvernamental. Administrația Scalei apreciază că noile subvenții sînt insuficiente. Ea cere să beneficieze de o lege specială care să permită stabilizarea situației ei financiare.

AM CITIT DESPRE...

Profesionalism

MA gîndeam, citînd aici, la „The New Yorker“, ce răsădit ar fi avut, la noi și la vremea ei, o carte asemănătoare despre „Viața Românească“ sub G. Ibrăileanu. A fi publicat în „The New Yorker“ este o onoare, un simptom al iminentei consacării, către care aspiră orice tînar scriitor american. Redacția revistei este un pe cît de prestigios pe atît de misterios oracol colectiv, în măsură să creeze reputații literare după legi proprii, care celor din afară le pot părea foarte subiective. Din turnul înalt al unui profesionalism pedant și superpretentios, săgeți dacă nu otrăvite cel puțin foarte dureroase sînt îndreptate împotriva a tot ceea ce seamănă a imposură, prost gust sau doar imperfecțiune. Evenimentul literar, și deopotrivă cu el cel teatral, cinematografic, plastic, muzical, este scrutat cu aceeași necruțătoare exigență. La a 50-a aniversare a revistei, unul dintre inițiatori, Brendan Gill, («Am început să scriu pentru „The New Yorker“ cînd aveam 21 de ani și acum am aproape 60») a folosit stilul faimoasei și pe drept cuvînt temutei rubrici „Se vorbește în oraș“ pentru a dezvălui totul sau aproape totul.

Densă, mușcătoare, cu o anecdotică bogată, cartea se citește cu un interes cu atît mai mare cu cît ești mai familiarizat cu lumea pe care o evocă. Profesionalistul gazetăriei literare este intrigat însă cu precă-

dere de altă latură: cum se face, cum se prepară o revistă atît de sigură de îndreptăcirea sentințelor ei? «Cînd am început să lucrez la „The New Yorker“, scrie Brendan Gill, aveam o încredere de neclintit în talentul și în inteligența mea. După aproape 40 de ani, siguranța mea nu mai este ce a fost... Continua descreșterea cantității de încredere în sine e un fapt obișnuit, ar putea fi numit aproape o tradiție, la revista noastră. Se întîmplă mereu ca un scriitor care și-a făcut un nume în lume, să înceapă să scrie pentru noi și să descopere parcă pentru prima oară ce greu este să scrii. Mașinăriea scepticismului benign care îl înconjoară și îl copleștește sub formă de redactori, secretari de redacție și verificatori, pentru a nu mai vorbi de colegii de condei, sapă o prăpastie la un centimetru de masa lui de lucru. Aude repetîndu-se la infinit că nu există în întreaga Americă trei oameni în stare să scrie corect o simplă propoziție declarativă; ce șanse are să nu fie unul dintre puținii aleși? În multe cazuri, presiunea exercitată de toți acești ochi plini de indoile asupra manuscrisului său depășește ceea ce poate suporta scriitorul... Mulți izbucnesc în lacrimi cînd își văd opera în șpalt, cu zeci, sute de întrebări, observații, sugestii de modificări, corectări gramaticale, notate pe margini cu creioane de diverse culori.

Brendan Gill este de părere că, în ultimă instanță, textele ciștișig mult. Nu însă și încrederea în sine a autorilor. «Bietul om, scrie el, își va dactilografia numele pe o foaie de hîrtie și-l va privi îndelung, nesigur, prost. S-ar putea — O, doamne! — s-ar părea că numele ar putea să fie perfecționat dacă s-ar mai lucra pe el». Evident, această tipică ciocnire se practică exclusiv pe manuscrise acceptate și deci considerate foarte bune. «Începătorii în ale scrisului au în genere impresia că, odată ce cineva a dobîndit o anumită notorietate, eșecul e rar, dacă nu chiar necunos-

cut. Le vine greu să creadă că scriitori de mare faimă, ale căror nume au fost asociate în mod obișnuit cu „The New Yorker“ de ani și ani de zile, au de suferit continuu, de-a lungul întregii lor cariere, aceeași umilire a respingerii ca și străinul care își expediază manuscrisele din ultima Thule... Pe lângă cele circa 30 de nume ale mele publicate de revistă, stau martore, în făcut contrast, altele în număr egal, considerate nedemne de a fi publicate și durerea de a fi respinse nu devine niciodată mai mică. În inima noastră avem cu toții numai șase ani și cînd Maxwell sau Shawn sînt obligați să-mi restituie un manuscris în care am investit săptămîni sau poate luni de speranțe, ei știu că voi zîmbi și voi încerca să trec peste acest groaznic moment cu o glumă neconvingătoare; dar ei mai știu că, dacă nu se vor grăbi să iasă repede din biroul meu, vor putea zări pe chipul bărbatului de vîrstă mijlocie expresia copilului de șase ani care a fost lovit și nu înțelege de ce».

„The New Yorker“ se mîndrește cu lansarea unor talente despre care nimeni nu auzise niciodată înainte: «A fost cazul lui John O'Hara, Irwin Shaw, John Cheever, Shirley Jackson, J.D. Salinger și John Updike. Cel mai uluitor dintre ei a fost, desigur, Salinger. Redactorii și cititorii au fost deopotrivă de fermecați de **O zi perfectă pentru peștele-banană și de Lui Esmé, cu dragoste și abjecție** și de seria de povești despre misterioasa familie Glass.»

De-a lungul anilor, a socotit Gill, „The New Yorker“ a achiziționat 223 de schițe și nuvele de la O'Hara, 110 de la Cheever, 104 de la Updike, 13 de la Salinger.

Felicia Antip

„Zilele Kleist” in R.D.G.

● Institutul memorial de cercetare Kleist la Frankfurt pe Oder (R.D.G.) a organizat „Zilele Kleist 1976” în preajma comemorării, în viitor, a 200 de ani de la nașterea scriitorului. Intre 2 și 16 mai, instituția a prezentat o expoziție cuprinzând opere, grafii, manuscrise și documente privind viața opera lui H. V. Kleist.

Visconti — incercări literare

● Regizorul italian Luciano Visconti a lăsat un roman biografic neterminat și un jurnal intim, scrise în timpul holiei. Ambele încercări literare au fost întrerupte cu scurt timp înainte morții sale, autorul vrind să se dedice lucrului la ultimul său film, „Nevinovatul”.

Statuie pentru Franz Werfel

● De curind, a fost dezvelită, în cimitirul central din Viena, o statuie reprezentând pe Franz Werfel, creată de Anna Mahler-Werfel, fiica viregă a scriitorului.

Portrete de femei

● 5 tablouri și 54 desene și acuarele, care aparțin unui colecționar privat, sînt expuse publicului mîunchenez. Este o selecție din opera marelui pictor Oskar Kokoschka, în vîrstă de 90 de ani. Ea cuprinde mai ales portrete de femei, care vor reveni apoi, în alte variante, în pinzele celebre ale lui Kokoschka. Aceste desene sînt scotite printre cele mai însemnate din grafica secolului XX. În imagine: o fizionomie schițată de Kokoschka în 1920.

Un muzeu al secolului XX

● Ediliile orașului Köln au proiectat construirea unui Muzeu al secolului XX, care să adăpostească valoroasa colecție de artă donată orașului de colecționarul Peter Ludwig. Este vorba de peste 250 de pinze reprezentînd arta anilor '60-70, cu deosebire curentele „Pop Art” și „Noul Realism”. Intre piesele de rezistență ale colecției se află lucrări semnate de Andy Warhol Oldenburg, Rauschenberg, Marisol, precum și lucrări de Picasso din deceniul șapte, opere de Wolf Dubuffet și Ives Klein.

Centenar Manguin

● La Paris s-a deschis o retrospectivă a operei lui Henri Manguin, organizată cu ocazia sărbătoririi nașterii sale, aducînd un omagiu unuia din inițiatorii primei revoluții picturale a secolului nostru, fovismul. Recrutați de Van Dongen, fovismul reunea artiști deveniți, cu timpul, celebri: Matisse, Marquet, Puy, Camoin, Valtat, Manguin, Derain, Vlaminck, Dufy, Friesz și Braque.

Premiul George Sand

● Creat cu ocazia centenarului morții mării scriitoare, premiul respectiv a fost atribuit unei romaniere debutante: Monique Flepp, pentru cartea Cordola apărută la Editura Albin Michel. Premiul v-a fi înmînat la 19 iunie 1976, cu prilejul inaugurării festivităților ce vor marca centenarul George Sand.

Breughel necunoscut

● Într-o mînăstire din apropierea Cracoviei a fost descoperită o madoană aparținînd pictorului olandez Yan Breughel Bătrînul. Descoperirea este considerată senzațională de către specialiștii polonezi.

„Fundatia Maillol”

● În Franța a luat ființă „Fundatia Maillol”. În Banyuls-sur-Mer, orașul natal al sculptorului (care a murit în 1944), se va inaugura o casă muzeu cu operele sale. Într-o masivă bibliotecă se vor stringe publicațiile care au reprodus opere ale lui Maillol, precum și comentarii ale criticilor plastici. Inițiatorii muzeului speră să fie ajutați prin subvenții private. Printre altele, este căutat singurul bust care îl reprezintă pe Maillol, creat de Arno Breker la Paris, în 1942. O reproducere (în imagine) există la Muzeul Wallraf-Richartz din Köln.

Jean Malrieu

● Poetul Jean Malrieu, director al revistei „Sud”, a încetat din viață la Penne-de-Tarn (un sat în care se retrăsese de cîteva luni). Născut în 1915 la Montauban, Jean Malrieu este autorul mai multor culegeri de versuri: *Préface à l'amour*, 1954 (Premiul Guillaume-Apollinaire), *Vesper*, 1963 (Premiul Antonin-Artaud), *Le Chateau Cathare*, 1971. Ultimul volum al poetului, apărut de curind, *Le Plus pauvre hericotier*, este ilustrat de pictorul Adrien M. Dax. Cîteva din poemele sale au fost incluse de Ion Caraion și Ov. S. Crohmăniceanu în *Antologia poeziei franceze*.

Parisul sub ocupație

● În „Livre de poche” a apărut culegerea de cronici scrisă de Colette între 1940 și 1944 asupra Parisului sub ocupație. Titlul: *Parisul — de la fereastră mca.*

ATLAS

Un templu neterminat

● Căutăm un templu neterminat care se numește Segesta, un templu întrerupt acum șapte mii de ani. Coborim din personalul mult întirziat de Palermo, sub privirea intrigată a întregului tren: ce căutăm acolo? Segesta nu este un sat. Abia dacă este o gară. O gară înfrîntă de triumful automobilului, păzită de un acar. Pe peron, o cișmea toarce, deasupra unui morman de gunoie, un fir de apă caldută: de pe frontispiciu, cele șapte litere (de aluminiiu, probabil) au căzut acum poți citi ce stătea cîndva scris doar după contururile mai puțin decolorate de soare Geamurile sînt tîndări, drugii de fier care le traversau sînt acum inutili. Sala de așteptare, ca o imagine de Lautréamont: o umbrelă deschisă, o mașină de tricatat părăsită și o piscică. Alături, la „clasa întâi”, e parcat un automobil: o femeie apare din pămînt și propune oaspeților să-i urce la templu contra unei sume infime. Dar oaspeții care preferaseră trenul declară degajați că preferă mersul pe jos.

Pe drumul care, în tăcerea nepămînteană, se încolățește printre ierburii încrețite de soare și vii întinse, pustii, netrîndînd prezența sau proprietatea omului, pornim. O casă e aici un eveniment, iar cele pe lingă care trecem par moarte, numai ferestrele lor de cazemată veghează. Cîte un ciine tăcut țipenie prin ogrăzile fără stăpin, se invită orb mai liniștit decît tăcerea. Nici un glas, nici o siluetă în zare. Înaintea noastră cu trecut numai turnele de capre, numai mărgelele lor rotunde și negre au rămas ofensate, în prof. Scaieții gigantiști, cit un om și jumătate, suie coasta, păduri mistrețe spre templu pe care izbutesc astfel mereu să-l ascundă.

La un moment dat ne speriem: în liniștea amenințătoare aproape, mersul nostru începe să facă un zgomot disproporționat. Scrișnături mici, în același timp minerale și viscoase, însoțesc fiecare pas ba îl și continuă după ce talpa a părăsit pămîntul. Înțelegem cu groază, tîrziu: pietricelele albe, cenușii, gălbui, care acoperă poteca nu sînt decît melci minusculi — vii și fremătători. Din cînd în cînd, pădurea de scaieți se înduplecă — zărim cîte o frîntură din coloanele de tuf galben spre care năzuim, dar curînd, în clipa următoare, totul dispare din nou. Cum poate fi atît de lipsit de strălucire un pămînt care rodește totuși portocalii și unde vița de vie se cațără, aruncîndu-se nestăpînită, asemenea lianelor, de la un copac la altul. O tristețe mată, o resemnată înfiorare acoperă, prăfuieste totul; o nemîșcare cenușie, ca din ziua de apoi, te face să te simți osîndit să reprezinți singura mișcare a lumii. Urcăm pe brînci spre templul cu treizeci și șase de coloane, spre templu început acum șapte milenii și niciodată terminat, spre cele treizeci și șase de coloane dorice fără acoperiș. Să le plîngem de milă? Nu noi avem dreptul. Ele vor fi întotdeauna mai puțin decît un templu, dar mai mult decît propriul lor prezent.

Ana Blandiana

Memoriile lui Raoul Walsh

● Cel care a lansat pe John Wayne (în 1930 cu filmul: „Pista gigantilor”), care a făcut din Bogart o vedetă (în 1941, cu „High Sierra”), care a dat cel mai bun rol lui James Cagney (în filmul „Al lui este Infernul” — 1949), care a călăuzit pașii lui Garry Cooper și Clark Gable, Errol Flynn și Douglas Fairbanks, Gregory Peck, ai Marlenei Dietrich și Gloriei Swanson; care a intrat în rolul lui John Wilkes Booth, asasinul lui Lincoln în celebra frescă „Nașterea unei națiuni” a lui D. W. Griffith (1915), care a realizat în Mexic unul din primele sale filme „Viața lui Villa” (în 1915, cu Pancho Villa însuși în

propriu-l rol) — e vorba de Raoul Walsh (născut în 1892) și-a scris memoriile care au început a fi date publicității.

Unul dintre episoade: o întîlnire cu Jack London — un altul: momentul cînd l-a „descoperit” pe un

oarecare Morrison, un lungan care descărca mobilă dintr-un canion. Era viitorul John Wayne — numele actorului bătrîn, astăzi, de atîta celebritate (în imagine, în filmul „Pista gigantilor”, alături de Marguerite Churchill).

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Presă greacă despre turneul Teatrului „Nottara”

● Regizorul Dan Nasta a realizat spectacolul *Întoarcerea la Micene* cu vîntitate și a reușit să realizeze din tonalitatea omogenității majestuoase întreaga măreție a sensului replicilor.

(„Athinaiki”)

Ion Marinescu în rolul lui Agamemnon și Șt. Iordache în rolul lui Filoet (în *Întoarcerea la Micene*, n.n.) ne-au arătat că sînt actori multitalențați. Apariția lui Gh. Bazea în rolul lui Ido-meneu se făcea imediat după cea a Șt. Iordache în rolul lui Ido-meneu. Liliانا Tomescu în rolul Clitemnestra a avut un dinamism spectacular, iar Al. Repan în rolul lui Egist a dat dovadă de atribuțiile unui mare actor.

(„Kathimerini”)

Teatrul „Nottara” din București ne-a prezentat un Hamlet fără poezie, fără filosofie, fără metafizică... Trebuie să recușăm reușita magistra-lă a regiei. Domnul D. Cernescu a făcut prin regia sa ca Hamlet să ne fie familiar, un anti-erou, prins în capcană ca un șoarece nedumerit. Intenția sa în cadrul regiei nu numai că a reușit pe deplin, dar emoționează prin perfecțiune. Ne conduce

la o comunicare directă cu totalitatea eroilor pe care îi înțelegem, pe care pină la urmă îi simțim foarte apropiați. Ștefan Iordache în rolul lui Hamlet a fost deosebit de laborios, iar uneori a atins apogeul măiestriei artistice. Este de fapt un artist „cîntăreț”, un rar talent care știe să-și controleze toate resursele artistice, să arboreze în fiecare situație mima sau masca potrivită [...] Printre actorii care s-au remarcat menționăm pe Gilda Marinescu, o actriță cu o personalitate convingătoare, care știe să-și manifeste sublim zbuciumul lăuntric. În Gertruda a convins pe deplin, depășind rolul așa cum îl știam din alte interpretări. Și-a interpretat personajul într-o mișcare perfectă, mimica feței ca și tăcerea sa vor rămîne de neuitat. Remarcabilă a fost interpretarea lui Polonius dată de Ștefan Radof, ca și cele ale lui Mircea Angheliescu în rolul lui Horațiu, și Andei Caropol în rolul Ofeliei... Scenografia lui Helmuth Sturmer, cu suprafețele ei plane, a reușit să infățișeze duplicitatea, ca și atmosfera de permanentă conspirație din palatul regal.

Trebuie menționate cîteva apariții cu totul remarcabile (în *Ultima oră*, n.n.), deși toți actorii s-au

întrecut pe ei înșiși. Marin Moraru este un mare actor, deosebit de convingător, Melania Cirje și-a interpretat minunat rolul încredințat. George Constantin este ca un bloc de granit și a înțeles perfect rolul creat de autorul piesei. Petrică Popa și-a interpretat rolul convingător și a contribuit cu creația sa la reușita spectacolului.

(„Elinikos Vorras” — Salonic)

Teatrul „Nottara” dispune de străluciți actori: Lilianna Tomescu, Gilda Marinescu, Lucia Mureșan, Ion Marinescu, Ștefan Iordache, Ion Punea. Toți încheagă o trupă perfectă, de un înalt nivel artistic, și acestui fapt se datorează reușitele sale.

(„Vradini”)

● La 14 mai, la Reklingshausen, în R.F. Germania, va avea loc premiata spectacolului *Galileo Galilei* de Bertolt Brecht, montat de regizorul Liviu Ciulei.

● Iosif Conta, prim-dirijor al Orchestrei Radioteleviziunii Române, a dirijat la pupitrul orchestrei „Suisse Romande”. În program: Enescu, Șostakovici, Ceaikovski, Brahms.

Eduardo de Filippo premiat

● Recent, la Palatul prezidențial Quirinale din Roma, a avut loc decernarea premiului „Luigi Pirandello”, instituit de guvernul italian pentru încununarea succeselor artei teatrale și a celor mai bune creații dramatice.

Conform opiniei unanime a juriului special, Eduardo de Filippo și Giorgio Celli au devenit laureații pe anul 1975. Înmindu-i premiul, președintele Giovanni Leone a subliniat marea contribuție a lui Eduardo de Filippo la dezvoltarea teatrului italian. Premiul al doilea a fost decernat lui Giorgio Celli pentru comedia sa *Scandalul profesorului Faust*.

Ecranizare după Heinrich Mann

● Televiziunea din Republica Democrată Germană a ecranizat pentru prima oară o operă literară aparținînd lui Heinrich Mann. Este vorba despre celebrul său roman *În țara paraziților*, scris în 1909 și ecranizat recent de regizorul Jung Alsen. Presa berlineză apreciază că la ecranizarea romanului lui Mann realizatorii au urmarit să redea pe cit posibil mai fidel subiectul, particularitățile stilului său, precum și forța satirică. O serie de actori de renume contribuie la apropierea eroilor lui H. Mann de spectatorii contemporani.

Twain, ecranizat

● Regizorul american Richard Fleischer a început, în Ungaria și Austria, filmările exterioare la *Print și cerșetor*, după celebra carte a lui Mark Twain. Este a șasea ecranizare a romanului scris în 1881 de Twain și anterioarele versiuni datează din 1909, 1915, 1923, 1937 (cea mai reușită — cu Errol Flynn) și 1962.

ERATA: Într-un „meridian” consacrat lui Jules Janin (în anul 12 din 18 martie) pe bună dreptate tov. prof. Ion Brăescu ne atrage atenția că (printr-o eroare de lectură tipografică) a apărut ca loc al nașterii criticului francez: St. Elena, în loc de Saint-Etienne Multumiri (ce-l drept, întirziate!).

Loco dolente

INTRĂM ÎN VARĂ, așa cum ne întorcem în patrie, cu sentimentul izbăvirii dorului. Înaltă greierii mari sfori de liniște, tot liniște aud și simt cum se trag sfori împletite în 16, 17, 18 (ultimele locuri din clasamentul diviziei A) pentru adormirea organelor în Drept (instituție care nu s-a încurcat în împărțirea dreptății două mii de ani cât se încurcă acum în fotbal). Cîntă harfele de iarbă, vorba prozatorului american, s-aude un acordeon suspinînd: Tanțo, scoate-o mie de la C.E.C., Tanțo, că vreau să petrec, e cazul, deci, să vedem ce calități trebuie să întrunească o echipă pentru a nu lua drumul larg și plin de negură al diviziei B. Mai întii și la-nceput o asemenea echipă trebuie să-și aibă cui-bul într-un loc scaldat de briza mării, bătut de valuri, împodobit cu trandafiri și foarte căutat de turiști în lunile de vară. Dacă ai această calitate e ca și cum ai fi cel mai cinstit.

Alte forme ia acest cuvînt dacă treci munții și te uiți în Arad, Oradea și Satu-Mare, pentru că spre Dealul Feleacului în zadar te uiți, p'ăia necazul și lipsa de noroc i-a făcut cinstiți și puri de parc-ar fi copiii lui Kojak. Acolo trăiește cel mai serios jucător de fotbal din România, dar păcat că e singur și vîrsta l-a izgonit din rai. Adam!

La Arad, Oradea și Satu-Mare, cuvîntul feciorelnic numit speranță nu se scaldă în același iaz cu celălalt cuvînt care se acopese de bronz în largul mării, la Eforie. Mi-a spus un om sărac: eu, dac-aș fi arbitru, acum m-aș plimba prin Iași, hai-hui, să vedem, mă lovește vreo mașină?

Copiii ăia din Giulești, crescuți între tampoane, au legat pinza durerii: cineva a plătit un coșar și le taie calea în fiecare zi cînd pornesc spre antrenamente, fapt care le dă încredere să întîrzie în circiumă pînă cade seara. Ei, așa cum e la divizia A jos, la fel e divizia B. sus Vară, griu, belșug.

Fănuș Neagu

Pericle Martinescu

Salut,
Șanghai!

Șanghai, pe malul fluviului Huanpu

ÎN VARA anului 1933, salutăm apariția romanului *La condition humaine* și pe autorul său — în acea vreme puțin cunoscut — prin două entuziaste foiletoane, dintre care primul se începea astfel: „Pe André Malraux îl cunosc nu prea de mult. L-am întîlnit odată, într-o noapte exuberantă și confuză de opium și cocaină, într-unul din barurile interlope ale Șanghaiului, unde...” etc. etc. Era, se înțelege, o simplă metaforă literară, căci pe atunci nu fusesem și nici nu puteam spera măcar că am să ajung vreodată la Șanghai... Dar de ce făceam această legătură între marele oraș extrem-oriental și scriitorul care abia mai tirziu avea să devină un exponent de frunte al spiritualității occidentale din Europa? Tocmai fiindcă *La condition humaine*, care a fost cartea de căpătîi a citorva generații din perioada interbelică, este prin excelență romanul orașului Șanghai din anii '30, o epopee a primelor insurecții declanșate de proletariatul chinez, îndrumat de partidul său, chiar în această uriașă cetate industrială de pe țărmul Pacificului. (Aici s-a și constituit în anul 1921 Partidul Comunist Chinez, într-o clădire transformată azi în muzeu.)

Leitura romanului lui Malraux, completată cu o serie întreagă de alte lecturi (Jules Verne, Pierre Loti, Paul Morand, Marc Chadourne etc.) despre această fabuloasă concentrare umană, despre acest Cosmopolis de la capătul lumii îmi impuse alura unei metropole fantastice și seducătoare a cărei imagine m-a urmărit multă vreme cu o îndărătnică perseverență. Una din aspirațiile secrete ale vieții mele a fost aceea de a vedea Șanghaiul. Astfel încît, în seara cînd, venind cu trenul de la Hanceu, am pus piciorul în animata gară a orașului, m-am pomenit exclamînd cu pieptul năpădit de o explicabilă emoție: „Salut, Șanghai!”. Era ca și cum aș fi întîlnit acolo o veche și familiară cunoștință.

Aveam, așadar, prilejul, după foarte mulți ani de tainice visări, să pășesc pe bulevardele ale căror denumiri le știam pe de rost și al căror aspect îmi era destul de conturat în cîmpul imaginației. În acea noapte foridă din apropierea tropicului, am și ieșit repede din elegantul și răcorosul hotel „Kingkiang”, nerăbdător să străbat străzile pînă la cheiurile de pe marginea fluviului și să fac, cu un ceas mai devreme, primul contact cu Șanghaiul mult visat. A fost o noapte splendidă și extenuantă! La fel ca și zilele ce au urmat, de fapt, căci, presat de timpul limitat pe care-l aveam la dispoziție, voiam să văd totul, cu o curiozitate ce-mi consuma nervii într-un mod sălbatic, așa cum se întîmplă atunci cînd, într-o călătorie, ești asaltat la tot pasul de noianul de reminiscențe, livrești.

ESTE oare Șanghaiul de azi, cel real, același cu Șanghaiul pe care îl purtam mereu în imaginația mea? Desigur că da — și totuși, nu!

Mai întii, a trebuit să fac câteva constatări surprinzătoare, menite să modifice mult imaginea ce mi-o făurisem despre acest oraș cu o faimă aproape legendară. Consemnat pe toate hărțile din lume exact la jumătatea litoralului chinez, pe țărmul Pacificului, Șanghaiul se află în realitate la o sută kilometri de ocean, pe malul fluviului Huanpu, el însuși un afluent ce se varsă la treizeci kilometri în aval, în Iangtze (Fluviul Albastru). Cine se duce deci la Șanghai cu gîndul că are să vadă Pacificul, va avea o decepție... Ceea ce dovedește încă o dată că geografiile nu sînt totdeauna absolut exacte... Imi închipuiam apoi Șanghaiul o îngrămădire monstruoasă de zgîrie-nori din sticlă și beton, oglinindu-se cu semeție în apele oceanului. Orașul, imens ca întîndere (municipalitatea Șanghai, cu cele zece sectoare și cele zece raioane suburbane, ocupă o suprafață de peste 6 000 km², cu o populație de 12 milioane locuitori, dintre care șapte milioane formează mediul strict urban), nu este construit pe verticală, iar edificiile înalte, situate în perimetrul central, nu sînt nici prea numeroase, nici de proporții exorbitante (maximum 15—17 etaje). În sfîșit, acei Babilon modern unde furniceau înainte de revoluție toate semînițele pămîntului, vorbind toate limbile de pe glob și practicînd toate meseriile licite, dar mai ales ilicite, este astăzi un oraș pur și eminamente chinezesc. Pe arterele sale extrem de lungi (am observat la case numere de ordinul miilor), flancate de copaci ce-și desfac ramurile pe deasupra lor, formînd adevărate tunele de vegetație și de umbră, se scurg într-un flux lent și continuu, ziua și noaptea, în cele două sensuri de circulație, milioane de bicicliști în bluzele lor albe, filînd în ritmul pedărilorlor ca un nesfîrșit balet. Aceste este unul din spectacolele specifice, și atît de poetice, ale tuturor marilor orașe din China.

De pe terasa de la etajul 17 al hotelului „Șanghai”, aflat în apropierea portului, perspectiva panoramică asupra orașului constituie una dintre cele mai vii incîntări pe care le poate încerca aici un turist. O aglomerare urbană ale cărei periferii se pierd în zarea verde-albăstrie, punctată de turle galben-roșcate ce se înalță din oazele de vegetație abundentă, cu străzi rectilinii și poduri largi în zona de mare trafic, cu fluviul ce pare neclintit în marea lui, înșesat de o pădure de catarge și de fanioane multicolore, oferă ochiului o priveliște lirică și vaporosă, pastelată

grațios, ce amintește pinzele maeștrilor peisagisti ai impresionismului. Numai gîndul că ai la picioare întregul Șanghai te poate copleși în asemenea momente de o îmbătătoare emoție!

Coborînd de pe terasa hotelului „Șanghai” (fostul „Astoria” din romanul lui Malraux), am pătruns în însăși inima metropolei. Clădiri înalte și masive, dar sobre în general, aproape austere, construite în stilurile impuse de fostele *settlements* (concesiuni: engleză, franceză, internațională, care erau de fapt niște state în stat) îmi readuc în memorie firme cu rezonanță din altă epocă: *Black Cat, Blue Bird, Sassoon Building, Chatered, Country Club, French Club* etc., foste consorții financiare, foste cluburi, baruri, tripouri, lupanare sau case de drogări, prin care mișuna cîndva o faună peștiră de aventurieri în goană după bani și după senzații tari. Nici una din aceste firme nu se mai zărește azi. Ele s-au dus pentru totdeauna, dimpreună cu cei ce le reprezentau, — dar Șanghaiul a rămas. Intact și purificat, cu aerul lui solemn și familiar totodată, acum de o fermecătoare cumințenie și modestie în orgolioasa conștiință de sine. Aceleași clădiri au în prezent alte destinații: Palatul de cultură al muncitorilor, Casa pionierilor, sedii ale comitetelor revoluționare, instituții administrative, săli de expoziție, pe una (chiar în mijlocul orașului) se înalță antena turnului de televiziune, în altele funcționează magazine universale, biblioteci publice etc. (Șanghaiul se mindrește în momentul de față cu 16 universități, frecventate de 26 000 studenți, precum și alte numeroase școli superioare, normale, tehnice, de medicină, de artă etc.). De-a lungul străzilor se înșiră pe o parte și pe alta rînduri neîntrerupte de ateliere, de magazine mai mici, de prăvălii sau doar simple dughene, etalînd în vitrinele lor mărunte cea vastă gamă de produse ale iscusiiților artiștii șanghaieni, cunoscute și apreciate în lumea întregă: evantaie, umbrele, porțelanuri, tricotate, dantele, mătăsuri, cosmetice, tabacuri, papetărie, aparate muzicale etc., etc. Pe Nanking Road eram ispitit să identific magazinul „pouilleux” de fonografe al lui Hemmelrich, din *La condition humaine*, unde se întîlneau și își reparau sarcinile, în activitatea lor conspirativă, Katow, Tehen, Kyo, Gisors. În mod sigur, această prăvălioară există și astăzi, ca local, însă cei dinăuntru au ieșit de mult din ilegalitate...

INTR-O după-amiază, prietenii noștri chinezi ne-au oferit o plimbare cu vaporușul pe fluviul Huanpu, pînă la vărsarea acestuia în Iangtze. Pe o distanță de 28 km., portul Șanghai își întinde fără întrerupere dantele, debarcaderele, docurile și bazinele sale anexe, unde acostează și sînt ancorate flotele întregi de ambarcațiuni. Se văd acolo toate tipurile de bastimente, de la luxoase pachetoturi transoceanice pînă la greoaiele steamere venite din toate colțurile lumii — să încerce sau să descarce mărfuri și minereuri, și de la cuirasatele blindate cu baterii de tunuri pînă la caravelle cu pinze negre amintind corvetele de corsari de pe vremea lui Marco Polo. Portul Șanghai păstrează aspectul unui platou cinematografic pregătît pentru turnarea unor filme documentare avînd ca temă evoluția mijloacelor de transport pe apă în decursul veacurilor. Construcții navale de toate formele, mărimile, vîrstele și utilitățile aluneacă ușor într-o direcție sau în alta, ori stau pe loc, plantate la țărm, ca acele jonci, șlepuri sau caiace cu umbrare de rogojini ce servesc uneori ca locuințe, moștenite din generație în generație, pentru familiile întregi de „lupi de mare”. Abia la intrarea în apele lui Iangtze, ale cărui margini nu se zăresc cu ochiul liber de pe minuscula noastră motonavă, acest spectacol al unei formidabile îngrămădiri de recuzită navală ia sfîrșit, fiind înlocuit de altul, la fel de covîșitor: al imensității fluviului. Și ar mai fi încă patru sau cinci ore de navigat pînă la ocean!...

Totul la Șanghai capătă dimensiuni impresionante: geografice, sociale, istorice, de ordinul pitorescului, de natură cromatică, totul aici pare o imbinare de ficțiune și realitate, de trecut și prezent, de vechi și nou, îngemănate într-o existență în care idilismul bucolic se confruntă cu formele cele mai excesive ale civilizației planetare. (Municipalitatea Șanghai numără aproape 10 000 întreprinderi industriale, cu 1 500 000 salariați, iar portul se situează, în ce privește traficul, pe locul al patrulea din lume, după New York, Londra și Rotterdam).

După trei zile de „tururii” diverse prin imensa metropolă am plecat cu impresia că am văzut totul. Însă la modul rapid și selectiv, ca și cum aș fi vizionat un film sau aș fi răsfoit un album, — adică fără să fi văzut decît foarte puțin. Aceasta este, de altfel, condiția oricărui european care vizitează China. Totuși, orașul mi-a rămas drag și bine întipărit pe retină. Privindu-l pentru ultima oară din avionul ce-l survola în direcția Pekin, mi-am luat rămas bun de la el, cu o vibrație de largă jubilară și cu acel plăcut sentiment de mulțumire după împlinirea unei vechi aspirații intime.

— Salut, Șanghai!

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Romînie
Director: GEORGE IVAȘCU